EMEKÇİ

SOSYALIZM YOLUNDA TAM BAĞIMSIZ VE GERÇEKTEN DEMOKRATIK TÜRKİYE İÇİN

- **Kararlı Davranmak Zorundayız**
- **5 Haziran Seçimlerinden Önce ve Sonra TEP Ne Dedi?**
  (BU SAYININ EK FORMASINDA OKUYUNUZ)
- **Kürt Sorunu**
- **Oligarşi Sorunu**
- **Devrimin Nabzı Afrika'da Atıyor**
- **PDA'cılığın Bir Marifeti Daha**

AĞUSTOS 1977, Yıl : 3, Sayı : 26

SİYASİ DERGİ, AĞUSTOS 1977, YIL : 3, SAYI : 26

İÇİNDEKİLER

Sahibi : Mustafa Lütfi Kıyıcı/Yazı İşleri Müdürü : Süleyman Aslan/Teknik Yönetici : Ahmet Börüban/Yönetim ve Haberleşme Adresi : *Ticarethane Sokak No : 12/7-A Cağaloğlu-İstanbul*/İsteme Adresi : *P.K. 264 Kızılay-Ankara*/Abone : Yıllık 60 TL/Dizgi-Baskı : Çağ Matbaası

kararlı davranmak zorundayız*

GENEL Kurulunuzu Türkiye Emekçi Partisi adına selamlarım.

Birliğinizin bugün temsil ettiği 50 binin üzerinde mühendis ve mimar, 150 000'lik teknik eleman kitlesinin önemli bir kesimini oluşturur. Üretim içinde, üretimle yakından ilişkili olan bu kitle bugün Türkiye'nin demokratik güçleri safında yerini almıştır. Türkiye teknik elemanları izledikleri çizgiyle, eylemleriyle, MC denen faşist partilerin gayri - milli iktidarı döneminde verdikleri şehitler ile yerlerinin yurtsever güçler safında olduğunu kanıtlamışlardır.

Bu yurtsever güçler, potansiyel olarak, ülkemizi faşizmin karanlığına sürüklemek isteyen gerici güçlerden çok daha güçlüdür. Bunun böyle olduğunu son seçimlerde de gördük. Halkımız en çetin koşullarda, hemen hemen tüm kozlar işbirlikçi faşist güçlerin elindeyken, siyasi cinayetlerden TRT'nin beyin yıkamasına kadar tüm olanaklar faşist cephenin elindeyken referandum niteliği taşıyan bu seçimde büyük kitlesiyle "Faşizme Hayır!" diyebilmiş, faşizmi geriletmiştir.

Burada, bilimsel sosyalizmi eylem kılavuzu bilen bir örgütün sözcüsü olarak belirteyim ki, sosyalist hareketimiz, Türkiye'de yarım yüzyılı aşkın bir geçmişi olan sosyalist birikim, bugün tüm bölünmüşlüğüne karşın daha yüksek bir düzeyde birleşmenin sancılarını taşıyan bu sosyalist birikim ülkenin demokratik güçleri içinde en bilinçli, en önemli kesimi oluşturmaktadır; ve bu sosyalist birikim hemen hemen tümüyle, son se-

---

(x) TEP Genel Başkanı Mihri Belli'nin TMMOB Genel Kurulu'ndaki konuşması.

çimlerde koşulları doğru değerlendirmiştir, taktik davranışını doğru saptamıştır. MC'yi iktidardan düşürmeyi önde gelen devrimci görev saymış ve demokratik güçlerin tek vücut olarak faşizmin karşısına dikilmesi için kendine düşeni yapmıştır.

TMMOB'nin bir meslek kuruluşu olarak ileri sürdüğü istemlerin gerçekleşebilmesi uğruna verilen demokratik mücadele, Türkiye halkının bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin, sosyalizm doğrultusunda olan bu mücadelenin bir parçasıdır.

Bu mücadele çetin olacaktır. Bağımlı kapitalizm düzeni siyasal üstyapıda faşizm için elverişli bir iktisadi taban oluşturur. Faşizme karşı, egemen sömürücü güçlerin kanlı diktatörlüğüne karşı kesin zafer elbette ki bu ülkede bağımlı kapitalizm düzenine son vermekle, emperyalist tekellerin, onların işbirlikçisi kapitalistlerin ve taşra mütegallibesinin sömürü ve tahakküm olanakları ellerinden alınarak bu asalak güçlerin ekonomi alanındaki egemenliklerine son vermekle sağlanabilir. Ama Türkiye'de faşizmin elde etmiş olduğu mevziler, özellikle 12 Mart döneminde ve son olarak MC iktidarı zamanında ele geçirilmiş olan bu mevziler yalnız iktisadi altyapıyla açıklanamaz. Faşist güçler devlet mekanizmasını, toplumsal hayatımızın önemli alanlarında kilit noktaları ele geçirebilmişler ve illegal vurucu güçlerini ülke düzeyinde örgütleyebilmişlerdir. Kararlıdırlar, pervasızdırlar. Solun bazı kesimlerinin birbirine karşıt dogmacı gruplara bölünmesinden yararlanarak 1 Mayıs katliamını tertipleybilmektedirler. 500 000 emekçinin toplandığı Taksim Alanı'nda halkı yaylım ateşine tutmağa kadar vardırabilmektedirler cüretlerini. Seçim kampanyası sırasında Türkiye'nin en büyük partisinin Genel Başkanı'na karşı suikast girişiminde bulunabilmektedirler. Siyasi cinayetleri ülke düzeyinde yayabilmişlerdir. Yalnız MC döneminde bu cinayetlere kurban gidenler yüzlercedir, yaralılar binlercedir. Erzurum'da Doçent Orhan Yavuz'u öldürebiliyorlar. Ve ne İzmir suikastı girişiminde, ne Erzurum cinayetinde, ne de öteki faşist saldırılarda gerçek failler bir türlü yakalanamıyor, adalet önüne getirilemiyor. Türkiye'de gün geçmiyor ki, faşist darbe söylentileri dolaşmasın.

Evet, kararlıdırlar, pervasızdırlar. Ve demokratik güçler, siyasi inançları ne olursa olsun tüm yurtseverler, bu çeteyi ve onun arkasında duran yabancı odakları etkisiz duruma getirebilmek için, bu ülkede azıcık olsun bir ferahlık ortamı yaratabilmek için, en azından onlar kadar kararlı davranmak zorundadırlar.

Meslek kuruluşları olarak demokratik istemlerimizin gerçekleşmesi için bir ferahlık ve özgürlük ortamını omuz omuza vererek en kararlı bir mücadele ile yaratmak zorundayız.

Burada yeni hükümete görevler düşüyor. Yeni Ecevit Hükümeti, içinde bulunduğumuz koşullarda bir siyasal zorunluluğun ürünüdür. Bu hü-

kümetin arkasındaki siyasal partinin sınıfsal niteliği gereği, hükümetin dayandığı birbiriyle çelişen güçlerin etkisi ile de hükümetin icraat olanakları bir hayli sınırlıdır. İlginç bir durumla karşıkarşıyayız. Kurulan CHP hükümetini işçiler de destekliyor, patronlar da. Elbette ki başka başka nedenlerle. Dışta sosyalist ülkelerin de tutumu olumludur, emperyalist ülkelerin de. Elbette ki başka başka nedenlerle. Toplumların geçiş dönemlerinde böyle ilginç durumlarla karşılaşıyoruz. İlerici güçler bu hükümeti destekliyorsa, öteki alternatif olan MC'yi mutlaka iktidardan uzaklaştırmak, devrimci görev olduğu içindir. Büyük sermaye, asıl temsilcisi olan bir hükümeti tezgahlayana dek zaman kazanmak ve devalüasyon gibi, bazı zamlar gibi popüler olmayan önlemleri bu iktidara aldırtmak için CHP'ye arka çıkar görünmektedir.

Bu dönem Türkiye için bir geçiş dönemidir dedik. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra egemen güçlerin Türkiye'de kurdukları çok partili düzen burjuva demokrasisi değildi, burjuva parlamenter görünüşlü anti-demokratik bir düzendi. Sola kapalı, sağa alabildiğine açık bir düzen. Buna literatürde Filipin tipi demokrasi diyoruz. Filipin demokrasiciliği oyununu oynayabilmek için, işbirlikçi sermayenin çıkarlarının baş temsilcisi durumunda olan partinin şartlandırılmış seçmen yığınlarının çoğunluğunun oyunu alarak iktidar olabilmesi gerek. Bu koşul artık Türkiye'de ortadan kalkmıştır. 27 Mayıs'ı izleyen dönemde sağlanan birikim ile, 12 Mart açık faşizmi döneminde sınıflar arası çelişkinin keskinleşmesiyle emekçi halkımız çok daha ileri bir bilinç düzeyine ulaşmış bulunmaktadır. Ve bugün bir AP seçimi kazanarak iktidar olamıyor. Egemen güçler Filipin demokrasiciliğine dönmeyi çok isterlerdi. Ama güçleri buna yetmiyor. Bunun koşulları artık kalmamıştır. Bir geçiş dönemindeyiz. Bundan böyle ya ileriye doğru, emekçi halkımızın gerçek demokrasisine doğru yol açacağız, ya da geriye 12 Mart dönemine, hatta daha kötüsüne, faşizmin karanlıklarına yuvarlanacağız. İkilem budur.

Biz CHP konusunda hayale kapılmıyoruz. CHP'de mevcut olmayan, olması mümkün olmayan erdemleri bu partiye yakıştırmayalım. CHP konusunda aşırı iyimser olmak ve sonra da düş kırıklığına uğramak gerçekçi bir tutum değildir. Yeni hükümetten boyundan büyük icraat isteyemeyiz. Ama halka verdikleri bir sözü tutmak zorundadırlar: Burjuva hukuk devleti kurallarını uygulamak! Katliamların, siyasi cinayetlerin failleri, faşist darbe ve suikastlerin tertipçileri en son kademesine kadar saptanmalı, teşhir edilmeli ve adalet önüne getirilmelidir. CIA ve onun Türkiye şubesi etkisiz duruma getirilmelidir. Faşizmin üniformasız vurucu gücünü oluşturan illegal tedhiş örgütü dağıtılmalıdır. Tüm çete zararsız kılınmalıdır.

Bu yapılmadıkça Türkiye'de en ilkel anlamıyla bile siyasal demokrasinin varlığından söz edilemez. Bu yapılmadıkça toplumumuz her an

yeni 12 Mart'lara yeni Pinochet darbelerine gebe bir toplum olarak kalacaktır.

Demokrasi doğrultusunda bu ilk adımların atılabilmesi için Türkiye solunun, sosyalist hareketimizin her zamankinden daha güçlü olması ve toplumdaki güçler dengesine olanca ağırlığını koyabilmesi şarttır. Bu, birlik demektir. Tüm dağınıklığımıza karşın, daha yüksek bir düzeyde birleşmenin sancıları içindeyiz. Bu birliğin gerçekleşmesi tarihsel zorunluluktur. Başka türlü emekçi halkımızın güvenine layık olamayız. Bu birlik gerçekleştiğinde sosyalist hareketimiz Türkiye'nin tarihsel kaderinin belirlenmesinde tayin edici rolü oynayacaktır. Genel Kurulunuza başarı dilerim, sağolun.

25.6.1977

BAĞIMSIZ TÜRKİYE
siyasi gazete
250 kuruş
Ticarethane Sokak 12/7-A, Cağaloğlu-İstanbul

kürt sorunu

TÜRKİYE'DE ulusal sorun dendiği zaman akla gelen şey Kürt sorunudur. Kürtler Türkiye toplumunda kırk milyonluk nüfusun yaklaşık olarak beşte birini oluşturur. Tek başına bu olgu bile sorunun ne denli önemli olduğunu kanıtlamaya yeter. Ama Kürt sorununa, proleter devrimcileri olarak özellikle eğilmemizi gerektiren Kürtlerin sayısal bakımdan önemi değildir. Burada asıl etken Kürt sorununun bugün tarihin gündeminde yerini almış olmasıdır. Onun için biz bugün Türkiye'de bir Laz sorunundan, bir Çerkez ya da Gürcü sorunundan pek söz etmiyoruz. Ama Kürt ulusal topluluğunun kendi kaderini tayin hakkını savunmayı sosyalizme yönelik bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası sayıyoruz ve bu sorunun bilimsel sosyalizmin bu temel ilkesine uygun biçimde çözümlenmesi Milli Demokratik Devrimin görevidir diyoruz. Çünkü Marksistler ulusal sorunda "eylem halindeki ulusların" yani varlığını eylemiyle kanıtlamış olan ulusların sorunu üzerine özellikle eğilirler. Bugün Türkiye'de en büyük kentlerden Doğu Anadolu'nun en ücra kasabalarına dek Kürt sorununun tarihin gündeminde yer aldığını gösteren nice kanıtla karşı karşıyayız. Tarihin gündeme aldığı bu sorunu bugün, işbirlikçi egemen güçlerin tabularına uyarak sessizlikle geçiştirmek bilimsel sosyalizmin bir temel ilkesini reddetmekten başka anlam taşımaz.

GÖRKEMLİ BİR FEODAL KÜLTÜR

Kürt sorununun tarihsel kökenlerine kısaca değinmenin gereği var. Türkiye'de bugün egemen güçler Kürt halkının varlığını inkâr etmek gibi bir deve kuşu politikası güdüyorlar. Uyguladıkları zorla asimilasyon politikasının gerekçesi olarak bu inkârı ileri sürüyorlar. Onlar için

bir Kürt ulusal topluluğu yoktur. Dolayısıyle Kürt tarihi de yoktur. Oysa gerçek odur ki, Kürtler Doğu Anadolu'da yaşayan ulusal topluluklar içinde en eskilerden biri ve belki de en eskisidir. Ksenofon, ünlü "On Binlerin Dönüşü" (Anabasis) adlı yapıtında İsa'dan beş yüz yıl önce doğu Anadolu'nun dağlık bölgelerinde "Karduk" ya da "Kardohi" diye anılan savaşcı bir kavimle karşılaştıklarını yazar. Türklerin Anadolu'ya girişinden en az bin beş yüz yıl önce Kürtler bu ülkede yaşıyorlardı. Sonraki yüzyıllarda, özellikle islamlığı benimsedikten sonra, Kürtler görkemli bir feodal kültür geliştirdiler. Bu kültürün içerdiği ilerici unsurlar bugün de Kürt halkının devrimci mücadelesinde bir esin kaynağı olabilmektedir. 14. yüzyılda yaşamış bir Feqiye Teyran

Ama gideceğim ey gençler!
Hayatı sevin ve savaşın
Siz de kadınlar, çocuklar, hepiniz,
Beylere karşı, zulme karşı.
diye halkı zulme karşı sınıf savaşına çağırabilmektedir.

Teokratik bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu'nda hem devlet başkanı, hem dini lider olan Padişah ve Halife düzeni sünni müslümanlar arasında ayırım yapmıyordu. Bu dönemde Kürtler Osmanlı devletinin doğu sınırlarının koruyucusuydular. Aşiret bağlarının ağır bastığı Kürt feodal beylikleri geniş ölçüde özerkliğe sahipti. Baskı daha çok Alevi Kürtleri (doğal ki alevi Türkleri de) hedef alıyordu.

19. yüzyılın başlarına kadar Kürdistan'da sözü edilecek bir Kürt isyanının yer almamasının açıklaması burdadır. 1805'de başlayan Abdürrahman Paşa ayaklanmasından 1880 Seyyid Übeydüllah isyanına kadar yeralan Kürt isyanları genellikle vergi toplama ve askere alma biçiminde beliren merkezi Osmanlı devletinin gittikçe artan müdahalelerine karşı mahalli Kürt derebeylerinin direnişi niteliğini taşır. Bu isyanlar tümüyle feodal beylerin, aşiret reislerinin ve güçlü şeyhlerin önderliğindeydi. Bunları ulusal kurtuluş hareketleri olarak nitelendirmek yanlış olur. Elbette ki bu, isyan hareketlerinin Kürt ulusal özlemlerini hiç taşımadığı anlamına gelmez. Ama bunları imparatorluğun Balkanlar kesiminde yeralan örneğin Yunanlıların ya da Bulgarların Batının burjuva demokratik fikirlerinden esinlenen ulusal hareketleriyle bir tutmak tarihsel gerçekleri zorlamak olur.

Osmanlı devleti Kürdistan dışındaki Osmanlı topraklarında, özellikle Balkanlarda timar düzenini uyguladı. Savaşlarda yararlık göstermiş olan Osmanlılara verilen ve babadan oğula geçmeyen bu feodal ayrıcalık düzeninin imparatorluğa katılan topraklarda uygulanmasıyla yöresel derebey sınıfı yokoldu. 19. yüzyıla varıldığında örneğin bir Yunan derebey sınıfı ya da bir Bulgar derebey sınıfının izi bile kalma-

mıştı. Bu topraklarda bir ulusal devletin kurulmasıyla Türk timar sahipleri ülkeyi terketmek zorunda kalınca, otomatik olarak, bir toprak reformu gerçekleşti. Çünkü timar sahibinin ayrıcalıklarını devralacak Yunan ya da Bulgar feodalleri yoktu. Kent ve köy küçük burjuvalarından oluşan feodal ilişkilerden geniş ölçüde arınmış bu toplumlar kapitalist pazar için yeterli ölçüde güvenliydi. Sömürgeci Batı ülkelerinin, özellikle en büyük sömürgeci devlet olan İngiltere'nin 19. yüzyılda Yunan ve güney Slav halklarının ulusal bağımsızlık davalarına sahip çıkması bu nedenledir. Başta İngiltere, Batının kapitalist devletleri güvenli ticaret yolları ve ticaret alanları istiyorlardı.

AŞİRET İLİŞKİLERİNİN AĞIR BASTIĞI BİR FEODAL DÜZEN

Kürdistan'da durum bambaşkadır. Osmanlı devleti bu ülkede egemenliğini kurduktan sonra Kürt beylerin feodal ayrıcalıklarına pek ilişmedi. Timar düzenini bu bölgede uygulamadı. Ayrıca Kürdistan'daki çetin coğrafya koşulları gereği, başından beri aşiret ilişkileri ağır basmıştır. Batıdakinden farklı olarak, derebey ile toprak emekçisi aynı büyük ailenin bireyleriydiler Kürdistan'da. Bu bakımdan bu yörede feodal ilişkiler bir ölçüde daha insani idi. Bu, coğrafya gibi başka etkenlerle de birleşince Kürt feodal düzenine dıştan gelme iktisadi etkenlere karşı daha büyük bir direnme yeteneği kazandırdı. Üstyapıda da feodal birimler dışardan gelme yeni fikirlere geniş ölçüde kapalı kaldı.

Örneğin 1870'lerin başında Bulgar ulusal hareketinin en ilericilerinden biri olan Hristo Botev, Bulgar devrimcileri adına tarihin ilk proletarya iktidarı olan Paris Komününü selâmlarken, Kürdistan'da, değil dünya sosyalist hareketinden, en ilkel burjuva demokratik fikirlerden bile esinlenen bir akım yoktu. Burada Batı'yla ulaşım bakımından Balkanlarla Kürdistan arasındaki farkı ve din unsurunu da gözönünde tutmanın gereği var elbet. Çağdaş ulusal düşüncenin Kürt aydınlarınca bir ölçüde savunulduğu ilk dergi 19. yüzyılın en son yıllarında Kahire'de yayınlanabilmiştir.

Kapitalist etkilere büyük direnci olan bir feodal ilişkiler düzeninin Kürdistan'da hâlâ etkin olabilmesi Kürt halkının kurtuluş davasını baltalayan en önemli etkendir. Bugün egemen çevrelerin bir yandan şoven politikalarını en acımasız biçimde uygularken, öte yandan Kürt feodallerinin ille fiili ittifak durumunda olmaları bundan ötürüdür. Son seçimlerde doğu Anadolu'da alınan sonuçlar bu ittifakın bir belirtisidir. 5 Haziran 1977 seçimleri bu bakımdan ilginç sonuçlar vermiştir. Kürt sorununda en faşistce tutumu benimseyen AP - MHP ortaklığı Doğu

ve Güney Anadolu'da oy oranlarını koruyabilmiş, hattâ yer yer önemli ölçüde arttırmıştır. Ağrı'da, Malatya'da Kürtlerin en yoğun olduğu bölgelerdeki sandıklardan önemli sayıda MHP oyları çıkmıştır. Bu bölgelerde Kürtlük bilinci etkisiz kalmış, Nurcu, Nakşibendi bilinci ağır basmıştır. Doğu'da yığınsal biçimde CHP'yi destekleyen bölgeler genellikle Alevi Kürtlerin yoğun bulundukları yerlerdir.

Feodal ilişkilerin ağır bastığı her yerde olduğu gibi Doğu Anadoluda da MHP ile bütünleşmiş olan bir AP kazançlı çıkmıştır. Saf Kürt bölgesi olan Hakkari'den çıkan tek millet vekili AP'lidir. Ağrı'da, Muş'ta, Bitlis'te hatta CHP'nin kaleleri sayılan Malatya ve Antep'te bile durum aynıdır. Anti-faşist bir platform ile seçime katılan CHP lehinde oy patlaması ancak kapitalist ilişkilerin gelişmiş bulunduğu bölgelerde olmuştur. Son seçimler Türkiye proleter devrimci hareketi için, özellikle Kürt devrimcileri için Kürt bölgelerinde feodal ağa, şeyh egemenliğini ortadan kaldırmak yolunda daha yapacakları çok şey olduğunu göstermiştir.

Denebilir ki Osmanlı devletinin, imparatorluğun öteki bölgelerinden farklı olarak Kürdistan'da timar düzenini uygulamayarak Kürt beyliklerini korumuş olması son tahlilde Kürt halkına büyük kötülük olmuştur. 19. yüzyıl boyunca sömürgeci kapitalist ülkelerin, özellikle İngiliz İmparatorluğunun Kürt bölgelerinde feodallerin önderliğindeki isyan hareketlerini Balkanlardakinden farklı olarak desteklememiş olmasının açıklaması buradadır. İsyanın başarıya ulaşmasıyla kurulacak olan Kürt beyliği, kapitalist pazarın yayılması ve güvenliği bakımından, Batıya açılmış bulunan ve kapitülasyonlarla geniş ölçüde denetim altına alınmış olan merkezi Osmanlı Devletine kıyasla daha sakıncalı idi. 19. yüzyılda Batının kapitalist ülkeleri, özellikle İngiliz İmparatorluğu, sömürgeci olmakla birlikte, Doğu ülkelerinde her zaman gerici rol oynamış değillerdir. Bu bakımdan İngiltere bir Çarlık Rusyasıyla kıyaslanamaz. 19. yüzyıl boyunca İngiltere birçok bağımlı Doğu ülkesinde kapitalist pazarı yaymak ve ticareti güvenliğe almak için anti-feodal nitelikte dönüşümlere arka çıkmıştır. Bu geri Doğu toplumlarında yabancının müdahalesiyle de olsa burjuva-demokratik dönüşümler son tahlilde ilerici nitelikte gelişmelerdi. Marx'ın Doğu Sorununda genellikle İngiliz politikasını desteklemiş olması bu düşünce ile idi. İngiltere'nin 19. yüzyıl boyunca Kürt isyanları konusundaki olumsuz tutumunu da bu açıdan değerlendirmek gerekir.

20. YÜZYILDA KÜRT HAREKETLERİ ÜZERİNE

20. yüzyılda Türkiye'de Kürt hareketleri konusunu ele almadan önce 1880 Seyyid Übeydullah isyani ile 1925 Şeyh Sait isyanı arasında,

(pek büyük önem taşımayan 1920 Koçgiri isyanı hesaba katılmazsa) sözü edilecek bir Kürt isyanı olmayışını biz anlamlı buluyoruz. Oysa bu dönem Osmanlı imparatorluğunun dağıldığı, paramparça olduğu, hatta Türkiye'nin devlet olarak varlığına son vermeye emperyalistlerce karar verildiği ve bu kararın uygulamaya konulduğu dönemdir. Birbiriyle kesişen birçok etkenlerin biraraya gelmesiyle de olsa, biz Kürt halkının bu dönemde, özellikle kurtuluş savaşı yıllarında Türk halkıyla emperyalizme ve yerli kuklalarına karşı saf birliği ederek savaşmış olmasını anti-emperyalist cephede halkların kardeşliğinin bir örneği sayıyoruz. Bunu küçümsemek ve dolayısıyla her iki tarafta şoven duyguları körüklemek her iki halkın ulusal demokratik davasına ters düşen bir tutumdur.

Türkiye halkı, emperyalizm çağında tarihin kaydettiği ilk başarılı ulusal kurtuluş savaşını Kürt ulusal topluluğunun büyük çoğunluğunun desteği ve katkısıyla vermiştir. Ve savaş boyunca olsun, Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde olsun Kurtuluş Savaşının önderleri Kürt ulusal topluluğunun varlığını resmen kabul ettiler, Türklerle Kürtlerin kardeşlik ve eşitliğini vurguladılar. Yani en çetin koşullarda bile Kürt halkının varlığını teslim etmek, ulusal bağımsızlık davamızı gölgelendirmedi, tersine bu davayı güçlendirdi. Sonraki yıllar Kürt ulusal topluluğunun varlığının inkarı ve zorla asimilasyon politikasını Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı davasına bağlılık gerekçesiyle haklı göstermeye kalkanların iddialarının asılsızlığının ve Türkiye halkının gerçek çıkarlarına aykırılığının bundan güçlü kanıtı olamaz.

Kurtuluş Savaşını izleyen yıllarda Kemalistlerin genellikle siyasal üstyapıya ilişkin bazı anti-feodal nitelikte dönüşümler yaptıkları bilinmektedir. Bunlara karşı en önemli tepki feodal ilişkilerin en yoğun bulunduğu Kürdistan'dan geldi. Kaçınılmaz olarak bir ulusal unsur taşımakla birlikte Şeyh Sait isyanının genel niteliği budur. İsyanlara zemin hazırlayan sömürü ve ulusal baskıyı, uygulanan faşistçe yöntemleri, özellikle 1938 Dersim isyanının ardından jenosid niteliğindeki tenkil hareketini halk düşmanı bir politikanın sonucu sayıyoruz. Ama gene de iki dünya savaşı arasındaki Kürt isyanlarını dünya devriminin bir parçası, dolayısıyla ilerici nitelikte ulusal hareketler olarak değerlendirme olanağı yoktur. İsyan hareketlerinin başında genellikle feodal unsurların bulunduğu ve kapitalist ilişkilerin en az geliştiği bu bölgede bu hareketlerin ulusal demokratik dozunun pek önemli olmadığı bir gerçektir. Ama bu böyle olmasa da, Kürt isyanları proleter devrimci açıdan, ancak şu koşullarda desteklenebilirdi: İsyanlar başarıya ulaştığı takdirde emperyalizmin sömürü alanının daralması ve dolayısiyle tek sosyalist ülkenin durumunun güçlenmesi. Bu koşulların bulunmadığı açıktır.

Bilindiği gibi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, yani kendi ulusal devletini kurma hakkı mutlak bir şey değildir. Uluslararası güçler dengesi böyle bir ulusal devletin kurulmasıyla dünya ölçüsünde devrimci güçler, (Sosyalist dünya, ulusal kurtuluş hareketleri, dünya devrimci işçi hareketi) güçleniyor emperyalizm geriliyorsa, o ulusal harekete karşı tutum olumlu olur. Durum bunun tersiyse, yani belli bir ulusaı hareketin başarıya ulaşmasıyla güçlenen emperyalizm ve gericilik oluyorsa böyle bir hareket desteklenemez.

ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI

Geçen yüzyılda Çarlık Rusyası dünya gericiliğinin başlıca kalesi iken, Marx kapitalist bakımdan daha gelişmiş bir ülke olan Polonya'nın, burjuvazinin önderliğinde Rus İmparatorluğu'ndan ayrılarak kendi devletini kurmasından yanaydı. Yine Marx, o dönemde kapitalist gelişmenin daha ileri bir aşamasında bulunan Avusturya İmparatorluğu'ndaki Slav halklarının ayrılarak bağımsız devlet kurmalarına karşı çıkıyordu. Çünkü böyle bir gelişme Rusya'yı, dolayısıyla dünya gericiliğini güçlendirecekti. 20. yüzyılın başlarında Rusya sosyalist devrime gebe bir toplum haline gelince, Lenin, Polonya sorununda Marx'ınkinin tersi olan bir tutum benimsedi. Polonya burjuvazisinin önderliğinde bir bağımsız Polonya'nın kurulmasına karşı çıktı. Çünkü bu burjuva devlet, Rusya'da sosyal devrime karşı çıkacak olan kapitalist devletler safında yerini alacak karşı-devrimci bir etken olacaktı. Rusya'da sosyalist devrimin gerçekleşmesiyle bu İmparatorluk içinde yer alan halkların, bu arada Polanyalıların da ulusal sorunu zaten çözümlenmiş olacaktı. Ama Lenin'in bu tutumu elbette ki ulusların kendi kaderlerini belirlemeleri evrensel ilkesine ters düşmüyordu.

Ekim Devrimi'nin zafere ulaşmasıyla kurulan Sovyetler Birliği'nde 52 ulusal topluluk yaşadığı saptanmıştır. Sovyet iktidarının ilk işi Çarlık yönetiminin zorla asimilasyon politikasına son vermek ve bu ulusal topluluklara ulusal ve demokratik haklarını tanımak oldu. Coğrafya durumu elverişli olan çevre (periferi) Sovyet Cumhuriyetleri'nin anayasalarına bunların Sovyetler Birliği ile federal bağlarını kopararak ayrı devlet kurma hakkına sahip bulundukları yazıldı. Ama bu çevre Sovyet Cumhuriyetleri'nden hiçbiri bu hakkı kullanarak ayrılmış değildir. Ve Bolşevikler hiçbir zaman ayrılmayı teşvik etmediler. Çünkü tek sosyalist ülkeden ayrılmak demek, çevre cumhuriyetlerinin emperyalizmin sömürü alanına girmeleri demekti. Sorun gerçekçi olarak konduğunda başka bir seçenek söz konusu değildi. Yani ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını bağnazlıkla savunan leninistler, dünya devriminin çıkarları gereği bu hakkın belli koşullarda ayrılma biçiminde kullanıl-

masına karşı çıkmışlardır. Ve ilk sosyalist ülkede ulusal sorun, o büyük ülkeyi oluşturan ulusal toplulukların kendi rızalarıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içinde kalmaları biçiminde çözümlenmiştir.

BAĞIMSIZLIK SAVAŞI EMPERYALİZME KARŞI VERİLİR

Ulusal hareketlerin emekçi halktan yana, ilerici bir nitelik taşıyabilmesi için, dünya ölçüsünde devrim hareketinin bir parçasını oluşturmaları şarttır. Bu, aynı zamanda çağımızda ulusal hareketin başarıya ulaşmasının şartıdır da. Bu bakımdan kuzey Irak'taki son Barzani hareketini, daha önceki Kürt isyanlarıyla bir çok bakımlardan benzerlikleri olan bu hareketi örneğin bir Filistin devrimci hareketiyle, ya da Cezayir Ulusal Kurtuluş Hareketiyle kıyaslamanın yararı var. Filistin Devrimi'ni yönetenler hareketin bir marksist-leninist parti önderliğinde oluşmamasına karşın, Filistin Devrimi'nin sosyalist ülkelerle, öteki ulusal kurtuluş hareketleriyle, dünya devrimci işçi hareketiyle dayanışmasını sağlamak için, ve dolayısıyla bu devrimi dünya ölçüsünde devrim hareketinin bir parçası haline getirmek için, ellerinden geleni yapmaktadırlar. Proleter enternasyonalizmi anlayışı içinde gerçekleştirilen bu dayanışma, Filistin Devrimi'ne güç katmakta, en ters koşullarda hareketin varlığını sürdürmesi olanağını yaratmakta, Filistin Devrimi'ni yenilmez kılmaktadır. Cezayir Devrimi için de aynı şey söylenebilir. Cezayir devrimcilerinin yedibuçuk yıl süren en kanlı bir savaşta yarım milyonluk, en gelişmiş silahlarla donanmış emperyalist Fransız ordusunu yenilgiye uğratmalarında Cezayir halkının kendi gücüne güvenerek hareket etmesi yanında en önemli etkenlerden biri savaş süresince bu ülkeyi dünya devriminin nabzının attığı yer haline getirebilmeleri, dünya ölçüsünde devrimci güçlerin dayanışmasını sağlayabilmeleridir.

Genellikle Kürt isyanları, özellikle son Barzani hareketinin bu bakımdan durumu bambaşkadır. 20 yüzyılda Orta Doğu'da Kürt isyanları çok kez emperyalizmin olumlu karşıladığı ve desteklediği ama dünya devrimci hareketinin karşı çıktığı hareketler oldu. Şeyh Sait isyanından Barzani hareketine dek bu böyledir. Bu, Kürt hareketlerinin başarısızlığının başlıca nedenidir.

Kuşkusuz bu, ulusal hareketin sınıfsal içeriği ile ilgili bir sorundur. Yukarda verdiğimiz iki örnekte de, (Cezayir'de de, Filistin'de de) ulusal kurtuluş hareketi küçük burjuva devrimcilerinin yönetimindedir, feodallerin etkinliği hemen hemen yoktur. Bu da öteki unsurun yanında, devrimci hareketin gücünü oluşturan bir etkendir. Nasıl ki, Kürt hareketlerinde önderliğin feodallerde oluşu bu hareketlerin gücünü baltalayan bir etkense.

Türkiye devrimcileri ulusal sorunda devrimci çizgilerini saptarken sorunun bu yanı üzerinde özellikle durmalıdırlar. Kürt hareketlerini değerlendirirken bunlardaki ulusal ve ilerici içeriği abartmak ve gerçeklere ters düşen iddialara saplanmak sağlıklı sonuçlara götürmez. Tarihsel gerçeği olduğu gibi göreceğiz ki, getireceğimiz çözümler gerçekçi olabilsin.

ULUSAL BASKI ALTINDA BİR HALK VAR

Bir Şeyh Said ya da Molla Barzani hareketine, onda mevcut olmayan ulusal devrimci nitelikler yakıştırmak niye? Bu neyi değiştirir? Bir Şeyh Said isyanının niteliği ne olursa olsun bugün ezilen, sömürülen ulusal baskı altında bir halk var ve Türkiye'de ulusal sorunun devrimci çözümü önümüzdeki görevdir. Kürt ulusal hareketi için bir tarihsel dayanak, bir gelenek mi yaratmak istiyoruz? Bunun için gerçekleri çarpıtmanın gereği yok. Kürt halkının tarihsel geçmişinde bu halkın kültüründe ulusal demokratik dayanaklar eksik değildir. Feodallerin önderliğindeki bir hareketi ululaştırmak ise, hele bu, yakın geçmişle ilgiliyse, bugünkü ulusal demokratik akımı yozlaştırmaya, bu akımın sınıfsal bileşimini ters yönde etkilemeye yarar. Şeyh Said isyanına ulusal demokratik erdemler yakıştıran kimse Şeyh Said'in Demokrat Partili milletvekili olan yakınına göz kırpmış olur.

Özlemlerimizi tarihsel gerçek sanarak iki dünya savaşı arasındaki Kürt isyanlarını ilerici nitelikte ulusal hareketler sayarsak, dolayısıyla devrimci dünya işçi hareketinin ve ilk sosyalist ülkenin bu konudaki politikasına ters düşmüş de oluruz. Bilindiği gibi, bu isyanlar dünya devriminin bir parçasını oluşturmadıkları, tersine, emperyalizmin planlarına bir ölçüde uygun düştükleri için III. Enternasyonal tarafından kınanmıştır. O III. Enternasyonal ki, o dönemde marksist-leninist akımın tek temsilcisi olarak, Türkiye'de zorla asimilasyon politikasına kesinlikle karşı çıkmaktaydı.

Bütün bunlardan çıkarılacak olan sonuç şudur: Türkiye'de ulusal sorunun devrimci çözümü, anti-feodal sınıf mücadelesinden ayrılamaz. Bu ikisi içiçedir, birbirini tamamlar. Kürt halkı bir kez daha şeyhlerin, derebeylerin yönetiminde emperyalistlerin desteğinde sonu hüsran olan maceralara sürüklenmemelidir.

Çağımızda ulusal hareketlerin dünya ölçüsünde anti-emperyalist hareketle, işçi sınıfı hareketiyle ve sosyalist dünya ile dayanışma durumunda olması zorunlu bulunduğuna göre, proleter enternasyonalizmine ters düşen her tutuma, hareketin kendi içine kapanmasına ve tecrit olmasına neden olacak her davranışa, ne biçime bürünürse bürünsün her türlü şoven eğilime karşı kesin mücadele verilmelidir.

Türkiye koşullarında Kürtler için ayrı, Türkler için ayrı devrimci örgütlenme bu dayanışma anlayışına ters düşen bölgeci bir tutumdur. Tüm Türkiye proleter devrimci hareketinden soyutlanmış, kendi içine kapanık bir yöresel örgütlenme, bügünün koşullarında işbirlikçi sermayenin ve onun müttefiki feodallerin işini kolaylaştırır.

MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİMİN BİR GÖREVİ

Türkiye'de ulusal sorunun çözümü tüm Türkiye halkının önündeki ilk devrimci adım olan Milli Demokratik Devrimin başlıca görevlerinin yerine getirilmesine bağlıdır. Zaten Milli Demokratik Devrimin kendisi, ulusal sorunun devrimci çözümünü de içerir. Yani Türkiye'nin tüm olarak, başta ABD olmak üzere, emperyalist vesayetten kurtulması, emperyalizmin işbirlikçisi sermayenin ve onun taşra müttefiklerinin, bu arada Kürt feodallerinin de egemenliğine son verilmesi, Türkiye toplumunda öyle bir ferahlık ortamı yaratacaktır ki, böyle bir ortamda feodal baskıdan arınmış olan Kürt emekçi halkının ulusal demokratik özlemleri yığınların mücadelesiyle gerçekleşecektir.

O halde ulusal mücadele anti-emperyalist mücadeleden ayrı düşünülemez. Bu ikisi içiçedir ve birbirini tamamlar. Anti-emperyalist mücadele, elbette ki yalnızca ABD üslerinin sökülmesi ve Türkiye'de ABD emperyalistlerinin askeri varlığına son vermek, emperyalist ülkelerin ortaklığından başka bir şey olmayan NATO'dan, CENTO'dan çıkmak, İkili Antlaşmaları feshetmekle amacına erişmiş olmaz. Bu mücadele ancak emperyalizmin işbirlikçisi büyük sermayenin ekonomi üzerindeki egemenliğine, millileştirmeler yoluyla son verilmesiyle, emperyalizmin taşradaki müttefiki büyük toprak sahiplerinin ve feodallerin egemenliğine, köklü toprak reformuyla ve onu tamamlayan dönüşümlerle, son verilmesiyle amacına ulaşacaktır. Ve ulusal sorun bütün bunlarla ilişkilidir.

ÇETİN BİR SORUN

Kürt sorunu dünyadaki ulusal sorunlar içinde belki de çözümü en çetin olan bir sorundur. Bu sorunu proleter devrimci ilkelere uygün olarak çözümlemek için, Türkiye'deki devrimci potansiyeli tümüyle seferber etmek zorunluluğu vardır. Bu bakımdan Türk devrimcisiyle Kürt devrimcisi arasında uçurumlar kazma yolunda her çaba özünde doğuda ulusal baskı politikasını perçinlemeye yarar.

Bu sorunun bir özelliği de Kürt halkının yaşamakta olduğu toprakların dört ayrı ülkenin sınırları içinde bulunmasıdır. Lozan Antlaşması Kürdistan denen toprakları dörde böldü. Bu durum Kürt ulusal bir-

liğini baltalayan bir koşulu yaratmış bulunmaktadır. Bu koşullarda kapitalist ilişkilerin gelişmesine paralel olarak bir Kürt ulusal pazarının oluşmasından söz edilemez. Oysa uluslar ulusal pazar altyapısı üzerinde oluşur. Ulus her şeyden önce ulusal pazar demektir. Eski Kürdistan topraklarının dörde bölünmesiyle ve bu toprakların ortasında ticari ilişkileri geniş ölçüde engelleyen devlet sınırlarının çizilmesiyle Kürdistan'ın ayrı ayrı kesimleri arasında iktisadi yaşam birliği baltalanmış bulunmaktadır. Öyle ki, örneğin Kürt topraklarının Türkiye kesiminde kapitalist ilişkilerin gelişmesi sonucu bu kesim öteki Kürt topraklarma değil, Türkiye'nin iktisaden daha gelişmiş olan batı bölgelerine bağlanmaktadır. Aynı şey İran sınırları içinde, ya da komşu Arap ülkeleri sınırları içinde kalan Kürt bölgeleri için de doğrudur. Bu durumda kapitalist ilişkilerin gelişmesi burada, başka ülkelerde olduğu gibi ulusun iktisadi yaşam birliğini perçinlemiyor, tersine bu birliği zayıflatıyor. Burada kaçakçılık, iktisadi yaşam birliğini güçlendirmenin tek yolu olarak gözükmektedr. Oldukça yaygın olmakla birlikte kaçakçılığın bu bakımdan uzun boylu etkin olamayacağı açıktır. Evet, Kürt sorunu dünyadaki bir çok ulusal sorunlara kıyasla çok daha çetin engellerle karşı karşıya bulunuyor.

DEVRİMCİ TUTUM

Burada çözüm Kürtlerin yaşadıkları bu dört ülkedeki devrimci güçlerle eylem birliğine girmeleri ve sosyalizm doğrultusunda ilerlerken ulusal sorunu da devrimci çözüme bağlıyacak olan devrimin bu ülkelerde bir an önce gerçekleştirilmesidir. Elbette ki devrim her dört ülkede aynı anda gerçekleşecek değildir. Ama devrimin zaferiyle bu ülkelerden birinde bile ulusal sorunun devrimci çözüme ulaşması, sorunun tümüyle çözümünü kolaylaştıracaktır.

Biz proleter devrimcileri olarak Türkiye'nin önündeki ilk devrimci adımın Milli Demokratik Devrim olduğunu ve bu devrimin başlıca görevlerinin yerine getirilmesiyle toplumumuzun sosyalist kuruluş aşamasına ulaşmış olacağını söylüyoruz. Milli Demokratik Devrim aşamasında Kürt sorunu Türkiye'de bilimsel sosyalizmin ilkelerine uygun olarak nasıl çözümlenir? Bu konuda istemlerimiz nelerdir?

İşbirlikçi iktidarların zorla asimilasyon politikasına son vermek; Kürt ulusal topluluğunun varlığı gerçeğini kabul etmek; Kürtlerin kendi ulusal dillerine, ulusal kültürlerine sahip çıkma hakkına saygı duymak; bu hakkın gerçekleştirilmesini sağlamak; halkların kardeşliği ve eşitliği ilkesine uygun bir iktisadi politika, bir yatırımlar politikası uygulamak; Doğu Anadolu'nun mahrumiyet bölgesi olma durumuna son vermek; her bakımdan eşit ve özgür vatandaşlar durumuna ulaşmış

olan Kürt ulusal topluluğunun kendi kaderini tayin hakkına sahip olarak, *kendi rızasıyla* Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşamasını bu halkın ulusal ve demokratik özlemleriyle bağdaştıracak koşulları yaratmak; yani Türklerle Kürtler arasında eşitliği, kardeşliği, gönüllü birliği gerçekleştirmek.

Ulusal sorunda bu tutumumuz, ayrılıp kendi ulusal devletini kurma hakkını içeren ulusların kendi kaderini belirleme ilkesiyle tam bir uygunluk içindedir. Ve biz Lenin ile birlikte şöyle diyoruz: "Eğer biz (...) istisnasız tüm ezilen ve hakları çiğnenen uluslar için ayrılma özgürlüğü istiyorsak, bu hiç de *bu ulusların ayrılmasından yana* olduğumuzdan ötürü değildir. Bu, *yalnızca,* zorla değil, *özgürce ve gönüllü* birleşme ve kaynaşmadan yana olduğumuz içindir. Tek neden budur." (V. İ. Lenin, Toplu Eserler, Fr. Baskı Cilt : 23, s. 73)

20. yüzyılın son çeyreğinde Türkiye'nin toprak bütünlüğü ancak. böyle korunabilir. Buna ters düşen politika, asimilasyonda direnme, eşitsizlik ve ulusal baskı politikası gerçek bölücülüktür. Çağımızda bu gibi yanlış hesapların pazardan geri dönmesi kaçınılmazdır.

Türkiye solunda genel bir fikir kargaşalığı var. Tozdan dumandan ferman okunamıyor. Bu fikir kargaşalığına özellikle ulusal sorunda tanık oluyoruz.

Sağ oportünist grupçuklarını "işçi sınıfı partisi" diye ilân edenler bu soruna yanaşmıyorlar pek. Bu, özünde asimilasyoncu egemen güçlere göz kırpmaktır. Ulusal sorunu sosyalizm yolunda bağımsızlık ve demokrasi mücadelemizin öteki sorunlarından tecrit ederek, onları ikinci plâna iterek çok kez de yanlış olarak ajitasyon konusu yapan tutum eleştirilmelidir elbet. Ezilen ulusta şoven eğilimlerin açıklaması bellidir. Ama böyle eğilimlere arka çıkmayı keskin devrimcilik sananlar vardır.

Devrimci tutum, nerede belirirse belirsin şoven eğilimlere karşı çıkmak, ulusal sorunu bilimsel sosyalizmin ışığında koymak, halkların kardeşliği, proleter enternasyonalizmi ilkesine ters düşmemektir.

Ama sağ oportünistlerin bu konudan genellikle kaçındıklarını belirttik. Belki de, bu onlar için en iyisidir. Çünkü konuyu titrek ellerine aldıklarında ulusal sorunu yozlaştırmakta, marksizmi tahrif etmekte, saflara müslümanın tevekkül zihniyetini yaymaktadırlar.

Bir örnek: Son seçimlerde Türkiye İşçi Partisi yöneticileri kentlerin duvarlarını ilginç sloganlar içeren afişlerle donattılar. Bunlar içinde bir tanesi sağ elle sol kulağı gösterir gibi ulusal sorundan söz ediyordu. Şöyleydi slogan: "Kahrolsun şovenizm — Kurtuluş sosyalizm"

Ne demektir bu? Egemen çevrelerin özellikle Kürt halkına karşı uyguladıkları şoven politika kahrolsun demektir. Buraya kadar iyi. Gerçekten o şoven politika kahrolsun. Ama arkasından "Kurtuluş sos-

yalizm!" deniyor. Bu ne demektir. Bu, ulusal sorun sosyalizmde çözülecek demektir. Oysa ulusal sorunun devrimci çözümü sosyalizmin değil demokratik devrimin bir görevidir. Bunu Boranlar, Küçükler gibi TİP'-in büyük ideologları bilmiyorlarsa, bir kaç marksist kitabı sindirerek okumuş olan nice genç sosyalist biliyor.

TİP ideologları ulusal sorunun devrimci çözümü gibi güncel demokratik bir görevi gelecekteki sosyalist topluma bırakıyorlar. Bugünün işini çıkmaz ayın son çarşambasına havale ediyorlar ."Ey Kürt halkı! Ey devrimciler! Ulusal baskı kötü şeydir. Biz de biliyoruz. Ama bir gün bu ülkede sosyalizm olacak, Kürt halkı kurtulacak" demeye getiriyorlar.

Ulusal sorunun devrimci çözümü bağımsızlık ve demokrasi davamızın öteki istemleri gibi sosyalizmden çok önce çözümlenecektir. Yoksa toplumu sosyalist devrim aşamasına vardıramayız.

Nasıl fikir suçundan zindanda yatan devrimciye, basın, örgütlenme vb. hak ve özgürlükleri için mücadele eden bir kimseye "senin bu istemlerin sosyalizmle gerçekleşecek" demek saçma ise, ulusal sorunun çözümünü sosyalizme havale etmek de aynı derecede saçmadır. Saçmadan da öte ezen ulus şovenlerine tavizdir.

Lenin "Devlet ve İhtilâl"de şöyle der :

"Ama Engels, örneğin, ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkı konusunda bazı marksistlerin düştükleri hataya düşmez: Bazı marksistler bu hak kapitalist rejimde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir..., derler. Görünüşte akıllıca ama aslında yanlış olan bir düşünce, *bütün* demokratik kurumlara, bu arada ücretlilerin mütevazi ücretlerine bile uygulanabilir bu; çünkü sıkı sıkıya tutarlı bir demokratizm kapitalist rejimde gerçekleşmesi olanaklı olmayan bir şeydir. ... Bu safsata şu eski şakaya benzer: saçından bir kıl dökülürse insan dazlak olur mu?" (V. Lenin, "Devlet ve İhtilal", Bilim ve Sosyalizm Yayınları, sayfa 87).

Evet ulusal sorunun bilimsel sosyalizmin ilkelerine uygun biçimde çözümü Milli Demokratik Devrimin bir görevidir ve bu devrim de sosyalizm doğrultusunda önümüzdeki ilk adımdır.

EMEKÇİ

son seçimlerin düşündürdükleri

5 HAZİRAN 1977 milletvekili seçimlerinin sayısal sonuçları Yüksek Seçim Kurulu'nca 19 Haziran tarihli Resmi Gazete'de yayınlandı. Bu sonuçların 1973 seçimlerinin genel sonuçları ile karşılaştırılması arkadaki tabloda verilmektedir.

Buna göre CHP iki buçuk milyon gibi büyük bir oy farkı yaparak (2.565.588) altı milyonun üzerinde oy almıştır. AP de oylarını arttırmıştır. Ama bu başarı daha çok DP'nin oyları ile sağlanmış gibi gözükmektedir. Çünkü AP 1973'e göre 2.270.305 oy farkı yaparken DP de 1.001.018 oy kaybetmiştir. MSP'nin oy sayısı açısından 1973'deki düzeyinde kalması da AP'nin yararına olmuştur. Bu nedenle AP'nin ilk bakışta görülen kazancı nüfus artışı da hesaba katılırsa aslında pek önemli değildir. Bunun dışında 1973 - 1977 sonuçlarının genel değerlendirilmesi sağ ve sol oylar açısından ilginç bir durum göstermektedir. Sağ oyların oranı 1973 yılında yüzde 62.14 iken 1977'de bu oran yüzde 55.58'e düşmüştür. Buna karşın sol oylar yüzde 34.42'den yüzde 44.39'a yükselmiştir. Bu sağda önemli bir gerilemeyi göstermektedir. Bununla birlikte bu sonuca bakarak seçmen kitlesinin bilinçlenme düzeyi konusunda aşırı iyimser olmak yanlış olur. Türkiye'de tarihsel koşulların gereği henüz özellikle kırsal bölgelerdeki geniş emekçi yığınları sömürücü güçlerin etkisi altındadır. 1977 seçimlerinde CHP'nin bu başarısı MC iktidarına ve onun akıl dışı uygulamalarına karşı doğan tepkiden ve sol güçlerin faşizme karşı girişimlerinden kaynaklanmıştır. Bağımlı kapitalizm koşullarında da olsa sınaileşerek, kentleşerek, işçileşerek gelişen bir toplumda kuşkusuz sağ oyların gelişmesi beklenemez. Bununla birlikte

	1973
Seçmen Sayısı	16.798.164
Kullanılan Oy	11.223.843
Geçerli Oy	10.723.658
K.O. göre katılma	% 66.81
G.O. göre katılma	% 63.83

	Aldığı Oy	Yüzdesi
CHP	3.570.583	% 33.29
AP	3.197.897	29.82
MSP	1.265.771	11.80
MHP	362.208	5.37
CGP	564.343	5.26
DP	1.275.502	11.89
TBP	121.759	1.13
TİP	—	—
Bağımsız	303.218	2.82

1977	1973-1977 Farkı
21.207.303	4.409.139
15.358.210	4.134.367
14.827.172	4.103.514
% 72.42	% 5.61
% 69.92	% 6.09

Aldığı Oy	Yüzdesi	Oy Farkı	Yüzde Farkı
6.136.171	% 41.38	2.565.588	% 8.09
5.468.202	36.88	2.270.305	7.06
1.268.918	8.56	3.147	— 3.24
951.544	6.42	589.336	3.05
277.713	1.87	— 286.630	— 3.39
274.484	1.85	— 1.001.018	—10.04
58.540	0.39	— 63.219	— 0.74
20.565	0.13	—	0.13
370.035	2.49	66.817	— 0.33

bu sonuca bakarak değişimin sonuçlarını abartmaktan kaçınmalıyız. Çünkü Türkiye seçmeninin yarıdan fazlası hâlâ sağa oy vermektedir. Solun birçok sloganlarını benimseyerek kampanyasını yürütmüş olan MSP'yi sağ oylardan ayırdığımızda da bu oran yüzde elli dolaylarındadır. Türkiye'de şimdilik sol oyları da içine alan CHP'nin salt çoğunlukla iktidarı alması düşünülebilir. Ancak, solun tek başına seçim yoluyla iktidar olması tarihin gündeminde gözükmemektedir. Ne 12 Mart döneminde ne de MC iktidarında umduğunu bulamıyan ve Batı örneklerinden esinlenen burjuvazinin şu anda yeniden bir faşizm denemesi içine girmesi de beklenemez.

MC denemesinden en çok kârlı çıkan MHP olmuştur. Milletvekili sandalye sayısına göre sekiz kat, aldığı oy sayısına göre ise yüzde yüze yakın bir başarı ile 1977 seçimlerini aşmıştır. MHP ile birlikte oluşturulacak yeni bir sağ hükümet, devlet düzeninin biraz daha bozulması, can güvenliğinin tamamen yitirilmesi, yönetimin işlemez duruma getirilmesi ve faşist güçlerin geniş ölçüde devlet mekanizmasına daha da girmesine yol açacaktır. Burjuva, böyle bir sonuçtan kendi gelişmesi için bir yarar sağlıyamayacağı gibi gerçekten kendisini temsil edecek bir sağ parti ve liderini oluşturuncaya kadar CHP'ni ve ona destek olan solu yanına almış gibi görünmeyi yeğ tutacaktır. Gerçekten bu satırlar yazılırken oluşan CHP azınlık hükümeti ve onun içindeki unsurların niteliği egemen güçlerin CHP'ne ödün verdirerek, onunla birlik olduğunu kanıtlamaktadır. Başka anlatımla sermaye de artık gerçek temsilcisini yaratıncaya kadar şu anda faşist bir yönetimden yana gözükmek istememektedir.

Bu seçim sonuçlarının başka bir ilginç yanı da MSP ve CGP'nin Milliyetçi Cepheye bulaşmasından dolayı başlarına gelenlerdir. Her iki parti de bu ortaklıktan geniş yaralar almıştır. Bir ölçüde DP de aynı nedenlere bağlı olmamakla birlikte en büyük başarısızlığa uğramış bir partidir. MSP, CGP ve DP, bu seçimlerde liberal bir sağ parti görünümü dememesine girmeksizin hem anti-Demirel'ci hem anti-komünist olmak gibi çelişkili bir çizgi izleyerek eridiler.

Sonuç olarak, 1973 seçimlerine bakarak 1977 seçimlerinden başarılı çıkan üç parti olduğunu söylemek olanaklı. CHP, AP ve MHP. Ancak bunların başarısı sürekli görülmemektedir, ve daha çok geçici etkenlere bağlıdır. CHP daha çok can güvenliği ve hesap sorma sloganları ile MC iktidarına karşı tepki gösteren ve türdeş olmayan bir oy potansiyelini harekete geçirdiği için; AP sol geliyor diye kendisinden kayan oyları tekrar kendisine çekebildiği için, MHP de devlet mekanizmasına sızıp tedhişçilik ve terör havasını estirebildiği için başarılıdırlar. Ne var ki, bu etkenler sürekli değildir.

1977 seçimlerinin katılma oranı açısından incelenmesi de bazı önemli sonuçlar vermektedir. Seçime katılma bu seçimde 1973'e göre+5.61 pu-

anlık bir yükselme göstermiş ve yüzde 72,42'ye ulaşmıştır. Bu oran geçerli oy'a göre ise+6.09 luk bir artışla yüzde 69.92 dir. Bu sayılar hem katılmanın giderek arttığını hem de geçerli oy kayıplarının azaldığını yansıtmaktadır.

Bu bulgu dışında ortalama katılma oranının illerin katılma oranları ile karşılaştırılması-özellikle İstanbul, Ankara, Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Kayseri, Konya, Kocaeli, Samsun ve Zonguldak gibi gerek kentleşme, gerek işçileşme açısından önemli sayılabilecek illerde ortalamanın aşağısında olduğunu göstermektedir. Örneğin, İstanbul, ortalamadan —9.98 puvanlık bir sapma ile %62.44 dolaylarında bir katılma oranına sahiptir. Bu ilde sandığa gelmeyen seçmen sayısı yaklaşık bir milyon dolaylarındadır. Bu sapma Ankara'da —1.76, Kocaeli'nde —3.95, Adana'da —3.69 dur. Buna karşın kırsal özelliği ağır basan, geri kalmış yöre illerinde katılma oranları Türkiye ortalamasının üstündedir. Örneğin Ağrı'da +4.02, Amasya'da +8.71, Bitlis'te +11.7 v.b. ortalamanın üstünde artışlar vardır. Öte yandan katılma oranlarının CHP'nin öteki partilere göre başarılı olduğu illerde düşük olduğu görülmektedir. Örneğin, bu illerde seçime katılma oranları genellikle yüzde 62-71 arasında değişmektedir. CHP'nin başarısız ya da öteki partilerle başa baş olduğu illerde katılma oranı yüzde 69-87 arasında değişmektedir. Bu durum, sağa oy vermeyip CHP'ne de oy vermekten kaçınan önemli bir kitlenin varlığını göstermektedir. Burada seçim öncesi dönemde estirilen faşist havanın bir etken olduğu yadsınamaz. Ayrıca seçim kampanyası süresince TİP'in olsun AP'nin olsun suçlamalarını özellikle CHP'ye yöneltmiş olmalarının bir çok sol eğilimli seçmeni kararsızlığa sevkettiği de bir gerçektir. Bu potansiyelin geniş ölçüde büyük kentlerde ve işçileşmenin ve yarı proleter grupların bulunduğu illerde olması ilginçtir. CHP'nin 1977 seçimlerinde salt çoğunluk beklerken 213 sandalye ile azınlık hükümeti kurmak zorunluğu sonucu ile birlikte bu durumun yorumu yapılmalıdır. CHP'nin gerek ön seçimlerdeki tutumu gerek ön seçimlerden sonraki propaganda çalışmalarının yetersizliği bu potansiyelin CHP'ne çekilmesini geniş ölçüde engellemiştir. Ön seçimlerdeki vetolar, ön seçimlerden sonra yalnızca Ecevit tarafından yürütülen ve onun sihirli (karizmatik) kişiliğine dayandırılan propaganda çalışmaları bu potansiyel seçmen kitlesi içindeki sol ve sağ oylara ulaşmayı olanaksız kılmıştır. Kanımız odur ki bu durum, sağ cehpeye 1977 seçimlerinde kesin darbe indirilememesinde önemli bir etmendir. Bu olumsuz sonucun doğmasında kuşkusuz CHP'nin kendi iç yapısındaki unsurlar da rol oynamıştır. Özellikle büyük kentlerde seçim propagandalarının nerdeyse kasıtlı etkisiz yürütülmesi bunun bir örneğidir. CHP'ni destekleyen sol güçlerin propaganda çalışmaları, belki de, CHP'lilerce yapılan propaganda çalışmalarından çok daha etkin olmuştur.

Bu kanımızın doğruluğunu, yapılan bir varsayıma dayanarak ortaya koyduğumuz hesaplama sonucuna göre de saptıyabilmekteyiz. Bu, 10 ilde CHP'nin vetoları ve ön seçimdeki tutumu nedeniyle bağımsızlara, TBP ve TİP'e giden oyların CHP'de toplanması, CHP'nin on ilde 15 milletvekili çıkartabileceği olasılığının yitirilmesi hesabıdır. D'hont sisteminin hesaplanması özelliği de dikkate alınarak yaptığımız kesin hesaplamaya göre, Diyarbakır, Bursa, Bitlis, Elazığ ve Giresun'da birer, Ağrı, Mardin, Muş, Siirt ve Van'da ikişer milletvekili kaybedilmiştir. Bu kayıplara neden olan daha çok CHP'nin sola kayma tehlikesi nedeni ile yöneticilerin almış oldukları ön seçim ve sonrası önlemlerdir. Bir yandan, solun desteğine dayanmak zorunda olduğunu bilen, ancak ilerde kendisini terkedecek sol milletvekillerini barındıran bir Truva Atı olmaktan çekinen CHP'nin korkusudur buna neden. Ancak bu korkuyu bir başka açıdan da duyması gerekir CHP'nin. Evet sol potansiyeli içeren Truva Atı olmadı CHP ama sağ potansiyeli bağrında taşımıyor mu acaba? Buna önümüzdeki yıllarda tanık olacağız. Türkiye'nin daha belirgin ve temel koşullarına göre değişmesi ve nisbi temsil sisteminin devam etmesi durumunda sağda ve solda daha çok dilimlere ayrılmış bir siyasal yelpazenin oluşması beklenmelidir. Egemen güçlerin de bu sonuçta önemli katkıları olacaktır. İşte CHP'nin Truva Atı niteliği o zaman belli olacaktır. Yani CHP dönüşümcü demokratik platformu benimseyen bir parti olarak soldan kaçarken sağın kucağına düşmüştür ve çatısı altında barındırdığı yeni yeni Feyzioğlu'larından ve Satır'lardan önümüzdeki dönemde çok çekeceği vardır.

Türkiye'de sosyalist harekete gelince, bu hareket referandum niteliği taşımış olan bu son seçimlerde TİP'in temsil ettiği sağcı fraksiyonun faşist cephenin ekmeğine yağ süren, bilimsel sosyalizme ve Türkiye gerçeklerine ters düşen seçim propagandasına kulak asmamakla ve sol oyların bölünmesine meydan vermemekle iyi sınav vermiş sayılır. Elbette ki, 1977'nin özel koşullarında seçimde CHP'nin desteklenmesi yalnızca taktik bir davranıştır. Türkiye solu CHP konusunda hayale kapılamaz, bu partiye kefil olamaz. Sosyalist hareketin bundan sonra önünde duran acil görev, siyasi örgütlenme sorununu bir an önce çözüme bağlamak ve işçi sınıfının öncü birliği niteliğinde gerçek sosyalist partiyi tüm proleter devrimci potansiyeli seferber ederek kurma yolunda gereken eylemi göstermektir.

sovyet ulusal marşı ve "halk devleti" kavramı üzerine

"Destalinizasyonun sağcı bir akım niteliğine büründüğü açıktır." Sovyetler Birliği Ulusal Marşından Stalin'in adının çıkarılması ve "Halk Devleti" kavramı ile ilgili olarak okurlar bize sorular yöneltiyorlar. Cevaplarımız aşağıdadır.

SOVYETLER BİRLİĞİ ULUSAL MARŞI ÜZERİNE

CEVAP : Belleğimizde kaldığına göre, Sovyet Ulusal Marşında Stalin'in adının geçtiği dizeler şöyledir:

Özgürlüğün güneşi fırtınalar içinde bize ışıldadı.
Ve büyük Lenin şafaktaki güneş gibi yolumuzu aydınlattı.
Stalin bizi halka bağlılık yolunda eğitti.
Bizim için çalışma ve özveri esini oldu.

Bizim çevirmemizle bu satırlar şiir değerinden çok şey yitirmekle birlikte gene de gerçeği ifade eder. Gerçekten sosyalist kuruluş aşamasında ilk sosyalist devletin başında bulunan Stalin Sovyet emekçi halkı için çalışkanlık ve özveri esini olmuştur. Stalin 1924'te başa geçtiği zaman Sovyetler Birliği geri bir tarım ülkesi idi. 1953'te öldüğünde ise bu ülke dünya gericiliğinin belli başlı kaleleri olan Nazi Almanya'yı ve müttefiklerini yenerek etkisiz duruma getirmiş bulunan ve uzay çağını açacak teknolojik düzeye ulaşmış olan en ileri bir sanayi ülkesi idi. Bir kuşak süresinde böyle bir değişiklik emekçi yığınlara çalışkanlık ve özveri duygusu aşılanmadan sağlanamaz.

Elbetteki ne kadar büyük olursa olsun bir liderin putlaştırılması ve bu şahış putlaştırmanın onun sağlığında adının ulusal marşa konmasına kadar vardırılması eleştirilebilir. Ama Sovyet Ulusal Marşı'nın kabul edildiği 1943-1944 yılları koşullarını hatırlayalım. Sovyet halkı dünya tarihinin kaydettiği en çetin, en kanlı bir ölüm kalım savaşına girmişti. Bu savaşta Sovyetler yirmi milyon vatandaşını şehit vermiştir. Ve milyonları böyle bir savaşa sürebilmek için başlarında gerçek bir liderin bulunması bir zorunluluktur. SBKP bu zorunluluğu kavramış ve parti yönetimindekiler içinden en layık olanını lider olarak ileri sürmüştür. Ancak bunu yaparken aşırılıklara gidilmiş olabilir. Şahıs putlaştırmanın marksist tarih anlayışına ters düştüğü, parti içinde demokratik merkeziyetçiliği baltalayan durumlar yarattığı kesindir. Ama gene de Stalin'in adının Sovyet Ulusal Marşı'nda yer alması olgusu değerlendirilirken İkinci Dünya Savaşı koşulları hesaba katılmazsa yanlış yorumlara varabiliriz.

Elbetteki her iş gören insan gibi Stalin'in de hataları olmuştur ve bunlar eleştirilmelidir. Ama bizce SBKP 20. Kongresi'nde Merkez Komitesi raporunda, yer alan Stalin eleştirisi zamanla Destalinizasyon akımına dönüşerek ilk sosyalist ülkenin otuz yıllık tarihini karalamaya kadar vardırılmıştır. Destalinizasyon'un sağcı bir akım niteliğine büründüğü açıktır. Ve bundan ne Sovyetler Birliği ne de genel olarak dünya devrimci işçi hareketi bir yarar görmedi.

"HALK DEVLETİ" ÜZERİNE

CEVAP : Halk, kent ve köy emekçilerinin tümünün oluşturduğu topluluktur. Hızla gelişen bir sosyalist ülkede işçi sınıfıyla öteki çalışanlar arasında sosyalizme bağlılık, devrimci bilinç bakımlarından farkların, hiç değilse varsayım olarak, gittikçe azalması ve ortadan kalkmaya doğru bir seyir izlemesi doğaldır. Bilindiği gibi işçi sınıfı da proletarya diktatörlüğü de birer tarihsel kategoridir. Sosyalist toplum daha ileri aşamasına doğru yolaldıkça bu sınıfı öteki sınıf ve zümrelerden ayırdeden nitelikler gittikçe önemini yitirecektir. O halde böyle bir toplumda kent ve köy emekçilerinin tümünü kapsayan bir halk devletinden söz edilmesini doğal karşılamak gerekir. Yeter ki gerçekten bir halk devleti söz konusu olsun.

"Halk" sözcüğüne karşı bir fobi yaratmanın yersiz olduğu açıktır. Örneğin sosyalist kuruluşun çok daha erken bir aşamasında bulunan Vietnam Partisi sosyalizme geçişin proletarya diktatörlüğünü sıkı sıkı koruyarak sağlanacağını bilmekle birlikte sosyalizmi, "emekçi halkın kolektif yönetimi altında bir rejim" olarak niteliyor. Ve 1976 Aralığında Hanoi'de toplanan Vietnam Komünist Partisi'nin 4. Kongresi nihai kararında "yeni tipte bir devlet, gerçekten halk tarafından ve halk için bir halk devletini kurmak için seferber olunmalıdır..." denmektedir. "Halk

devleti" ve "Proletarya diktatörlüğü" konusundaki görüşlerimizi ayrıntılı olarak gelecek sayımızda yayınlıyacağız.

Son zamanlarda bizde bazı sol çevreler, işlerini güçlerini bırakıp sosyalist ülkelerde, özellikle Sovyetler Birliği'nde sosyalist uygulamadaki eksiklikleri araştırmayı en önde gelen sorun sayma eğilimini göstermektedirler. Elbetteki sosyalist dünyadaki gelişmeler bizi yakından ilginlendirir. Ama gene de bu bizim için ikincil sorundur. Emperyalizmin, özellikle ABD emperyalizminin vesayeti altında sömürülen bir ülkenin devrimcileri olarak birinci sorunumuz, toplumumuzu sosyalizm doğrultusunda bağımsızlık ve demokrasiye kavuşturmak için hangi yolu tutacağımız sorunudur. O yolu nasıl örgütlenerek, hangi devrimci taktikleri uygulayarak izleyebileceğimiz sorunudur. Ve Sovyetler Birliği'nde sosyalist uygulamada şu ya da bu aksaklıkların bulunması, bu ülkenin ve genellikle sosyalist ülkeler topluluğunun dış potitikasında tüm dünyada halkların bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini desteklemeleri gerçeği yanında bizim için ikincil önem taşır. Elbetteki Türkiye emekçi halkının bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi bu halkın kendi gücüne güvenilerek verilecektir. Ama kendi gücüne güven ilkesi, bazılarının yaptığı gibi proleter enternasyonalizminin, dünya ölçüsünde devrimci güçler arası dayanışmanın inkarına kadar vardırılamaz. Kendi gücüne güven ile proleter enternasyonalizmi birbiriyle bağdaşan, birbirlerini tamamlayan şeylerdir. Bu düşünce ile Türkiye proleter devrimcileri Türkiye devriminin sosyalist dünya ile ve tabii dünyadaki öteki sosyalizme yönelik ulusal kurtuluş hareketleriyle olduğu gibi kapitalist ülkelerin devrimci işçi sınıfı hareketiyle dayanışmasına ters düşecek olan her tutum ve davranıştan kesinlikle kaçınmalı, tersine tüm hareketlerini proleter enternasyonalizmi ile bağdaştırmalıdır.

EMEKÇİ ÖĞRETMEN
Aylık yorum ve haber bülteni
sayısı 100 kuruş
P.K. 264, Kızılay-Ankara

oligarşi sorunu

BİZ oligarşi sorununu, birkaç kez ele aldık. Ama eleştirilerimizi daha çok Mahir arkadaşın ve bugün onun izleyicisi olduğunu söyleyen "Devrimci Gençlik" (şimdi "Devrimci Yol") dergisi çevrelerinin görüşlerine yönelttik. Ama ne Mahir Çayan'da ne de izleyicilerinde bu işin "teorisi" yoktur. Onlar faşizm dedikleri şeye aynı zamanda "oligarşik dikta" da diyorlar.

Mahir Çayan'ı böyle bir tutuma yönelten tek neden, onun kafasını neredeyse bir saplantı halinde Latin Amerika'ya takmış olmasıdır. Bir hakaret olarak değil, ama bir eleştiri olarak ve durumu daha iyi anlatmak için şunu söyleyebiliriz: O, sanki Türkiye'de değil Lâtin Amerika'da yaşıyordu.

Mahir arkadaş, Küba devrimini evrenselleştiriyordu. Bu devrimi, "Emperyalizmin üçüncü bunalım dönemi" dediği dönemin yani günümüzün devrim modeli olarak görüyordu. Castro ve Guevera bile bunu böyle değerlendirmedikleri halde "Aydınlık Sosyalist Dergi" den koptuktan sonraki bütün çalışmaları bunun "teorisini" yapmak ve pratikte uygulamaya girişmek olmuştur.

"Öncü savaşı" tezi ve "şehir gerillası" kesinlikle bu hava içine girmiş bir Mahir Çayan'ın ürünleridir.

O, Küba devrimi denince Castro, Guevera ve arkadaşlarından başkasını görmüyordu. Örneğin Küba devriminin önderlerinden, Granma çıkartmasından çok önce kentlerde yığınsal mücadeleyi yönetmiş olan Frank Pai'yi görmüyordu. Frank Pai ki, katledildiğinde Küba kentlerinde tüm yaşam durmuştur. Esnaflara, zanaatkârlara varıncaya değin

tüm işyerleri kapanmış, cenaze töreni bir genel greve dönüşmüştür.

Mahir arkadaş için Küba devrimi Granma çıkartmasıyla başlıyordu; çıkartma öncesine pek önem vermiyordu. Çıkartma öncesi kitlelerin durumu (örgütlenme ve bilinç düzeyleri) o zamana değin kitlelerin örgütlü mücadelesi önemli bir yer işgal etmiyordu tahlillerinde.

O, Castro ve arkadaşlarının, çıkartmayla birlikte, şehirlerde plânlanan bir ayaklanmayla iktidarı ele geçirmeyi tasarladığını ve başarısızlığa uğradıkları için dağlara çekilmek zorunda kaldıklarını heseba katmıyordu. Hele, Castro ve arkadaşlarının dağda, kendilerinden önce çıkmış düzenle bağlarını yitirmiş, kendiliğinden gelme bir nitelikte de olsa başkaldırmış kalabalık bir köylü kitlesi bulduklarını ve onlara dayandıklarını, bunun Küba devriminin geleceğinde oynadığı hayati rolü görmek istemiyordu.

Castro ve hareketinin ilk aşamasında ve sonraları da henüz marksist-leninist olmadığını, sosyalizmi amaçlamayan yurtsever bir içerik taşıdığını, egemen sınıfların dışındaki küçük burjuva yığınların hareketi aktif bir biçimde desteklediğini (ki bu çok önemlidir) ve Amerikan emperyalizminin pasif kalışını hesaba katmıyordu. Küba ordusunun niteliğini ve niceliğini de gözönünde tutmuyordu.

Evrensel bir model olarak düşündüğü Küba devriminin Lâtin Amerika'da başka bir tekrarı olmadığı ve bunun anlamı üzerinde durmuyordu. Guevera'nın aynı şeyi Bolivya'da denemek istediği, ama bunu başaramadığı, bu yenilginin bazı taktik hatalardan doğan geçici bir yenilgi ol madığı o günden bu yana Bolivya'da devrimin gerçekleşmediği gibi noktalar üzerinde ve bunların nedenleri üzerinde uzun boylu durmuyordu.

O, Çinhindinde zafere doğru giden devrimlerden daha çok, Latin Amerika'da bir parlayıp bir sönen bir türlü halk savaşına dönüşemeyen gerilla (şehir-kır) eylemlerinden etkileniyordu.

İşte bu hava içindeki bir Mahir Çayan Küba Devrimini evrensel bir model olarak düşünürken, Lâtin Amerika'daki sol hareketlerin literatüründe yer alan "oligarşi" terimini, duraksamadan kendi yazıları içine soktu. Çünkü ona göre 12 Mart 1971 darbesiyle "*... Lâik tekelci burjuvazi tam bir denetim kuruyordu, feodaliteyi tasfiye ediyordu. Türkiye tam bir Lâtin Amerika ülkesi haline geliyordu.*" *(Devrimci Yol, sayı 1)* Ama 12 Marttan sonra feodalite tasfiye edilmedi; bunun üzerinde durmayalım. Latin Amerika'da feodalite var mı, yok mu? bunun üzerinde de durmayalım. Bizi (adeta kendisini şartlandırdığı) Türkiye'nin "tam bir Lâtin Amerika ülkesi haline gelmesi" düşüncesi ilgilendiriyor. Bu onun içine girdiği havayı gösterir.

Artık Mahir Çayan için, 1973 seçimlerinden sonra olduğu gibi düzen sınırları içinde faşizmin geriletilebileceği ve 12 Mart faşist terör ortamından göreceli olarak daha elverişli koşullara dönüş olasılığı yoktur.

Oligarşi terimi Çayan'ın yazılarına bu hava ile girmiştir. Bu nedenle onda ve izleyicilerinde oligarşinin uzun boylu bir "teorik" açıklaması yoktur.

Oligarşinin "teorik" açıklamasını yapmaya çalışanlar, Mahir Çayan'ın bazı tezlerine karşı çıkan ve "oligarşik dikta" terimini, onun kullandığından daha değişik bir anlamda kullanan "Kurtuluş Sosyalist Dergi" çevresinde toplanan arkadaşlardır. Bundan dolayı, yazımızda, "Kurtuluş"un bu konuda yayınlanmış görüşlerini ele alacağız.

Aslında bu görüşleri de, doğru ya da yanlış olmaları bir yana, oligarşi ve oligarşik devlet sorununun uzun boylu bir "teorik" açıklaması saymak olanaksız. Çünkü bunlara ilişkin görüşler, çok uzun tutulmuş (30-40 sayfalık) Devlet Üzerine, Demokrasi Üzerine yazılmış yazıların son bir iki sayfasına serpiştirilmiştir.

Devlet ve demokrasi konularını işleyen bu yazılar ustaların bu konuda yazdıklarının özetlenmesidir. Bu bakımdan eğitici nitelikte yazılardır. Fakat yazıların sonlarına doğru oligarşik devleti "kanıtlama" çabalarına girilmesi bu yazıları sakatlamaktadır.

İnsan, bu yazılarda oligarşiye ilişkin görüşleri okurken, "Kurtuluş" cu arkadaşların, Lenin'i, "acaba oligarşik devlete dayanak yapabilece gimiz bir cümleye ya da paragrafa rastlar mıyız?" amacıyla okudukları izlenimini ediniyor. Böyle olunca sayfalarca özetledikleri halde Lenin' in Devlet ve özellikle demokrasi konusundaki görüşlerinin özünü dikkate almıyorlar. Onlar okunup gecmiş ya da özetlenmiş genel doğrular,ya da kuru laflar olarak kalıyor. Lenin 'de görünüşte (ama yalnızca görünüşte) aradıklarını buldukları izlenimini veren birkaç cümle ya da paragrafa ras ladıklarını sanıyorlar. Ve o zaman bu arkadaşlarımız (bizi hoş görsünler) çocukça sevinç çığlıkları atmaya başlıyorlar. Artık o noktaya yerleşilecektir! Deyim yerindeyse o noktaya adeta kendilerini kelepçeliyorlar. Artık bu arkadaşlarımızı öldür allah bir adım ileri götüremesiniz. Fakat bun lar bizde bıraktıkları izlenim tabii, yalnızca izlenim, o kadar.

DEVLET VE DEMOKRASİ

Devletin "bir gücün özel örgütü" olduğunu "belirli bir sınıfın sırtını yere getirmeye yönelik bir zor örgütü" olduğunu hep biliyoruz. Demokrasinin ise o'nun biçimlerinden biri olduğunu yine hep biliyoruz, "Kurtuluş" dergisinde de bu gibi cümlelere, tırnak içinde ya da değil, bol bol rastlayabilirsiniz. Fakat, Engels'in ya da Lenin'in bu gibi laflar ettiğini bilmek, bunları sık sık yinelemek yetmiyor. Onları kavramak, sindirmek gerekir. O zaman onları, kelimesi kelimesine anımsayamasan bile, özü unutulmaz, hata yapılmaz. Ama "Kurtuluş" bunu yapmadığı için hataya düşüyor. Devlet ile demokrasiyi aynı şey sayıyor. Devletin yerine de-

mokrasiyi koyuyor.

KSD'li arkadaşlar "Devrimci Gençlik" dergisinin *"burjuvazinin bütününün iktidarı yerine bir azınlığın yönetimi, burjuva demokrasisinin yerini oligarşik yönetim ilkelerinin alması anlamına da gelir. Yani burjuvazi emperyalizm çağına girilmesi ile birlikte demokratik yönetim ilkelerini bıraktı."* sözleri üzerinde duruyorlar. Ve sonuç olarak, "D.G" nin de kendi dediklerine geldiğini ileri sürüyorlar. Çünkü demokmokrasi bir devlet biçimidir, oligarşik yönetim de oligarşik devlet biçiminin yönetimidir, o halde "D.G" Dergisinde *"...emperyalizmle birlikte burjuva demokrasinin yerine oligarşinin geçtiği kabul edilmektedir. Doğru. Bunu Lenin de böyle söyler. (Kurtuluş sayı 8, sayfa 56)*

Ne yazık ki, doğru değil! Ve Lenin de bunu böyle söylemez! (Bunun üzerinde sonra duracağız.)

Bu saptama yapıldıktan sonra "D.G" Dergisinin şu satırları konu ediliyor. *"Tekelci dönemle birlikte burjuvazi artık içinde faşizm özlemlerini taşıyordu. Fakat gelişmiş ülkelerdeki işçi sınıfı hareketinin güçlülüğü nedeniyle buna baş vuramıyordu. Yani burjuva demokrasisinin özüne dokunamadı."* Bu doğrudur. Fakat kendi mantığı içinde haklı olarak "K.S.D" bunu yanlış sayıyor. Şimdilik, bizi ilgilendiren, bu "yanlışlığı" kanıtlarken, ortaya koydukları açıklamadır.

Açıklama şöyledir: *"Burada burjuvazi demokrasisinin özüne dokunamadı" derken yanlış ifade kullanılmakta. Çünkü burjuva demokrasinin özü burjuva diktatörlüğüdür; yani devlet özü, yani devlet tipidir. Yanlış ifade kullanmayı bir yana bırakır da anlatılmak isteneni alırsak: Burjuva demokrasisine esaslı bir zarar veremedi demek istemektedirler. Eğer burada geçen "burjuva demokrasisi" devlet biçimi anlamında kullanılıyor ise, biraz önce de bunun yerine oligarşinin geçtiğinin kabul edildiğini de kanıtladığımız düşünülürse birbirinin yerine geçtiğini söylediğimiz iki devlet biçimini getirip yanyana koymuş ve birlikte işletiyor oluyoruz. Düşünen hiçbir kafa bunu kabul edemez: Bir devletin aynı anda iki biçimin olabileceğini söylemek saçmalık olur. İyi niyetle ele alır ve konuyu bilmemezlikten doğan karışıklıkları bir yana bırakırsak, aldığımız pasajın biraz daha aşağısındaki "Bütün bulardan dolayı demokratik haklara dokunmanın gereği ve şartı olan maddî unsurların metropol ülkelerde zayıf olduğunu söylemek yanlış olmaz" cümlesindeki demokratik haklar ifadesine bağlanarak bir açıklamaya gidebiliriz: Burjuva demokrasisinin yerine oligarşik devlet biçimi geçmiştir. Ancak belirli demokratik haklara dokunulmamıştır. Yani sorun devlet biçimi sorunu olmaktan kurtulur ve yalnızca haklar sorununa indirgenmiş olur." (KSD. sayı 8, sayfa 58)*

Şimdi bu açıklamanın içinde neleri taşıdığını görmeye çalışalım.

İlkin; "burjuva demokrasisinin özüne dokunamadı" demek neden

yanlış olsun. Bunu anlamak olanaksız. Demokrasi devlet demek değil ki, burjuva demokrasisinin özü "devlet özü, devlet tipi" olsun. Biliyoruz ki, demokrasi devletin, devlet tipinin (burjuva devlet) biçimlerinden yalnızca biridir. Ve üstelik bu, demokrasinin yalnızca bir yanıdır. Besbelli ki, "Kurtuluş" devlet ve demokrasi sorunlarına sayfalar ayırmakla birlikte, onları kavramamış. Devlet ve demokrasi kavramlarını tek ve aynı şey sayıyor. Demokrasiyi (burjuva) burjuva devletin yerine geçiriyor.

Demokrasinin devletin biçimlerinden biri olması, demokrasinin bir yanıdır dedik. Çünkü; *"Demokrasi eşitlik demektir. Proletaryanın eşitlik savaşımının ve sınıfların ortadan kalkması anlamında olmak koşuluyla, eşitlik belgisinin büyük önemini anlamak kolaydır. Ama demokrasi yalnızca biçimsel eşitlik anlamına gelir.." (Lenin, Devlet ve İhtilal s.110)* Demek ki, demokrasinin başka bir yanı başka bir anlamı da varmış. Bunu daha açık bir biçimde görelim:

"Demokrasi bir devlet biçimidir, çeşitli devlet biçimlerinden biridir. Öyleyse, her devlet gibi, demokrasi de, zorun, örgütlenmiş olarak, sistemli biçimde insanlara uygulanmasıdır. İşin bir yanı bu. Ama, öte yandan, demokrasi yurttaşlar arasındaki eşitliğin, herkese eşit olarak devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkının resmen tanınması anlamına da gelir..." (a. g. e., s. 111) Daha sonra kaldığımız yerden Lenin'in satırlarını sürdürmek kaydıyla bu noktada duralım. Bizi şimdilik demokrasinin (burjuva) burjuva devlet biçimlerinden biri olmasının ötesinde, başka bir yanı ya da anlamı olup olmadığı konusu ilgilendiriyor. *"Ama, öte yandan, demokrasi yurttaşlar aradındaki eşitliğin, herkese eşit olarak devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkının resmen tanınması anlamına da gelir."* Bunun biçimsel olduğunu biliyoruz, fakat yine de bu demokrasidir. "Bu" dediğimiz demokratik haklardır. Hani şu "Kurtuluş" un, demokrasinin yerine oligarşiyi geçirip de, geride bıraktığı demokratik haklardır. Ama biz buradan o dala sıçramayalım. Konumuza dönelim.

Demek ki, biz, yalnızca devlet biçimini kastetmeden de (tipini hele hiç), demokrasinin (burjuva) özünden bahsedebiliriz. O halde, "burjuva demokrasisinin özüne dokunamadı" dersek bu "Kurtuluş" un sandığı gibi yanlış olmaz. Hadi gelin şöyle söyliyelim "demokrasinin esasını teşkil eden temel demokratik haklara dokunamadı". Ne değişir?

Şimdi şu satırlara geçebiliriz :

YANYANA MI, İÇİÇE Mİ?

"...birbirinin yerine geçtiğini söylediğimiz iki devlet biçimini yanyana koymuş ve birlikte işletiyor oluyoruz. Düşünen hiç bir kafa bunu

kabul edemez. Bir devletin aynı anda iki biçiminin olabileceğini söylemek saçmalık olur..." "D.G." dergisinin demokrasinin özüyle ilgili olarak ettiği laftan eğer demokrasinin anlamına sadık kalacaksak, bu sonuç çıkmaz.

Fakat, biz "Kurtuluşun"un 5. sayısının 41. sayfasında yer alan, oligarşik devletin içeriğine bakalım:

"Oligarşik devlet, sınırları oligarşiyi oluşturan, emperyalizme bağımlı tekelci burjuvazi ile toprak ağalarının en kodamanlarına kadar daralmış olan demokrasi ile açık terörün yanyana olduğu bir devlet biçimidir. Oligarşik devlette açık ve dolaylı terör yanyanadır." Alın size "düşünen hiç bir kafanın kabul edemiyeceği" aynı zamanda iki devlet biçiminin yanyana olması durumu: Demokrasi (demokratik devlet) ve faşizm (faşist devlet). Dolaylı terör (demokrasi) ve açık terör (faşizm). Bu saçmalık mı oldu şimdi ?

Bu anlayış "Kurtuluş"un 5. sayısında yer almıştır. 8. sayıda bu anyışa hiç de hak etmediği halde, ağır sözler sarfedilmektedir, üstelik başkalarına maledilerek.

Fakat belki biz yanlış anlıyoruzdur. Yine 8. sayıda oligarşik devlet konusunda söylenmiş şu sözler var:

"Devletin yapısındaki, karakterindeki bu değişimle birlikte bütün burjuvaziyi sınırları için alan demokrasinin sınırları oligarşiye kadar daraldı. (Kimileri bu "demokrasinin sınırlarının oligarşiye kadar daralması" kavramını da pek anlamamaktalar. Demokrasinin sınırlarının oligarşiye kadar daralması ile birlikte demokrasinin yerine oligarşi geçmektedir. Eğer sadece oligarşi için geçerli olan bir "demokrasi" ye oligarşi değil de demokrasi diyeceksek, ona bir diyeceğimiz yok.)" s. 27

Ama biz, eğer öyle ifade ediliyorsa, "demokrasinin sınırlarının oligarşiye kadar daralmasını" anlamıyor değiliz. Bu son derece açık ve anlaşılır bir şey. Bizim işaret ettiğimiz demokrasi ile (tırnak içinde ya da değil) açık terörün (faşizmin) yanyana bulunması hali. 8. sayıda söylenenler 5. sayıda söylenenlerin düzeltilmesi değil ki. Zaten bir özeleştiri yapılıyor falan da değil. Yalnızca biz, son söylenenlerden birincide açık terörle yanyana bulunan demokrasinin yalnızca oligarşi için demokrasi olduğunu ve artık durum bu noktaya varınca, demokrasiden söz edilemeyeceğini, onun yerine oligarşinin geçtiğini öğreniyoruz. Yani, demokrasi ile açık terörün yanyana bulunması halini, demokrasinin yerine oligarşi geçtiğinden, yanyana bulunanların oligarşi ile açık terör (faşizm) olduğunu öğreniyoruz. Bu durumda da aynı anda iki devlet biçimi yanyana kalıyor; ancak birinin adı bütüne veriliyor.

İşin birde şu yanı var: Sınırları oligarşiye kadar daralan demokrasi derken, kastedilen burjuva diktatörlüğünün (devletinin) sınırları içinde yalnızca oligarşinin kalması değil herhalde. Burada söz konu-

su olan "yurttaşlar arasındaki eşitliğin, herkese eşit olarak devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkının" resmen tanınan bu demokratik hakların yalnızca oligarşi için geçerli olması halidir. Demek ki, demokrasiden, yalnızca devleti kastetmeden de söz edilebiliyormuş. Yani demokrasi eşittir devlet demek değilmiş.

Şimdi "Kurtuluş" tan yaptığımız alıntının şu satırlarına geçelim. "Burjuva demokrasisinin yerine oligarşik devlet biçimi geçmiştir. Ancak belirli (hangi belirli? H.Ö) demokratik haklara dokunulmamıştır..." böyle diyorlar. Devlet biçimi olarak "Demokrasi gitti", ancak belirli demokratik haklar kaldı. Fakat devlet biçimi olarak demokrasi ne ölçüde gitti? Bunu "Kurtuluş"un 8. sayısındaki yazının başka yerinde, oligarşik devlet ile ilgili olarak söylenenlere bakarak çıkaralım:

"*Biçimsel de olsa genel oy mekanizması sonucu oluşan temsili yasama organı; parlamento ve işleri, kararları kulislerde de alınsa parlamento tarafından seçilen yürütme organının yanı sıra bunlara tam bir özgürlükle müdahale edebilen yeni tipten organlar. Başkanlık sistemi, Milli Güvenlik Kurulu vb. oligarşik devletin "demokratik" yanı ve baskıcı yanı derken işte bunu kastediyoruz. Oligarşi iki eğilimden birini ya da diğerini bir devlet biçiminden diğerine geçmeden, ikisini de iç içe barındırarak uygulamaktadır. Oligarşik devletin ikili karakteri budur.*" (sayfa. 31)

Lenin'in bize demokrasinin (burjuva) aynı zamanda şu anlama da gelir diye belirttiği öğelerini KSD'nin oligarşik devlet anlayışı da içeriyor. Yani yasalar önünde eşitlik, devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkı, bunlar duruyor. Bunlar zaten, Lenin'in burjuva demokrasisi anlayışında da emekçiler için yalnızca resmen tanınmış biçimsel şeylerdi; arkadaşların oligarşi anlayışında da emekçiler için biçimsel şeyler.

Nedir farklılık? "başkanlık sistemi, Milli Güvenlik Kurulu vb" Bu laf mı yani! Türkiye'de Milli Güvenlik Kurulu var ama başkanlık sistemi yok. Belki bir başka yerde tersidir. Belki bir başka yerde ikisi de vardır veya yoktur. Bunlar "yurttaşlar arasındaki eşitliğin herkese eşit olarak devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkını" bu biçimsel hakkı yok ediyor mu, etmiyor mu? Sorun budur.

Nasıl olur da, demokrasinin bu yanı, bu içeriği devlet biçimi olma yanını etkilemez. İkisi bir biriyle ilgisiz şeyler mi? Esas olarak bu anlamıyla demokrasi ortadan kalkınca, biçimsel (devlet) demokrasiden eser mi kalır? Kaldı ki bu hakların içinde (biçimsel olarak tabii) "devlet biçimini belirleme" de vardır. Ve bu anlamıyla demokrasi sürüyorsa, devlet biçimi olarak niye sürmesin? Belirleyici olan besbelli değil mi? Lenin'in burjuva demokrasisi dediği şeye niye oligarşi diyelim? Ve üstelik demokrasi de iki yüzlü değil mi?

Lenin şöyle der: *"Modern devletin temel yasalarını, yönetimini, toplanma özgürlüğünü, ya da yasa önünde herkesin eşit olduğu ilkesini alın; her dürüst ve sınıf bilincine varmış işçinin yakından tanıdığı burjuva demokrasisinin iki yüzlülüğünün kanıtını her adımda göreceksiniz. Demokratik olsa bile, anayasasında burjuvaya, işçilere karşı asker yollama, olağanüstü durum ilan etme, 'düzen bozucu' bir olay karşısında ya da sömürülen sınıfın kölelik durumunu değiştirmeye, köle değilmiş gibi davranmaya çaba gösterme durumu karşısında benzeri tedbirler alma gibi şeyleri güvence altına almayan, bu konuda en ufak bir açık veren devlet yoktur. Kautsky, burjuva demokrasisini utanmadan süslüyor, örneğin, Amerika'da ve İsviçre'de en demokratik ve cumhuriyetçi burjuvazinin grev yapan işçilere nasıl davrandığını söylemeyi unutuyor." (Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky, s.96)*

Alın size "Kurtuluş" un parlamentoya ve yürütme organına "tam bir özgürlükle müdahale edebilen" (fakat hiç te "yeni tipten" değil) bir dizi kurum. Bu satırlar 1918'de emperyalizm döneminde yazılmış ve karşımızdaki burjuva demokrasisidir. Lenin'in burjuva demokrasisi dediği şeyle, "Kurtuluş" un oligarşik dikta dediği şey arasında ne fark var? İkisi de ikiyüzlü, ikisi de çifte karakterli değil mi?

Şimdi yeniden, şu "düşünen bir kafanın kabul etmiyeceği iki devlet biçimini yanyana koyma" sorununa gelelim. Kimsenin böyle bir söz söylediği yok. "Kurtuluş" söylenmiş başka sözlerden ilerliyerek böyle bir sonuca varıyor. Herhangi bir kimsenin sözü aktarılmadığına göre niye "yanyana koymak" gibi bir sonuca varıyorlar da "iç içe" denmiyor. Pekala iki devlet biçimi içiçe diye konabilir sorun, ve bunu "düşünen bir kafa kabul" eder. Yoksa emperyalist burjuvazi, demokrasiden faşizme, bu devlet biçiminden o devlet biçimine (eğer sorunu devlet biçimi açısından alırsak) nasıl geçebilir? Ya da İtalya'da, Almanya'da olduğu gibi nasıl geçti? Ve sonra tekrar geriye dönüş nasıl oldu? Birincisi, burjuva demokrasisi (devlet biçimi olarak) faşizmi (devlet biçimi olarak) içinde taşıdığı için. İkincisi, yani egemen duruma geçen faşizmden devlet biçimi olarak demokrasiye geri dönüşde faşizmin egemenken demokrasiyi yok edemediği kendini bile indiremediği, onu içinde taşıdığı için.

İsterseniz demokrasiyi, demokratik haklar olarak ele alın, bu hakları yok eden faşizm yine demokrasi ile içiçedir, dayanaklarını onun bağrında bulur. Ya da, şu oligarşik devlet tanımlamasında yapıldığı gibi, eğilim olarak alın, yine de içiçedir. Ama "Kurtuluş" diyor ki, "... iki eğilimden birini ya da diğerini bir devlet biçiminden diğerine geçmeden ikisini de içiçe barındırarak uygulamaktadır." İkisi de eşit miktarda olarak mı? Kardeş payına benzer biçimde! Dengede! Böyle şey olmaz! Her zaman biri ağır basar, biri egemendir.

DEMOKRASİNİN SINIRLARI İÇİNE KİM GİRER?

Konuya "Kurtuluş" ile "Devrimci Gençlik" arasındaki bir tartışmadan girdik. Ama "Kurtuluş"un işlediği hatalar ancak görünüşte "D.G." dergisine karşı işlenmektedir. Özünde bunlar sosyalizmin bilimine karşı işlenmiş hatalardır. Bu da bizim tartışmaya girmemizi gerekli kıldı. Şimdi artık "Kurtuluşcu" arkadaşlarla başbaşa kalabiliriz. Böylelikle okuru D.G. dergisinini avukatlığını yaptığımız duygusundan kurtarabiliriz.

Bu noktada şunu söyleyebiliriz. "Kurtuluş" bize yeni bir tez sunmaktadır: Oligarşik devlet. Belki de bu tezin doğruluğuna inanmamız gerekecek. Ama bunun için "Kurtuluşun" devlet ve demokrasi konularını ve aralarında ilişkiyi doğru kavradığına inanmamız gerekiyor ki, oligarşik devlet tezinin doğruluğuna inanabilelim. "Kurtuluş"un bu konulardaki görüşlerini, bu yüzden önce ele aldık. Ancak "Kurtuluş" buraya değin bizi pek ikna etti sayılmaz!

"Kurtuluş"tan bu endişelerimizi artırır son bir alıntı daha yapalım:

"Ancak, bütün biçimselliğine rağmen, demokrasinin bir başka gerçeği de şudur ki; demokrasinin sınırları içine girebilmiş olan sınıfların durumu, demokratik cumhuriyetin dışındaki devlet biçimlerine oranla daha iyidir. Ezilen sınıflarında biçimsel dahi olsa devlete karşı durumları monarşidekinden, aristokratik cumhuriyetten veya oligarşik bir devletten daha iyidir. "Özgürlükleri" daha geniştir. Daha "eşittirler." (Sayı 5 Sayfa 20)

Parağrafa "bir zamanlar demokrasinin sınırları içine giren..." diye başlanmalıydı. Çünkü artık; "demokrasinin yerine oligarşi" geçmedi mi?

Üstelik,öyle ya da böyle de başlansa sorun yanlış konmaktadır. Demokrasinin sınırları içine kim girer? bu aynı zamanda şu demektir: Kimin için demokrasi? besbelli ki, egemen sınıf için demokrasi.. "sınırları oligarşiye kadar daralan demokrasi"yi anımsıyalım! Bu durumda "Kurtuluş"un mantığına göre demokrasinin yerine oligarşi geçiyordu. Peki daha önce (bir zamanlar!) durum neydi? Sınırları tüm burjuvaziyi kapsayan demokrasi.

"Kurtuluş" bunu bilmiyor mu? Biliyor. Ama bu noktada unutuyor. Aynı yazıda ilerde bir yerde şunları söylüyor. *"Daima bir sınıf için demokrasi vardır. Burjuva demokrasisi ise bütün kurumları ile birlikte saf bir şekilde ve genel olarak burjuvazi içindir." (Sayı 5, Sayfa 32 - 33)* O halde, daima demokrasinin sınırları içine egemen sınıf girer. Bu şu demektir: Devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkı esas olarak (gerçekte) burjuvaziye aittir. Bu hak, emekçi sınıflar için "resmen" tanınmıştır, fiilen değil.

Demokrasinin sınırları içine burjuvazi girer mi? Eğer egemen sınıf oysa başkası girmez zaten. O halde, "Demokrasinin sınırları içine girebilmiş olan sınıfların durumu, demokratik cumhuriyetin dışındaki devlet biçimlerine göre daha iyidir." Sözlerinin burjuvazi açısından anlamı nedir? Besbelli ki kastedilen burjuvazi değildir. Demokrasinin sınırları içine gerçekte onun dışında kalan sınıflar alınmaktadır. "Emekçi sınıfların da biçimsel dahi olsa devlete karşı durumları..." lafı bu yanlışı gidermiyor, gereksiz bir laf. Önemli olan, demokrasinin sınırları içine egemen sınıftan başka bir sınıfın girip girmediğidir.

Aslında, biz bu cümlelerle ne anlatılmak istendiğini anlıyoruz. Peki anlıyorsak niye üstünde duruyoruz? Üstünde duruyoruz çünkü, ne demek istediğini anlasak bile ne dediği önemlidir. "Kaş yaparken göz çıkarmak" diye bir deyiş vardır. Ve "Kurtuluş" karşımıza büyük ve son derece önemli bir tezle çıkmaktadır: Emperyalizm çağında demokrasinin yerine oligarşik dikta geçti. O halde, bu tezin doğru olup olmadığını anlamak zorundayız. Gözümüze çarpan en ufak ayrıntının üzerinde durmak bir görevdir.

"Kurtuluşun" anlatmak istediği şudur: *"(Engels) baskı biçiminin şöyle ya da böyle olmasının proletarya bakımından önem taşımadığını anlatmak istemez. Sınıf savaşımının ve sınıfları baskı altında tutmanın daha geniş daha özgür daha açık bir biçimi proletaryanın genel olarak sınıfların ortadan kalkması için yürüttüğü savaşımı önemli derecede kolaylaştırır". (Devlet ve İhtilal. S.89)*

Bunları söyleyen Lenin olsun ya da esin kaynağı Engels olsun, burjuva demokrasisinde, emekçi yığınların "demokrasisinin sınırları içine" girmediğini ve bir gün burjuvazinin de demokrasinin sınırları dışında kalacağını da söylerler: *"Halkın engin çoğunluğu için demokrasi ve sömürücüler için zor aracıyla baskı, yani demokrasinin dışına atılmak; kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin uğradığı değişiklik, işte böyle bir değişikliktir." (a.g.e.S.99)*

DEMOKRASİ GELİŞEN BİR ŞEYDİR

"Kurtuluşçu" arkadaşlara demokrasi yok mu oldu diye sorsak, yanıtları hazırdır: Hayır, yalnızca onun yerine Oligarşi geçti. Peki demokrasi ne oldu? O faşizmle birlikte (pardon, açık terör ile birlikte) oligarşinin içindedir. Yok edemezler, çünkü, bu arkadaşlar demokrasinin, sınıflar ortadan kalktığı zaman yok olacağını (daha doğrusu " söneceğini") biliyorlar. Ama tüm içtenliğimizle söyliyelim ki, bu sorunu kavramış değiller.

"... Kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin uğradığı değişiklik, işte böyle bir değişikliktir," diyorsa Lenin, demek ki de-

mokrasi gelişen bir şeydir. "Kurtuluş" bunu reddediyor mu? Hayır. "Ve bütün evrimi boyunca demokrasinin bu karakteri daima sürmüştür" (sayı 5, sayfa 20) O halde, demokrasinin gelişen bir şey olduğunu kabul ediyorlar. Hayır kabul etmiyorlar. Daha doğrusu kabul ettiklerini sanıyoruz; öyle bir izlenim uyanıyor insanda. Fakat aslında "Kurtuluş" için demokrasinin "evrimi" emperyalizme kadardır. Emperyalizmle birlikte bu evrim bitmiştir; ya da durmuştur. Peki demokrasi yok olmuş mudur? Olmuştur.

Lafa girerken, yok olduğunu savunmuyorlar dedik. O görünüşte öyle; ya da yok etmediklerini sanıyorlar. Oysa demokrasiyi basbayağı yok ediyorlar.

Oligarşik devletle ilgili olarak, yaptığımız birinci alıntıda demokrasi açık terârle birlikte oligarşinin içindeydi. Sonra (ikinci alıntıda) tırnak içinde demokrasi oldu. Çünkü, demokrasinin sınırları oligarşiye **kadar** daraldı; yalnızca oligarşi için demokrasi oldu.

Ama; "Eğer sadece oligarşi için geçerli olan bir 'demokrasi' ye oligarşi değil de demokrasi diyeceksek, ona bir diyeceğimiz yok." (Sayı 8, sayfa 27) Kurtuluş bunları da söylüyor. Yani böyle bir duruma demokrasi diyemeyiz; O, oligarşidir!

Bu demokrasiyi yok etmek değildir de nedir?

"Kurtuluş" emperyalizmle birlikte demokrasinin yerine oligarşiyi geçiriyor. Yani bunu emperyalizm boyunca kalıcı bir şey olarak sunuyor.

"Kurtuluşçu" arkadaşlara sorsak, oligarşiden faşizme geçilebilir mi? Sanırız "Evet" diyeceklerdir. Ama faşizm tek tek ülkelere özgü bir şeydir. Emperyalist burjuvazinin tek tek ülkelerde faşizme geçişi, genel olarak (dünya ölçüsünde), demokrasiyi ortadan kaldırmaz. Ve faşizmden burjuva demokrasisine dönüş olabilir. Bu onların mantığı açısından oligarşiye geri dönüş demektir.

Ama biz "Kurtuluşçu" arkadaşlara oligarşiden burjuva demokrasisine geçiş olabilir mi? diye sorsak, alacağımız yanıt, (sorunun konuluşuna bakarak söyliyelim) hayır olacaktır.

Bu demokrasiyi (burjuva) yok etmek değildir de nedir?

Şu söylenebilir, yok edilen demokrasi burjuva demokrasisidir; (Bu konuda bu ifade ancak dünya ölçüsünde anlamında kullanılır.) genel olarak demokrasi değil. Genel olarak demokrasi nedir ki? Devlet biçimi olarak (daha doğrusu bu anlamıyla) demokrasi, proletaryanın devlet biçimi de olacaktır. Devlet biçimini belirleme ve onu yönetme hakkı olarak (daha doğrusu bu anlamıyla) demokrasi, bu gün fiilen burjuvazinin elindedir, yarın fiilen işçi sınıfının olacaktır.

Gelişen demokrasi budur. "Kurtuluşun" yok ettiği demokrasi de budur. Yani bu gelişen demokrasi burjuva demokrasisi midir? Evet tam da budur.

Lenin, Paris Komünü deneyine bakarak şunları söyler: "... Böylece tasarlanması mümkün en tam ve en yöntemli biçimde gerçekleşmiş bulunan demokrasi burjuva demokrasisinden proletarya demokrasisi durumuna gelir..." Burada, burjuva demokrasisinden, proleter demokrasisi durumuna gelen demokrasi, burjuva demokrasisinden başka bir şey değildir.

Serbest rekabetçi kapitalizm demokrasiyle çelişir mi? Çelişir. Tekelçi kapitalizm (emperyalizm) demokrasiyle çelişir mi? Çelişir. Demokratik cumhuriyet kapitalizmle 'mantıki olarak' çelişir. *Çünkü zenginle fakiri 'resmen' eşit bir temel üzerine koyar. Bu ekonomik sistemle siyasi üst yapı arasındaki bir çelişkidir. Emperyalizmle Cumhuriyet arasında da, serbest rekabetten tekele dönüşümün siyasi özgürlüklerin gerçekleşmesini daha da "güçleşdirmesi" olgusuyla derinleşmiş veya keskinleşmiş aynı çelişki vardır. (Lenin, Marksizmin Bir Karikatürü. Koral yayınları* S. 52). Evet "aynı çelişki" emperyalizm aşamasında da daha keskinleşmiş olarak sürüyor. Kiminle kim arasında? Ekonomik sistemle (tekelci) siyasi üst yapı arasında. Yani ekonomik sistemle, oligarşi arasında mı? "Kurtuluş" emperyalizm çağında siyasal üst yapı olarak demokrasinin yerine oligarşiyi geçirdiğine göre (Lenin'in de bunu söylediğini iddia ettiklerini anımsayın) Oligarşiyle olmalı. Lenin'in yukarıdaki satırlarından bu çıkartılabilir mi? Kesinlikle çıkartılamaz. Söz konusu olan "aynı çelişkidir". Serbest rekabetçi kapitalizmle, siyasi üst yapı olarak demokrasi arasındaki çelişki; tekelci kapitalizmle (emperyalizmle) siyasi üst yapı olarak demokrasi arasındaki "aynı çelişki". Lenin'in söylediği budur.

İşe bakın ki, "Kurtuluş" emperyalizmin demokrasinin yerine oligarşiyi geçirdiğini ileri sürereken, Lenin'in bu yapıtını (Marksizmin Bir karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm) daha doğrusu bu yapıtın içinde söylenmiş birkaç sözü kendine dayanak olarak alıyor.

Kapitalizm (serbest rekabetçi ya da tekelci) demokrasi ile çeliştiğine göre; kapitalizm demokrasiyi geliştirebilir mi? Hiç kuşkunuz olmasın geliştirir

Yazının başlarında, demokrasinin ikili anlamını (yanını) belirlemek için, Lenin'den bir alıntı yapmış ve kaldığımız yerden sırası gelince sürdüreceğimizi söylemiştik. Şimdi sırası gelmiştir:

"...O halde bundan şu sonuç çıkar ki, demokrasi, gelişmenin belirlı bir aşamasında, önce proletaryayı, bu devrimci anti-kapitalist sınıfı birleştirir sonra da, onun, cumhuriyetçi de olsa, burjuva devlet makinesini, yani sürekli orduyu, polisi, bürokrasiyi yıkmasını, parçalamasını, yeryüzünden silip atmasını ve onlar yerine daha demokratik bir devlet makinesi koymasını sağlar; ama bu böyle olmakla, önce silahlı işçi yığınlarının, sonra da giderek milise katılan halkın tümünün biçimini alan bu devlet gene de bir devlet makinesi olmaktan geri kalmaz.

"Burada 'nicelik niteliğe dönüşür': bu aşamaya eriştikten sonra de-

mokratizm, burjuva toplum çerçevesinden çıkar ve sosyalizme doğru evrimlenmeye sosyalizme dönüşmeye başlar. Eğer herkes gerçekten devlet yönetimine katılırsa, kapitalizm artık tutunamaz. Ve kapitalizmin gelişmesi de, 'herkesin' devlet yönetimine gerçekten katılabilmesi için zorunlu öncülleri oluşturur. Bu öncüller içinde, ötekiler arasında, en ileri kapitalist ülkelerin bir çoğu tarafından daha şimdiden gerçekleştirilmiş bulunan genel eğitimle, sosyalize edilmiş ergin ve karmaşık posta, demiryolları, büyük fabrikalar, büyük ticaret, bankalar, vb. aygıtı tarafından milyonlarca işçinin "disiplin bakımından eğitim ve yetiştirilmesi" vardır.

Bu satırlardan çıkan sonuç nedir?

Kapitalizm demokrasiyi geliştirir. Kapitalizm geliştikçe "herkesin" devlet yönetimine gerçekten katılabilmesi için zorunlu öncülleri oluşturur. Devlet yönetimine katılmak, onun biçimini belirlemek, biliyoruz ki, demokrasidir. Demek ki, emperyalizm (bugünkü kapitalizm) demokrasiyi yok etmez (edemez) ya da demokrasinin yerine oligarşiyi geçiremez.

PROLETER DEVLET VE PROLETER DEMOKRASİ YOKTUR!

Bu gelişen demokrasinin burjuva demokrasisi olduğunu söyledik. Proleter demokrasisi var mıdır? Proleter demokrasisi vardır. Proleter demokrasisi var mıdır? Proleter demokrasisi yoktur. Proleter devlet var mıdır? Vardır. Proleter devlet var mıdır? Yoktur. Bunlar bir çelişki midir? Hayır değildir. Proleter devlet vardır. Çünkü proletaryanın baskı aracı olarak kullandığı bir devlet vardır. Ama yalnızca bu anlamda proleter devlet vardır. Proletarya demokrasisi vardır. Çünkü, proletaryanın kendi devletinin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkı fiilen vardır. Ama yalnızca bu anlamda proletarya demokrasisi vardır.

Proleter devlet ve proleter demokrasisi yoktur! Çünkü proletaryanın nihai ereğinin, amaçladığı toplumun devlete ve demokrasiye gereksinmesi yoktur. Devlet ile birlikte onun biçimi ve onu yönetme hakkı da yani demokrasi de ortadan kalkacaktır. O halde bu anlamda proleter devlet ve proleter demokrasisi yoktur.

Peki, nedir orta yerdeki; proletaryanın kullandığı ve sönmeye yönelik aygıt ve demokrasi? Bu konuda Lenin bizi aydınlatmıştır: *"Komünizm ilk evrensinde, ilk aşamasında, ekonomik bakımdan, henüz tamamen olgun, geleneklerin ya da kapitalizmin kalıntılarından tamamen kurtulmuş olamaz. Bu yüzden, komünist rejimde, bu rejimin ilk evresinde, 'burjuva hukukunun sınırlı ufku' korunur; bu ilginç olayın nedeni budur. Kuşkusuz, burjuva hukuku, tüketim nesnelerinin bölüşümü bakımından, zorunlu olarak bir burjuva devlete dayanır; çünkü koyduğu kurallara uymaya zorlamaya yetenekli bir aygıt olmaksızın, hukuk hiç bir şey değildir.*

"Bundan şu sonuç çıkar ki, komünist rejimde, belirli bir zaman boyunca, yalnızca burjuva hukuk değil, burjuva devlet de sürer — ama burjuvazisiz burjuva devlet.

"Bu söylenen şey bir paradoksa, ya da düpedüz diyalektik bir zekâ oyununa benzeyebilir: zaten marksizmin o derin özünü azıcık da olsa irdeleme zahmetine ömürlerinde hiç katlanmamış kimseler, marksizmi böyle bir paradoks ya da diyalektik bir zeka oyunu olarak kınarlar.

"Gerçekte, doğada olsun toplumda olsun, geçmişin şimdiki zamanda süren kalıntılarını yaşam bize her adımda gösterir. Ve Marks, bir burjuva hukuku parçasını komünizm içine asla keyfi olarak sokuşturmamıştır; O, kapitalizmin bağrından çıkmış bir toplumda, ekonomik ve siyasal bakımdan kaçınılmaz olan şeyi saptamaktan başka bir şey yapmamıştır.

"İşçi sınıfının kurtuluşu için, kapitalistlere karşı yürüttüğü savaşım içinde, demokrasinin çok büyük bir önemi vardır. Ama demokrasi hiç de aşılamayacak bir sınır değildir; o yalnızca, feodaliteden kapitalizme ve kapitalizmden de komünizme giden yol üzerinde bir konak, bir evredir." (Devlet ve İhtilal, s. 110)

Lenin'den, uzun uzun ve defalarca yaptığımız alıntılara bakarsak, demokrasi gelişen bir şeydir ve emperyalizm onun yerine oligarşiyi geçiremez. Ya da bir başka deyişle onu engelleyemez, onun gelişmesini durduramaz. Tam tersi, "en ileri kapitalist ülkelerin bir çoğu (hiç kuşkusuz Lenin emperyalist ülkeleri kastediyor) daha şimdiden (daha 1910'larda) 'herkes'in devlet yöntemine gerçekten katılabilmesi için zorunlu öncülleri oluşturuyor." Sönmeye doğru gelişen bu demokrasiyi proletarya, sınıfsız topluma giden yolda kullanacaktır.

Bir kere daha yineliyelim ki, "Kurtuluş", devlet, demokrasi ve aralarındaki ilişki sorunlarını anlamış değildir. Yoksa "emperyalizm, demokrasinin yerine oligarşiyi geçirdi." diyemezdi. Demokrasinin yalnızca devletin bir biçimi olmadığını, onun aynı zamanda devletin biçimini belirleme ve onu yönetme hakkı olduğunu kavrasaydı, bu hak sürerken, devletin biçiminin değiştiğini (oligarşi) ileri sürmezdi.

Fakat "Kurtuluş", daha da ileri giderek, bu işe Lenin'i de ortak etmek istiyor. Buraya değin Lenin'den aldığımız satırlar, aslında bu iddiayı yadsımaya yeter. Ancak, "Kurtuluş" Lenin'in "Marksizmin Bir Karikatürü ve Ekonomik Emperyalizm" adlı yapıtını kendi tezlerine dayanak olarak göstermede o kadar ısrarlıdır ki, bu yapıt üzerinde de tartışmadan bu yazı bitirilemez.

LENİN "KURTULUŞ"U DOĞRULAMIYOR!

Lenin bu broşürü, Kievski'nin ortaya attığı bir tezi çürütmek için kaleme almıştır. Kievski, emperyalist savaşın yarattığı duruma bakarak

savaş durumunun demokratik hakları yok etmesine bakarak, emperyalizm çağında ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi hakkının elde edilebilir bir hak olamayacağını ileri sürer; buna dayanarak emperyalizm çağında ulusal savaşlar olamayacağını iddia eder.

Lenin, Kievski'nin ulusal sorun üzerine teziyle aslında demokrasiyi de reddetme durumuna düştüğünü söyler. Şöyle der;

"... Haklar her yerde militaristlerin çıkarları uğruna ayaklar altına alınmışken, 'haklar' üzerine konuşmanın ve düşünmenin ne yararı var! En demokratik cumhuriyetlerle en gerici monarşiler arasında kesin olarak hiç bir farklılığın kalmadığı bir zamanda, savaşın, farklılığın bütün izlerini sildiği bir zamanda cumhuriyet üzerine konuşmanın ve düşünmenin ne anlamı var!

"Kievski'ye, korkuyu, genel olarak demokrasiyi reddetme derecesine kadar vardırdığı söylenince çok öfkeleniyor. Öfkeleniyor ve itiraz ediyor: Ben demokrasiye karşı değilim, sadece 'kötü' saydığım bir demokratik talebe karşıyım. Fakat Kievski her ne kadar güceniyor ve her ne kadar demokrasiye hiç de 'karşı' olmadığına dair bizi belki de, aynı zamanda kendisini 'temin ediyor'sa da savları —ya da daha doğrusu savlarındaki sonsuz hataları— tam tersini kanıtlıyor." (Marksizmin Bir Karikatürü Koral yayınları, s. 22)

Kievski'nin sonsuz hataları, işi demokrasiyi reddetme derecesine vardırdığını kanıtlıyor. Ne zaman için reddediyor? Emperyalist çağ için. Hangi sırada reddediyor? Emperyalist savaşın hakları ayaklar altına aldığı sırada. Lenin'in satırları içinden, bu reddi kabul ettiğine ilişkin bir anlam çıkartabilir miyiz? Hayır! Üstelik Lenin tüm yazı boyunca bunun tersini kanıtlamaya, emperyalizm çağında demokrasinin elde edilebilir bir şey olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Ve şaşılacak şeydir, "Kurtuluş"cu arkadaşlar bunu bir türlü anlamak istemiyorlar.

Emperyalist savaş sırasında demokratik haklar ayaklar altına alınmıştır. Kievski buna bakarak artık emperyalizm çağında demokrasi (kuşkusuz burjuva demokrasisi) elde edilebilir bir şey olamaz diyor. Lenin ise sorunu tam tersi bir biçimde koyuyor, şöyle diyor:

"Emperyalist savaşın cumhuriyet ve monarşi arasındaki farkı ortadan kaldırdığı bir gerçektir. Ama buna dayanarak cumhuriyeti reddetmek, hatta ona karşı küçümseyici bir tavır almak, insanın savaş korkusuna kapılması ve düşüncesinin savaşın dehşetiyle baskı altına alınması demektir...

"Hepsi bir düşünce eğilimi, Kievski'nin her adımda farkında olmayarak işlediği tek ve aynı teorik ve pratik siyasi hata. Yalnızca kendi kaderini tayin etmeye karşı tartışdığını sanıyor, yalnızca kendi kaderini tayin etmeye karşı tartışmak istiyor, fakat sonuçta — kendi iradesine ve bilincine aykırı olarak, ve garip olan da budur — genel olarak demokrasiye

aynı derecede uygulanamaz tek bir sav gösterememiştir!" (a. g. e. s. 23)

Kievski savaşın dehşeti altındadır; demokrasiyi reddettiğinin dahi farkında olmayacak kadar savaşın dehşeti altındadır.

"Emperyalizm yüksek derecede gelişmiş kapitalizmdir; emperyalizm ilericidir; emperyalizm demokrasinin olumsuzlanmasıdır — bundan dolayı demokrasi kapitalizm şartlarında elde edilemez. Emperyalist savaş bütün demokrasinin alevlenen şiddetidir, geri monarşilerde ya da ilerici cumhuriyetlerde — bundan dolayı haklardan (yani demokrasiden) bahsetmek boşunadır."

"Kurtuluş" Lenin'in seçme eserlerinden bu alıntıyı kendisi çevirmiş Ve bu satırları, emperyalizm çağında demokrasinin yerine oligarşinin geçtiğini kanıtlamak için kullanıyor. Fakat burada Lenin, Kievski'nin düşüncesini özetlemektedir; Onun mantığını göstermektedir. Bizim elimizde aynı yazının "Koral Yayınları"ndan çıkan baskısında aynı satırlar vardır. (s. 24)* Ve yalnızca o satırları değil ,bir üst paragrafı ve bir alt paragrafı dikkatle okuyup, o satırları onlara bağlayarak düşünen bir okur, o satırlarla Lenin'in Kievski'nin düşüncesini özetlediğini kolayca anlar.

"Kurtuluş"un düştüğü gariplik, Kievski'nin demokrasiyi reddettiğini farketmezken içine düştüğü gariplikten farklı değildir. Aynı şekilde "Kurtuluş"un çevirdiği satırlar içinde "haklardan (yani demokrasiden!) bahsetmek boşunadır" sözleri yeralmakta. Bu haklar (yani demokrasi) emperyalist savaş sırasında ayaklar altına alınmıştır; bu doğru, fakat "Kurtuluş" daha önce gördüğümüz gibi, sorunu genel olarak koyarken demokrasinin yerine oligarşi geçti deyip, fakat emperyalizmin bu hakları (yani demokrasiyi) ortadan kaldıramadığını söylerken, düştüğü durum da daha az garip değildir.

Emperyalist savaş hakları ayaklar altına almıştır. Ama yalnızca buna bakıp, savaşın dehşeti altında kalıp, emperyalizm boyunca demokrasinin, artık elde edilemez olduğu sonucunu çıkarmak yanlıştır. Kievski bu yanlışı yapmıştır ve "Kurtuluş" buna ortak olmaktadır. Biz, böyle bir sonuca varmak yanlıştır derken, hakların gaspedilmesini yalnızca savaşa mı bağlamış oluyoruz? Hayır! Çünkü savaş emperyalist bir savaştır; emperyalizmin doğası gereğidir. Savaş, "emperyalist çağın genel koşullarından" çıkmaktadır. O halde "gasp" emperyalizmin doğasından gelmektedir; Ama yalnız o kadar. Yani bundan emperyalizm çağında de-

* Burada tek değişiklik; "Kurtuluş"un çevirdiği satırlar içinde "emperyalist savaş bütün demokrasinin alevlenen şiddetidir, geri monarşilerde ya da ilerici cumhuriyetlerde — 'bundan dolayı' 'haklardan' (yani demokrasiden) bahsetmek boşunadır" denmektedir. Aynı satırlar "Koral" baskısında şöyle çevrilmiştir: "Emperyalist savaş, ister gerici monarşilerde, isterse ilerici cumhuriyetlerde olsun tüm demokrasinin apaçık ihlalidir — 'dolayısıyla' 'haklardan' (yani demokrasiden!) söz etmenin hiç gereği yoktur." diye çevrilmiş. Hangi çevirinin aslına sadık olduğu aynı bir araştırma işidir.

mokrasi artık elde edilebilir bir şey değildir sonucuna varmak kesin olarak yanlıştır.

Lenin, emperyalist ekonomistlerle ilgili olarak şunları söyler: "... *Başına gelen felaketlerin 'özü' şudur: tıpkı rahmetli Ekonomizmin kapitalizmin ortaya çıkışı ile demokrasi uğruna mücadeleyi bir birine bağlayamamış olması gibi o da emperyalizmin ortaya çıkışı ile reformlar ve demokrasi uğruna mücadelenin birbirine nasıl bağlanacağı meselesini çözemiyor.*

"Bundan dolayı emperyalizm altında demokratik taleplerin 'elde edilemezliği' ile ilgili tam bir karışıklık" (a. g. e. s. 12)

Bir başka yerde: "...*Bugün emperyalist ekonomistler de emperyalizm zafer kazanmıştır bu yüzden siyasi demokrasinin meseleleri ile uğraşmaya gerek yoktur diye düşünüyorlar..." (a. g. e. s. 30) der.*

Onlar için geriye bir tek tez kalmaktadır: "sosyalist devrim her şeyi çözecektir."

EMPERYALİZM DEMOKRASİ İLE ÇELİŞİR!

Kievski'nin anlamadığı ulusların kaderlerini tayin hakının siyasal bir olay olmasıdır. *"Ulusal kendi kaderini tayin etme siyasi bağımsızlık demektir. Emperyalizm bu tür bağımsızlığı yıkmaya çalışmaktadır, çünkü siyasi ilhak ekonomik ilhaki daha kolay, daha ucuz (memurları satın almak, tavizler ele geçirmek, yarar sağlayacak kanunlar çıkarmak v.b. daha kolaydır), daha elverişli, daha az zahmetli kılmaktadır —tıpkı bunun gibi emperyalizm genel olarak demokrasinin yerine oligarşiyi geçirmeye çalışmaktadır. Fakat emperyalizm altında kendi kaderini tayin etmenin ekonomik 'elde edilemezliği'nden söz etmek halis saçmalıktır." (a. g. e. s. 50)* diyor Lenin. Şimdi burada biraz duralım: Ulusların kaderlerini tayin hakkının ekonomik "elde edilemezliğinden" söz etmek niye halis saçmalıktır. Çünkü ulusal soruna böyle bir yaklaşım söz konusu olamaz. Çünkü bu olay, siyasal bir olaydır. Pekala kendi kaderini tayin hakkını elde eden, yani ezen ulustan ayrılıp bağımsız bir devlet kuran bir ulus, emperyalizmin ekonomik ilhakı altına girebilir.

Norveç örneğini verir Lenin: *"Norveç 1905'te emperyalizmin en şahlandığı bir dönemde, sözde edilemez olan kendi kaderini tayin hakkını 'elde etti'. Dolayısıyla teorik açıdan 'elde edilemezlik'ten bahsetmek sadece saçma değil aynı zamanda gülünçtür." (a. g. e. s. 54)*

Daha sonra şunları söyler: *"Norveç'in 1905'te 'elde ettiği' bağımsızlık sadece siyasi idi. Ekonomik bağımlılığını etkileyemezdi zaten niyeti de bu değildi. Tezlerimizde üzerinde durduğumuz nokta tastamam buydu. Biz kendi kaderini tayin etmenin sadece siyaseti ilgilendirdiğini ve bu yüzden bunun ekonomik olarak elde edilemezliği meselesini ortaya*

atmanın bile yanlış olacağını belirttik..." (a. g. e. s. 54-55)

Demek ki, emperyalizm çağında ulusların kaderlerini tayin hakkının elde edilemezliğine ekonomik bağımlılık gerekçesi ile yaklaşmak yanlıştır. Öyleyse konu siyasal planda tartışılmalıdır.

Siyasal ilhak ekonomik ilhakı da kolaylaştırdığından, emperyalizm bunu yapmaya çalışır diyordu Lenin; tıpkı demokrasinin yerine oligarşiyi geçirmeye çalıştığı gibi. Peki, emperyalizm bu eğilimde olduğuna, buna çalıştığına göre, ulusların kaderlerini tayin hakkı ve demokrasi, emperyalizm çağında elde edilemez şeyler midir? Hayır, elde edilebilir şeylerdir! Tüm yazı boyunca Lenin bunu savunur.

"İnsan ancak emperyalist ekonomizm, yani karikatürleştirilmiş Marksizmin bakış açısından, örneğin emperyalist politikanın şu özgül veçhesini görmezlikten gelebilir: Bugünkü emperyalist savaş, bir yandan, mali bağların baskısının ve ekonomik çıkarların, siyasi bakımdan bağımsız, küçük bir ülkeyi Büyük Devletlerin mücadelesine nasıl çektiğinin örneklerini vermektedir (İngiltere ve Portekiz). Diğer yandan, emperyalist 'patron'ların da çok daha zayıf (hem ekonomik hem de siyasi bakımdan) küçük uluslarda demokrasinin bozulması ya isyana (İrlanda) ya da bütün birliklerin düşman safına geçmesine (Çekler) yolaçmaktadır. Bu durumda, finans-kapital açısından tek tek küçük uluslara sahip olabilecekleri kadar, hattâ siyasi bağımsızlığa kadar, demokratik özgürlüğe sahip olmalarına razı olmak, böylece 'kendi' askeri operasyonlarının zarar görmesi tehlikesini kaldırmak, sadece 'elde edilebilir' değil, tröstler için, kendi emperyalist politikaları için, kendi emperyalist savaşları için bazen daha da kârlıdır. Siyasi ve stratejik ilişkilerin özelliğini görmezlikten gelmek ve "emperyalizm" kelimesini ayırım gözetmeden ezberden tekrarlamak Marksizmden başka her şeydir" (a. g. e. s. 57-58)

Burada usta, Kievski'yi dehşete düşüren, demokratik hakları ayaklar altında çiğneyen emperyalist savaşın tüm hengamesi içinde, tek tek küçük uluslar için"sahip olabilecekleri kadar" demokratik özgürlüklerin, siyasal bağımsızlıkların gerçekleşebilirliğinin ipuçlarını ortaya çıkarabilmektedir.

Tek tek küçük ülkeler için durum bu iken, emperyalist ülkeler açısından demokrasi niye elde edilemez, bir şey olsun.

Kievski, emperyalizmin cumhuriyete "gülümsemediğini" bu yüzden onu elde etmek çok güç ise de, "emperyalizmle mantıkı olarak uyuştuğunu" söylüyor. (a. g. e. s. 50)

Böylece, aslında hiç bir şey anlatmış olmayan Kievski yalnızca ulusların kaderlerini tayin hakkına karşı olduğunu, demokrasiyi inkar etmediğini kanıtladığını sanmaktadır.

"Bu ne demek olabilir: 'emperyalizm cumhuriyete gülümsemekten çok uzaktır' ve neden?" diyor Lenin. Şöyle sürdürüyor:

"Cumhuriyet kapitalist toplumun üst yapısının muhtemel biçimlerinden biridir ve bundan öte, bugünkü koşullar altında en demokratik biçimdir. Emperyalizm cumhuriyete 'gülümsemiyor' demek emperyalizm ile demokrasi arasında bir çelişki var demektir...

"Emperyalizmle demokrasi arasındaki bu çelişkinin niteliği nedir? diye sorar Lenin; ve Kievski'nin "mantıki" sözcüğüyle alay eder. Lenin'e göre "...bu mesele ekonominin siyasetle ilişkisidir: ekonomik koşullar ve emperyalizmin ekonomik içeriğinin belli bir siyasi biçimde ilişkisidir." Yani bu ne iki ekonomik olgunun kendi aralarında ne de iki siyasi olgunun kendi aralarında bir çelişkidir. Bu ekonomi ile siyasi üst yapı arasında bir çelişkidir. Lenin şunları söyler:

"Şu ya da bu siyasi biçim altında ekonomik elde edilemezlik veya elde edilebirliği tartışdığımıza göre meselenin can damarı budur!

"Kievski meselenin can damarından kaçmamış olsaydı, emperyalizmle cumhuriyet arasındaki çelişkinin genelde son zamanların kapitalizminin (yani tekelci kapitalizmin) ekonomisiyle siyasi demokrasi arasındaki çelişki olduğunu belki de kavrayabilirdi...

"O halde elimizde kalan bizim tezlerimizde ileri sürdüğümüz öneridir: Emperyalizm genel olarak bütün siyasi demokrasi ile çelişir, 'mantıkı' olarak çelişir. Kievski bu öneri üzerine 'gülümsememek' tedir, çünkü onun mantıki olmayan bütün yapılarını yerle bir ediyor..." (a. g. e. s. 50-51)

Gerçekten de Kievski de artık gülümseyecek hal kalmamıştır. Çünkü artık kaçacak bir yeri yoktur.

Kievski, sözümona, yalnızca ulusların kaderlerini tayin etme hakkına karşı çıktı; demorkasiye değil! Emperyalizm ile demokrasi arasında çelişki var mıdır sorusundan kurnazca kaçtığını sandı. Emperyalizm cumhuriyete gülümsemez ama yine de onunla mantıkı olarak uyuşur, dedi; o kadar. Bu demagoji ile demokrasiyi reddetmediğini aklınca kanıtlamış oldu. Emperyalizmin demokrasi ile de çeliştiğini söyleyemedi; çünkü onu reddetmiyor! ama yalnızca bir demokratik taleple yani ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkıyla emperyalizmin çeliştiğini basbas bağırdı: çünkü onun elde edilebilirliğini pek de cesur olarak reddediyor!

Lenin ne yaptı: Emperyalizmin, yalnızca ulusların kaderlerini tayin etme hakkı dediğimiz demokratik taleple değil "bütün siyasi demokrasiyle çeliştiğini" kanıtladı:

O zaman Kievski'ye şu sorulabilir: emperyalizm, ulusların kaderlerini tayin etme hakkıyla çelişir diyorsun ve bu demokratik talebin elde edilebilirliğini reddediyorsun. Ama sen ne denli söylemesen de emperyalizm bütün siyasi demokrasiyle çelişir; peki bunun elde edilebirliğini niye reddetmiyorsun; bunu nasıl emperyalizmle 'mantıkı' olarak uyuştu-

ruyorsun. Besbelli ki ulusların kaderlerini tayin hakkı tüm siyasi demokrasi gibi emperyalizmle çeliştiği halde yalnızca ulusların kaderlerini tayin hakkı değil tüm siyasi demokrasi emperyalizm çağında elde edilebilir şeylerdir.

Lenin'in bütün yazı boyunca kanıtlamaya çalıştığı şey "Kurtuluş"-un bir türlü anlamak istemediği işte bu gerçektir.

"KURTULUŞ" LENİN'İN KARŞISINDA OLDUĞUNU ANLAMALIDIR

Ama biz yine Lenin'e dönelim:

"Ayrıca, emperyalizm cumhuriyete gülümsemekten neden uzaktır? Ve emperyalizm ekonomisiyle cumhuriyeti nasıl 'birleştiriyor'?

"Kievski bununla ilgili hiç bir fikir vermemektedir. Ona Engels'in demokratik cumhuriyetle ilgili aşağıdaki sözlerini hatırlatalım. Zenginlik bu hükümet biçimi altında egemen olabilir mi? Bu soru ekonomi ile siyaset arasındaki çelişkiyle 'ilgilidir'.

"Engels şöyle cevap veriyor: 'Demokratik cumhuriyet artık (vatandaşlar arasında) mülkiyet farkı diye bir şey resmen tanımıyor. Burada zenginlik iktidarını dolaylı ama o kadar da emin bir biçimde yürütüyor. Bir yandan memurların doğrudan rüşvet yemesi, ki Amerika klasik bir örnek sağlamaktadır; diğer yandan hükümetle borsa arasındaki ittifak biçiminde...'

"İşte size demokrasinin kapitalizm altında 'elde edilebilirliği' üzerine mükemmel bir ekonomik tahlil örneği. Ve emperyalizm altında kendi kaderini tayin etmenin 'elde edilebilirliği' bu meselenin bir yanıdır.

"Demokratik cumhuriyet kapitalizmle 'mantıkı olarak' çelişir. Çünkil zenginle fakiri 'resmen' eşit bir temel üzerine koyar. Bu ekonomik sistemle siyasi üst yapı arasındaki bir çelişkidir. Emperyalizmle cumhuriyet arasında da, serbest rekabetten tekele dönüşümün siyasi özgürlüklerin gerçekleşmesini daha da 'güçleştirmesi' olgusuyla derinleşmiş veya keskinleşmiş aynı çelişki vardır.

"O halde kapitalizm demokrasiyle nasıl uzlaşmaktadır? Sermayenin kadiri mutlaklığını dolaylı uygulamakla. Bunun için iki ekonomik araç vardır: 1) Doğrudan rüşvet 2) Hükümetle borsanın ittifakı. (Bu bizim tezlerimizde belirtilmektedir. — Burjuva bir sistem altında finans-kapital 'her hükümeti ve her memuru özgürce rüşvet verip satın alabilir.')

"Meta üretimin, burjuvazinin, para gücünün hakimiyeti bir kere kuruldu mu, rüşvet (doğrudan veya borsa yoluyla) her hükümet biçimi altında ve demokrasinin her çeşidi altında 'elde edilebilir' bir şeydir.

"Şu sorulabilir; kapitalizm emperyalizme yol verdiğinde, yani tekel öncesi kapitalizmin yerine tekelci kapitalizm geçtiğinde bu bakımdan ne değişmiştir?

"Sadece borsanın gücü arttı..." (a. g. e. s. 52-53)

Lenin'in yukarıdaki açıklamalarının kendi tezleri ile ilgili olduğunu "Kurtuluş"cu arkadaşlar anlamlıdırlar.

"Kendi kaderini tayin etme kapitalizm altında genel olarak demokrasi ne kadar imkansızsa (...) o kadar imkansızdır" (Lenin a. g. e. s. *86)* hikaye budur.

Lenin Kievski ile bu tartışmayı 1916'da yaptı. 1918'de Devlet ve İhtilâl'de bu tartışmayı yeniden anımsar ve şöyle der:

"Ama Engels, örneğin, ulusların kendi yazgılarını kendileri belirleme hakkı konusunda bazı marksistlerin düştükleri hataya düşmez: bazı marksistler, bu hak kapitalist rejimde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir, sosyalist rejimde ise gereksiz bir duruma gelir, derler. Görünüşte akıllıca, ama aslında yanlış olan bu düşünce, bütün demokratik kurumlara, bu arada memurların mütevazi ücretlerine de uygulanabilir; çünkü sıkı sıkıya tutarlı bir demokratizm kapitalist rejimde gerçekleşmesi olanaklı olmayan bir şeydir; sosyalist rejimde ise, tüm demokrasi sönerek son bulacaktır.

"Bu safsata, şu eski şakaya benzer: saçından bir kıl dökülürse insan dazlak olur mu?

"Demokrasiyi sonuna dek geliştirmek bu gelişmenin biçimlerini araştırmak, bu biçimleri pratiğin deneyinden geçirmek v.b. ... toplumsal devrim savaşımının en önemli görevlerinden biri de budur. Tek başına alındığı zaman, hangisi olursa olsun hiç bir demokratizm sosyalizmi sağlamaz; ama gerçek yaşamda, demokrasiyi asla 'tek başına' değil, 'tümün içinde' alınacaktır; demokratizm bir yanda ekonomik gelişmenin etkisine uğrayacak ama bir yanda da, dönüşümünü uyardığı ekonomi üzerinde etkide bulunacaktır v.b. ... Yaşayan tarihin diyalektiği böyledir." (Bilim ve Sosyalizm Yayınları 1976 s. 82-83)

"Kurtuluş" bunları anlamaktan uzaktır. Onlar başımdan bir kıl düştü eyvah dazlak olacağım telaşı içinde Lenin'i unutmaktadırlar.

OLİGARŞİ Mİ, FAŞİZM Mİ?

Ne Stalin ne Dimitrov Lenin'den "Kurtuluş"un çıkardığı sonucu çıkarmadılar; Onların gözünde emperyalizm genel olarak burjuva demokrasisi yerine oligarşiyi ya da başka bir şeyi geçiremedi. Tek tek ülkelerde faşizmi geçirdi ama bu, genel olarak demokrasiyi yok etmedi. Ve gene yer yer faşizmden demokrasiye (burjuva) geri dönüş mümkün oldu ve olabilir.

Faşizm sözcüğü sosyalizmin literatürüne girdiği zaman artık Lenin yaşamıyordu. Lenin'de faşizm sözcüğüne rastlanmaz. Faşizm terimi burjuva demokrasisinin zıddı olarak, Mussolini'nin partisinin adından türe-

tildi. Eğer Hitler, Mussolini'den önce iktidar olabilseydi belki de bu kez Nazizm sözcüğü girecekti literatüre vb. ...

Hangisi girerse girsin, bu, özünde Lenin'in emperyalizm çağına girerken oligarşi dediği şeydir; siyasi gericilik dediği şeydir. Ve gerçekten emperyalizm siyasi gericiliğe tekabül eder. Bütün siyasal demokrasiyle çelişir. Demokrasinin yerine oligarşiyi (faşizmi) geçirme eğilimindedir. Bazan tek tek ülkelerde geçirmiştir, geçirebilir. Bütün bunlar doğrudur ve Lenin'in saptamalarıdır. Ama emperyalizm çağında burjuva demokrasisi elde edilebilir bir şeydir. Ve emperyalizm genel olarak (dünya ölçüsünde) onu ortadan kaldıramaz, yerine başka bir şey geçiremez. Bu da Lenin'in saptamasıdır.

Bir zamanlar "yerli finans-kapital" sosyalist hareketin en sağından en "sol"una kadar tümünü sarma durumuna gelmişti... "Oligarşi sorunu" da aşağı yukarı aynı durumu andırıyor. Bu nedenle "Oligarşi sorunu"nun proleter devrimci hareketimize yaptığı etki, bir zamanlar "yerli finans-kapital" sorununun yaptığı etkiden daha önemsiz değildir.

"Yerli finans-kapital" görüşü nasıl bir süre "yükseldiyse", "oligarşi" de öyle bir "yükselme" dönemi yaşadı. Ama bu gibi yükselmelerin bir limiti vardır. ... Sonra düşüş başlar. ... "Oligarşi" de artık yükseleceği kadar "yükselmiş" limitine varmıştır! ...

Hiç değilse şunu kesinlikle söyleyebiliriz: oligarşi terimini kullanıp kullanmamak artık, proleter devrimci hareketimizin bölünmüşlüğünün sürmesinde rol oynayan "görüş ayrılıkları" içinde etkinliğini yitirecektir.

"Yerli finans-kapital"den geriye "yerli tekelcilik" den başka bir birşey kalmadı; Leninizmden tümüyle kopmayı göze alamayan çevreler ise başına zaman zaman "işbirlikçi" sözcüğünü koymadan edemiyorlar. "Oligarşi" sorunundan da geriye bundan fazla bir şey kalmayacaktır.

devrimin nabzı afrika'da atıyor

YİRMİNCİ yüzyılda kapitalizm, emperyalist aşamaya girince dünya ölçüsünde kapitalist sömürü koşulları değişti. Sömüren ve sömürülen ülkelerden oluşan emperyalist sistem tam anlamıyla bir dünya sistemi haline gelmiştir. Sömürülen ülkelerde çelişkiler, Batı'da olduğundan daha çok yönlü ve daha şiddetlidir bugün. Emperyalizm, girdiği her ülkeye yokluk, sefalet ve vahşet getirmiştir. Sömürge ülkelerde emperyalist sömürü, yalnızca işçi sınıfını değil tüm ulusu kapsamaktadır. Geri kalmış ülkelerde burjuva-proleter, yoksul köylü-feodal mütegallibe gibi önemli çelişkilerin yanısıra, bunlardan çok daha fazla sayıda insanı içine alan sömürülen ulusla emperyalizm arasındaki ulusal çelişki vardır. Dünya devrimine giden yolda devrimin odağı geri kalmış ülkelere kaymıştır. Bu nedenle, ulusal kurtuluş hareketleri, geri bıraktırılmış bir ülkenin devrimcileri olarak bizi yakından ilgilendirir.

Kapitalizmin serbest rekabetçi döneminde yaygın olan sömürgeciliktir. Ancak II. Dünya Savaşından bu yana sömürgeciliğin bu klasik tipi sürekli olarak ortadan kalkmaktadır. Ulusal ve sınıfsal tepkilerin artması üzerine kendilerini gizlemek zorunda olan emperyalistler, sömürgelerin biçimsel siyasi bağımsızlıklarını tanımaktadırlar. Hatta ABD emperyalistleri gibi klasik tip sömürgeciliğin tasfiyesinde "demokrasi havarisi" kesilen emperyalist çevreler de var. Ama öte yandan tasfiye olan eski sömürgecilik yerine yeni-sömürgeciliği geçirmede pek çabalıdırlar.

Klasik sömürgecilikle yeni-sömürgecilik arasında hem biçim yönünden hem de içerik bakımından önemli farklılıklar göze çarpıyor. Klasik tip sömürgede yerli halk, kendi siyasi iktidarını seçemez, yabancı ülke oraya bir vali tayin eder. Sömürgenin ulusal bayrağı, ulusal marşı ve ulusal ordusu yoktur. Sömüren ülkenin bayrağı dalgalanır, ulusal marşı

çalınır, ordusu bulunur sömürgede. Sömürünün esası, ticaret yoluyla sömürü ve hammadde kaynaklarının zoralımı şeklindedir.

Yeni tip sömürgecilikte sömürülen ülke şeklen bağımsızdır. Sömürülen ülkenin kendi bayrağı, kendi ulusal marşı kendi ordusu vardır. Hattâ kimi yerde halk sandık başına giderek siyasi iktidarı güya kendisi seçer. Ancak bütün bunlar göstermeliktir. Bu yolla emperyalistler, kendilerini gizlemeye, halkın doğrudan tepkisinden kurtulmaya çalışırlar. Yeni-sömürgecilik koşullarında sömürülen ülkenin ordusu ve siyasi iktidarı emperyalistlerin hizmetindedir. Ekonomisi emperyalist ekonominin bir parçasıdır. Ticaret yoluyla ve hammadde kaynaklarına el koyma yoluyla yapılan sömürünün yanında sermaye yatırımı çok önem kazanmıştır. Artık, işbirlikçi sermaye, başta sanayi olmak üzere ülke ekonomisi üzerinde egemenlik kurmuştur. Yani yeni tip sömürgecilikte açık işgal yerine gizli işgal vardır. Emperyalistler, mecbur kalmadıkça açıktan müdahalede bulunmaz ve açık işgal durumu yaratmak istemezler.

Yeni-sömürgecilik koşullarında askeri, ekonomik, politik ve kültürel alanda uluslararası emperyalist örgütlenmelere geçilmiş sömürü ve uyduluk mekanizması daha karmaşık bir hal almıştır. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkeler, bağımsız ülkeler görünümünde, NATO, CENTO, SEATO, Enerji Ajansı, Commonwealth gibi emperyalist paktlarda yer almaktadırlar.

Yeni - sömürgecilik koşullarında hem gizli işgali halka göstermedeki güçlükler, hem de çeşitli emperyalist örgütlenmelerin varlığı ulusal kurtuluş mücadelelerini engelleyen etkenlerdir; bununla birlikte Ekim Devriminin başarısıyla ve II. Dünya Savaşından sonra sosyalist sistemin ortaya çıkmasıyla bir bakıma ulusal kurtuluş mücadelesi veren halkların işi kolaylaşmıştır. Ulusal kurtuluş mücadeleleri dünya ölçüsünde sosyalist devrimin tamamlayıcısıdır. Sosyalist dünyanın ulusal kurtuluş savaşlarına arka çıkması bu yüzdendir. Sosyalist ülkelerden ve ulusal kurtuluş savaşı veren öteki halklardan tecrit olmuş bir bağımsızlık hareketinin başarı şansı yoktur. Emperyalizm çağında ilk başarılı kurtuluş savaşını veren ülke Türkiye'nin, ilk sosyalist devlet olan Sovyetler Birliği ile dayanışma halinde oluşu raslantı değildir.

1960'larda ve 1970'lerin başında tüm dünya gözlerini Vietnam'a çevirmişti. Vietnam halkı, en güçlü emperyalist ülke ABD'nin saldırılarına kahramanca karşı koydu ve sonunda onu dize getirdi. Vietnam zaferi, ABD emperyalizminin Kamboçya ve Laos'daki yenilgisini çabuklaştırdı. Ho Chi Minh'in öndreliğindeki Vietnam Emekçi Partisi ve Vietnam halkı, ABD emperyalizmine karşı savaşında, başta sosyalist ülkeler, dünyanın barış ve demokrasiden yana tüm güçlerini arkasına almıştı.

Bugün artık dünyadaki ulusal kurtuluş savaşlarının odak noktası Afrika Kıtasına kaymıştır. Afrika, zengin bir kıtadır. Zengin ham mad-

de kaynakları ve ucuz emek, yüzyıllardır eski ve yeni sömürgecilerin kıtaya göz dikmelerine neden olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra, dünyada sosyalizmin güçlenmesi, ulusal kurtuluş savaşlarının ardarda zafere ulaşması, bir yandan yeni sömürgeciliğin sömürüsünü yoğunlaştırdı, öte yandan Afrika'da kurtuluş mücadelelerine hız verdi.

Kuzey Afrika'da gelişmeler bu yönde olmuştur. 1950'lerin sonunda Cezayir devrimi küçük burjuva radikallerinin damgasını taşırken, aynı yolu darbeyle açan Mısır, Nasır'ın ölümünden sonra, giderek emperyalist kampa kaymıştır. Ve bugün Enver Sedat yönetiminde Arap gericiliğinin başını çekmektedir. Öte yandan Libya, benimsediği "İslâm Sosyalizmi" ile Arap dünyasındaki anti-emperyalist bilinçlenmeye önderlik etme çabasındadır. Afrika'daki Arap halkları içinde bugün emperyalizme karşı en ön saflarda çarpışan Polisario gerillalarıdır. Bir yıllık Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti, emperyalizmin Kuzey Afrika'daki bekçileri Fas ve Moritanya ordularına karşı bağımsızlık savaşı vermektedir.

Anti-emperyalist uyanış kara Afrika'da çok daha bilinçli ve hızlı olmuştur. Burada özellikle Güney Afrika ve Rodezya'daki ırkçı yönetimlerin oynadığı rolü gözönünde tutmak gerekir. Kara derili Afrikalı'nın yoksulluğu ırkçı sistemlerin dolaysız sonucudur. Bir karış toprağı olmayan ve beyazların yanında her türlü haktan yoksun, çok kez gezici işçi durumundaki Afrikalı, devletin kendisine gösterdiği her işi yapmak zorunda olduğundan kapitalizmin en ilkel kanunu olan işgücünü serbestçe satma olanağından yoksundur. Bu bölgede ırkçılık ekonomik gelişmenin biçimi olarak önemli bir itidir.

1971 - 72 yıllarında Güney Afrika ve Rodezya emperyalizmin denetiminde, kıtada ırkçılığa karşı artan muhalefeti yansızlaştırma siyaseti izlemeye çalıştılar. Bu yolda kıtanın güneyindeki ülkelerle ilişkilerini geliştirerek onları ekonomik açıdan bağımlı duruma sokup Afrika'nın «Güney Amerikalılaştırılması»nı plânlamışlardı. Ancak kurtuluş savaşlarının Gine Bissau'da, Mozambik'te, Angola'da zafere ulaşması onların bu plânını engelledi. Bugün artık Güney Afrika ve Rodezya'daki ırkçıların egemenliği çatırdıyor. Ulusal kurtuluşçu kara Afrikalı devrimci artık kıtada ezilen diğer halklara önderlik ediyor. «Emekçi»nin bu sayısında Afrika üzerinde özellikle durmasının nedenleri bunlardır.

RODEZYA

Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'nın sömürgeci güçler tarafından paylaşılması, 15. yüzyılda başlayıp, sonuçları ve etkileriyle günümüze kadar uzanan tarihin en önemli olaylarından biridir. Deniz aşırı ülkelerde-

kı maddi değerlerin sömürgeciler tarafından silah zoruyla yağmalanması kapitalizmin ilkel birikim dönemine rastlar. Kapitalizmin dünya çapında bir sömürge sistemi oluşturduğu bu dönemin en önemli özelliği sömürge halklarının çok ağır şartlar altında çalıştırılması ve bu ülkelerin, tüketim malları pazarları haline dönüştürülmesidir. Bu süreç kapitalizmin en yüksek aşamasına, emperyalizm aşamasına ulaşmasıyla, en yüksek düzeyine erişir. Lenin'in de belirttiği gibi, artık dünyanın sömürülen ve sömüren ülkeler diye ikiye bölündüğü bu çağda sömürgeler hammadde kaynakları olarak da önem kazanmışlardır. Emperyalizmle birlikte mali sermayenin ortaya çıkışı, eski sömürge uygulamasına, hammadde kaynakları ve sermaye ihracı için «nüfuz bölgeleri» yani ekonomik yönden önem taşıyan topraklar için de mücadeleyi eklemiştir.

19. yüzyılın son yılları, Batının sanayileşmiş ülkelerinin Avrupa dışı topraklarla gitgide daha çok ilgilenmeye başladığı bir dönem oldu. Bu dönemde sömürgeci ülkeler arasına Belçika ve Almanya da katıldı ve etkilerini orta ve güney Afrika'ya kadar yaydılar. Avrupalıların Afrika'daki yayılmacılığı Hindistan'a deniz yoluyla ulaşma eğiliminin bir sonucu olarak başlamıştır ve bu kıtanın insanları, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri insafsızca sömürülmüştür. İlk ilişki 1652 yılında Dutch East India Company'nin Güney Afrika'da Cape'de bir deniz istasyonu kurmasıyla başladı, Hollandalılara ait olan bu koloni 18. yüzyıla kadar hızlı bir gelişme gösteremedi. Bunun nedeni, Fransa'nın Hollanda'yı istila etmesinin bir sonucu olarak Hollanda'nın siyasi alandaki gücünün zayıflamasıydı. İngiltere'nin siyasi gücü ise gittikçe artıyor ve sömürgeciler arasındaki rekabette öne geçiyordu. Bu paylaşımda güçlü bir sanayi ülkesi ve geniş pazarlara hakim olan İngiltere, güçlü donanmasıyla aslan payını alıyor ve Afrika'yla gittikçe de daha fazla ilgileniyordu. Güney Afrika'daki bir İngiliz şirketi İngilizlerin kıtanın güneyine yerleşmelerinin nedeni oluyor ve bu bölgede Orange nehri kenarlarında bulunan elmas bir çok Avrupalı'yı bu topraklara çekiyordu. İşte bu dönemde Güney Afrika'da kurulan doğrudan İngiliz etki ve kontrolünün 1960'larda Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilanına kadar sürdüğünü biliyoruz.

İngilizlerin Güney Afrika'nın en önemli limanlarından Cape Town'a yerleşmelerinden hemen sonra 1830'da yapılan bir antlaşma sonunda Matabele (Zimbabwe'nin doğu kısımları) ile Cape kolonisi arasında bir ittifak kuruldu. Bu antlaşma İngiliz misyonerleri ve sömürgecilerinin Afrika'nın iç kısımlarına sızmalarını ve tüm kıtanın ticarete ve Batının girişimlerine açılmasını sağlayacaktı. Avrupa'nın her tarafından insanların doluştuğu, kişilerin olduğu kadar devletlerin de hak iddia etmeye kalktığı bu karışıklık ortamında Cecil Rhodes isimli bir adam sivriliyordu. Cecil Rhodes'in ortaya çıkışıyla, Güney Afrika'nın, özellikle

de adını bile bu adamın adından alan Rodezya'nın (Rhodesia) tarihinde yeni bir dönem açılıyordu.

1888 yılında Shone ve Ndébélé bölgesi halkının sömürgeci şirkete karşı direnişi kanlı bir şekilde bastırıldı. Bundan sonra Cecil Rhodes'in yöneticiliğini yaptığı BSAC, kabile şefi Lobengula'dan önemli imtiyazlar elde etti. Aralarındaki antlaşmaya göre, Lobengula'nın egemenliği altındaki topraklarda bulunan ve çıkarılabilen madenlerin hepsi Cecil Rhodes'in yöneticiliğini yaptığı British South Africa Company isimli şirkete (BSAC) bırakılıyordu. Bu imtiyaz karşılığında da bir miktar para, silâh ve fişek verilecekti. Bu ilk dolandırıcılığın gücüyle daha da güçlenen BSAC Zimbabwe'nin sömürgeleştirilmesinde çok önemli bir rol oynayacaktır. Cecil Rhodes 1889 yılında İngiltere Kralından aldığı bir fermanla öteki imtiyaz ve antlaşmalardan kolaylıkla yararlanma hakkını elde ediyordu. Bu fermana göre, şirketin çok geniş bir etki alanı ve yetkileri olacaktı.

Özetle bu ferman BSAC'ye «yeni antlaşmalar yapmak, yasalar çıkartmak, bir polis kuvvetine sahip olmak ve yeni imtiyazlar elde etmek» hakkını veriyordu. Bu, Boerlerin ülkesinin kuzey kısmının fethi ve İngiliz İmparatorluğunun Afrika'daki temel hedeflerinin uygulamaya konulması demekti.

Bu dönemde İngiliz İmparatorluğunun emellerine kısaca göz atarsak, şunları saptayabiliriz :

— Cape'den Kahire'ye kadar uzanan bir İngiliz mihveri kurmak ve böylece de kıtanın iki ucunu birbirine bağlamak,

— Portekiz'le İngiltere arasındaki rekabette öne geçmek,

— Bu nedenle de Portekiz sömürgeleri olan Angola ve Mozambik'in birleştirilmesini engellemek,

— Boerleri kuşatmak. (Rhodes Boerlere birlikte çalışma teklif etmişti, fakat bu elbette İngiliz'lerin denetiminde olmalıydı. Boerlerin bu koşulu kabul etmemesi üzerine 1899 da İngiliz - Boer savaşı çıktı ve ilişkiler iyice gerginleşti.)

BSAC Rodezya'da da, Güney Afrika'daki gibi altın madenleri olduğu düşüncesiyle, altın aramaya başladı. Avrupalıları Rodezya'ya çeken etkenlerden biri bu altın yataklarıydı. Güney Afrika'dan edindiği deneylerle İngiltere Rodezya'ya diğer Avrupa devletlerinden önce el atan ve Güney Rodezya'yı işgal eden ülke oldu ve özellikle demiryolları alanında olmak üzere bazı yatırımlara girişti.

1890'da ilk Avrupalılar, yanlarında polis kuvvetiyle birlikte Rodezya'ya gelmeye başladılar. Bunlar 1895 yılında resmen Güney Rodezya olarak tanınacak olan bölgeye yerleştirildiler. Yerli halk zor kullanılarak bu duruma boyun eğdirildi. Harrari kentine Salisbury adını vererek beyazlar kendi başkentlerini kurdular. Böylece şehir kalıntılarının

gösterdiği gibi Zimbabwe halkına ait bir kültürün varlığının inkâr edilemiyeceği bu topraklar üzerinde beyazların egemenliği kurularak, bu topraklar Zimbabwe halkı için büyük bir hapishane haline dönüştürüldü. Zimbabwe'de 1923'de 32.000 sömürgeciye karşı 860.000 Afrikalı'nın yaşadığı biliniyor.

Zimbabwe'nin işgali başladıktan sonra, buradaki altın yatakları bekleneni vermedi ve altın hayaliyle gelenlerin çoğu hayal kırıklığına uğradı. Bu hayal kırıklıklarını en iyi topraklara ve halkın hayvan sürülerine el koyarak giderdiler. Bu, Afrikalıların soyulup soğana çevrilmesi demekti. Bu koşullarda ilk halk isyanı başladı. Sömürgecilerin artan baskısı halkı o koşullarda mümkün olan tek eylem biçimi, yani, sömürgecilerin sürülüp çıkarılması biçimindeki eylemlere yöneltti. Zimbabwe halkının 1893'de patlak veren - Matabele isyanı olarak biliniyor- bu isyanını üç yıl sonra bir yenisi izleyecekti; çok yaygınlaşan bu ikinci ayaklanma da birincisi gibi, sömürgecilerin otomatik silâhları ve vahşi baskı metodları ile ezildi. Güneyden Rodezya'ya yardım gelmişti; hatta imparatorluk hükümeti bile asker göndererek sömürgecilerin yardımına koşmuştu. Böylece Zimbabwe'de sömürgecilerin hâkimiyeti perçinleniyor ve Zimbabwe halkı yıllar boyu süren bir durgunluğa gömülüyordu.

BSAC tarafından boyun eğdirilen Nyassaland (Zambezi nehrinin kuzey kesimleri, bugün Malawi adını taşımaktadır) 1904 de, Zambia (Kuzey Rodezya) da 1911 yılında İngiltere'nin sömürgeleri ilân edildiler. 1923 yılında BSAC *çartasının* süresi bitmişti. Ama bu süre içinde Rodezya'da sömürgecilerin etkinliği giderek artmış ve 1890'lardan beri fiilen BSAC tarafından yönetilen Rodezya 1923 yılında Güney Afrika'ya bağlanmayı reddederek, İngiliz (Britanya) Uluslar topluluğu içinde, «iç özerkliğe sahip sömürge» statüsünü benimsemişti. Böylece İngiltere uluslararası sorunlarda Rodezya'nın kararlarına müdahale hakkını elde etmiş oluyordu. Ayrıca da Rodezya'nın «iç özerkliğe sahip sömürge» statüsünü kabullenişi, İngiltere'nin bu ülkeyi yarı-bağımlı bir ülke olarak lanse etmesini kolaylaştırdı. Bilindiği gibi İngiltere bu ayrıcalıklarını her zaman çok iyi kullandı. Üstelik İngiltere, görünüşte ırk ayrılığına dayanan yasalara da karşı çıkıyordu. İki yüzlülük ve ırkçı faşist Salisbury rejimine karşı hoşgörü her zaman İngiltere'nin Rodezya politikasının temeli oldu.

Sömürgeciler, Güney Rodezya'yı yerli aracılar olmadan kendileri yönettiler. Hükümetler yalnızca beyazlar tarafından seçilen parlamento üyeleri arasından çıkıyordu; yasaları başından beri hep beyazlar yaptılar. Güney Afrika gibi Rodezya'da her ne kadar anayasal parlamenter demokrasi geleneğine bağlı demokratik devletler olduklarını iddia ediyorlarsa da, bu demokrasi halkın dıştalandığı ve yalnız Avruaplılar

için geçerli olan bir «demokrasidir.» Çoğunluğunu Afrikalıların oluşturduğu bu ülkede halka seçim hakkı tanınmamıştır. Anayasanın 65 kişilik mecliste Afrikalılara 15 üyelik bıraktığı ve Avrupalılarla yerli halkın nüfus oranının 20/1 olduğu bir ülkede demokrasiden söz edilemiyeceği açıktır. Tamamen ırk ayrımı esasına dayalı bir yönetimle, Avrupalılar, Afrikalı halkı kendilerine bağımlı kılan etkin bir yasal denetim mekanizması oluşturdular. Bu yasal denetim, halkı politik açıdan hareketsiz hale getirmeyi ve Avrupalıların etkinliğinin yaygınlaştırılmasını amaçlamaktaydı.

Öteki sömürgelerde de olduğu gibi Avrupalılar için başlangıçta en önemli sorunlardan biri, Rodezya'daki Avrupalı göçmenlerin sayısını arttırmaktı. Çağrılar yayınlama, göçmen bürolarını faaliyete geçirme gibi başka yerlerde de başvurulan yöntemlerin yanında, G. Afrika Cumhuriyeti'nde ve Rodezya'da iki ülkenin birden vatandaşı olma hakkını veren yasalar çıkarıldı. Örneğin bir kişi hem İngiltere hem de Rodezya vatandaşı olabiliyordu. Bu yasa aynı kolaylıkla - yasalara muhalefet gerekçesiyle - kişilerin ellerinden vatandaşlık hakkını alma yetkisini de vermektedir yöneticilere. Bu uygulamanın kaynaklandığı politika açıktır. Rodezya'da Avrupalı göçmen sayısını artırmak. Zimbabwe halkıyla, sömürgeciler arasında acımasız bir savaş sürerken, Salisbury rejiminin ülkenin savaş durumunda olduğunu uzun süre reddetmesinin, Afrikalıların direnişini yalanlamasının ve Rodezya'daki beyazların Avrupa'daki yakınlarına ülkenin güvenlik içinde olduğundan söz eden matbu mektuplar göndermeye zorlanmasının nedeni de budur.

Temel amacı halka boyun eğdirmek, onu politika dışı tutmak, böylece de başkaldırmasını engellemek ve sömürgecilerin etkinliğini yaygınlaştırıp pekiştirmek olan yasal denetim mekanizması çok çeşitli alanlarda çıkarılan yasalarla işletilmektedir.

1930 yılında kabul edilen TOPRAK PAYLAŞIM YASASI (LAND APPORTIONMENT ACT) Rodezya'daki ekilebilir toprakların yarısından fazlasının şehirler dahil olmak üzere Avrupalı azınlığın eline geçmesini sağlamıştır. Bu yasaya göre topraklar ikiye ayrılmıştır. Olguları ve rakamları tahrif etmekte gerçekten uzmanlaşmış olan ırkçı faşist sömürgeciler «Beyazlar var, Siyahlar var» ve «Sonuç olarak ülkeyi ikiye böldük» diye açıklıyorlar bu durumu. Yani toprakların yarısı-aslında yarıdan da fazlası - sömürgecilere öteki yarısı da bütün toprakların gerçek sahibi olan Zimbabwe halkına ayrılmıştır. Elbetteki aslan payını, yani toprakların en verimli kesimlerini beyazlar ellerine geçirmişlerdir. Topraklar ikiye bölünmüştür ama 270.000 Avrupalı sömürgeciye karşılık 6 milyon Afrikalı yaşamaktadır bu topraklarda.

«Biz daha üretken olduğumuza göre, toprağın daha fazlasının bizde olması normaldir» diyor sömürgeciler. Yayınlanan resmî bir bro-

şürde «Gerçekten, bütün ülke beyazların üretkenliğine bağlıdır. Rakamlar bunu göstermektedir», diye yazılı. Yani ırkçı faşist yöneticilere göre, Zimbabwe halkı, yöneticilerine değil karşı çıkmak, böylesine verimli (!) sonuçlar sağladıkları için minnettar olmak zorundadırlar.

Ülke topraklarının en verimli kesimlerini ellerine geçirdikten sonra yerli halkı boğaz tokluğuna çalıştırarak elde ettikleri verim ve kârlarla övünmeleri doğal elbette. Bütün verimli topraklar beyaz bölgelerdedir; madenler beyazların mülkiyetindedir; ticaret ve sanayi merkezi olan şehirler beyazların alanlarındadır. Ama buralarda çalışan, bütün değerleri üreten Zimbabwe halkıdır. 270 bin beyazın gelir toplamı altı milyon siyahın gelir toplamının birkaç katıdır. Artık bu gerçeği ne ırkçı faşist rejimler saklayabilmekte ne de onların arkasındaki emperyalist güçler. Bu durum, 19. yüzyılın sonlarında Cecil Rhodes ve British South Africa Company ile açılan fetih sürecinin sonucudur.

Avrupalılara ait olan alanda hiç bir Afrikalı toprak sahibi olamaz ve toprak işgal edemez. Üstelik Afrikalılara ait olan kesimlere yetkililerden izin kâğıdı almadan kimse giremez.

1960'lardan sonra Ian Smith döneminde hazırlanan ırk ayrımı programı da, aslında doğrudan toprak sorununa ilişkin bir programdır. Bu programın özünü, siyasi nedenlerle, halk kitlelerinin başka yerlere sürgün edilmesi oluşturmaktadır. Afrikalıların, kuşaklar boyu kök saldıkları topraklardan zora başvurarak çıkarılmaları eskiden beri uygulanan bir yöntemdi ve bugün de uygulanması sürdürülmektedir. İşlem son derece basittir: Sömürgecilerin göz diktiği topraklar birdenbire "beyaz bölgeler" olarak ilân ediliveriyor ve yerli halk buralardan sürülüp çıkarılıyor.

Ekonomik alanda da farklılık çok açık görülmektedir. Bütün sanayi beyazların bulunduğu bölgelerdedir. Zimbabwe halkı bu sanayi kurumları için ucuz emek kaynağıdır. Afrikalıların kendilerinin sanayiler kurma olanaklarının olmadığı, bu konuda Avrupa'nın sömürgecileri tarafından engellendikleri açıktır ve Avrupalılar, genel olarak, bütün sömürge ve yarı sömürgelerde olduğu gibi, ucuz emeğe gerek duydukları zamanlar ve yerler hariç, halkın esas olarak tarımla ilgilenmesini istemektedirler. Tarımsal alanda ise halkın bu uğraşmı modernleştirme anlamında bir çaba yoktur.

Bazı bölgelerde toprakların verimsizliğinin neden olduğu yoksulluk, tarımla uğraşan insanları topraklarını terketmeye zorlamaktadır. Bu durum özellikle ucuz emeğe gerek duyulan bölgelerde, çok ince ve kurnazca uygulanan bir vergi politikası ile hızlandırılmaktadır. Topraklarını terkeden yoksul halk kesimi için Avrupa kökenli büyük çiftçi ve fabrikatörlerin yanında boğaz tokluğuna çalışmaktan başka bir seçenek kalmamaktadır.

Daha sonraları 1951'de çıkarılan yeni bir yasa, toprağın ortak kullanımı ve ortak mülkiyeti esasına son vermiştir. ÇİFTÇİLİK YASASI (LAND HUSBANDRY ACT) diye isimlendirilen bu yasa, sözde yerli halk için özel mülkiyet hakkı tanıyor ve resmi hedefinin de toprakların verimini artırmak olduğunu ilân ediyordu. Ama gerçekte bu yasa, Afrikalıların sanayi bölgelerine doğru göçe zorlanmaları demekti. Ayrıca ortak mülkiyetin kaldırılmasının ardında yatan öteki neden de bu topraklara Avrupalıların göz dikmiş olmasıydı.

Sanayi merkezlerine gelerek, boğaz tokluğuna çalıştırılan Afrikalı işçilerin bütün hakları inkâr ediliyordu. 1934 de çıkarılan SANAYİ UZLAŞTIRMA YASASI (INDUSTRIAL CONCILIATION ACT) ile Afrikalı işçi, işçi tanımının dışında bırakılıyor, çıraklık hakları reddedildiği gibi işçilerin sendikalaşmaları da yasaklanıyordu. Bütün Afrikalı işçiler, neredeyse köleci devlet anlayışına yakın bir anlayışla çıkarılan USTA VE ÇIRAKLIK YASASI'na (MASTERS AND SERVANTS ACT) tabi kılınıyordu.

Rodezya'da beyazların egemenliğindeki sanayinin gelişmesi ucuz iş gücü gerektirmektedir. Gerek kentlerdeki sanayi girişimlerinde gerekse plantasyonlarda, bu ucuz işgücünü sağlayan yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi çok verimsiz alanlardaki topraklarını yoksulluktan terkeden ya da sömürgecilerin ucuz işgücüne gerek duyduklarında terketmeye zorladıkları halkın bu bölümü sağlamaktadır. Sömürgeciler plantasyonlar ve şehirlerin çevresinde her zaman bir 'ucuz işgücü pazarı'nın hazır bulunmasını ve bunun kontrol altında tutulmasını istemektedirler. Bu nedenle bu alanlarda çalıştırılacak olan işçiler yönetim tarafından belli bir şemaya göre örgütlendirilmiş ve beyazların bulundukları yerlerden en az 10 km. uzakta olmak üzere seçilen ve "Korunmalı Köyler" (Township) adı verilen merkezlere toplanmışlardır. 2000 - 3000 insandan oluşan ve herbirine birer numara verilen bu gruplar toplandıkları yerlerde aslında tutuklu gibidirler. Bu gruplara girmekten kaçınan ya da kaçmaya çalışan kişiler her zaman direniş hareketleriyle ilişkisi olmak şüphesi altındadır. Buralarda yaşayanlar, yalnızca gündüzleri bu alanların dışına çıkabilmekte, geceleri yaşadıkları bölgeden ayrılanlar ise, ordu birlikleri ya da sivil gözetleyiciler tarafından öldürülmektedir. Bu bölgeler, gerektiğinde hızla ordu birlikleriyle ilişki kurulmasını sağlayan çok gelişmiş bir alarm sistemine bağlanmışlardır. Ayrıca işçilerin şemalara göre örgütlenerek belli merkezlerde toplanması, bunların polis kontrolü altında tutulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu kontrolün amacı, her türlü isyan olasılıklarını ortadan kaldırmaktır.

Rodezya'da uygulanan ırkçılık politikası üzerine söylenecek pek fazla şey yok. Durum son derece açık. Yalnızca bu ırk ayrımı politikasının en belirgin ve yaygın uygulamalarından birinin, ikamette göz hap-

si olduğuna değinerek geçeceğiz. Bu, cezaya çarptırılanların karışık bir takım işlemler sonucu elde edilebilen bazı belgeler olmaksızın evlerini terk etmemeleri demektir.

Rodezya'da seyahat özgürlüğü ve ikamet özgürlüğü tanınmamıştır Afrikalılara. 1961 Anayasasına göre eğer belgesi yoksa Afrikalı hiç bir yere gidemez.

Söz ve yazı özgürlüğünden söz etmek anlamsızdır. Etkin bir sansürün varlığı her yerde kendisini hissettirmektedir. HUKUK VE DÜZENİN KORUNMASI YASASI (LAW AND ORDER MAINTENANCE ACT) toplantı, miting özgürlüğünü yok etmektedir.

1960'ta yayınlanan YASA DIŞI ÖRGÜTLENME KANUNU (UNLAWFUL ORGANIZATION ACT) valiye, bir örgütün ya da o örgütün üyelerinin faaliyetlerinin yasa dışı görülmesi halinde örgütü kapatma yetkisini veriyor. Bu faaliyetlerin kamu güvenliğini tehlikeye sokup sokmadığına, kamu düzenini bozarak, koloninin güvenliğini tehlikeye düşürüp düşürmediğine karar verecek olan validir. Hiç bir hukuksal ölçüt içermeyen sadece valinin keyfi kararlarına dayanılarak uygulanan bu yasa, aynı zaman genel valiye dünya demokratik gençlik federasyonu, uluslararası demokratik kadınlar federasyonu gibi uluslararası örgütleri ve bunlara katılmayı yasaklama yetkisini de vermektedir. İşte bu yasaya dayanarak, ilerde kurulacak bütün örgütler kanun dışı ilân edilerek kapatılacak ve yer altına geçmeye zorlanacaklardır. Cenevre Andlaşmasının hiç bir geçerliliğinin olmadığı, tutuklulara işkence yapıldığı hattâ öldürüldükleri artık saklanmayan olgular. Cezaevleri gerillalara yardım etmekle suçlanan insanlarla dolu.

Bütün bu yasalardan çıkaracağımız şey şudur: Halkın her türlü örgütlenme girişimi engellenmektedir. Halk hiç bir biçimde siyasetle uğraşamaz.

Yığınların oluşturacağı halk örgütleri yerine sömürgeciler, yerliler arasından kendilerine yandaşlar bulmakta bunları toparlamakta, eğitmekte ve desteklemektedirler. Bunlar genellikle, kabile reisleri gibi geleneksel liderler arasından seçilmektedir. Bunları politikaya katarak, sözde ırk ayrımının olmadığı dış dünyaya gösteriliyor. Bu gerçekten göstermelik durumun arkasındaki politik amaç açıktır.

Bir de Rodezya'daki eğitim politikasına kısaca göz atarsak, Avrupalıların % 100'ünün okullara devam etmesine karşılık Afrika'lı çocukların % 60'ının okuma yazma bilmediklerini görüyoruz. Üstelik, okula gidebilme fırsatını bulmuş halk çocuklarına okullarda tarihleri ve kültürleri çarpıtılarak verilmekte, Avrupalıların üstünlüğü ve Afrikalıların ilkelliği, barbarlığı işlenerek, halk çocuklarının Avrupalı'ya saygı duyması ve boyun eğmesi aşılanmaktadır.

Kısaca Rodezya'nın tarihi Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin yeni

maden yatakları, yeni tarım alanları, yeni pazarlar ve başkalarının emeğini sömürerek yeni kâr kaynakları arayışı sürecine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu süreç, 1965 yılında Başbakan Ian Smith ve onun faşist partisi Rodezya Cephe Partisi'nin (Rhodesian Front Party) yönetiminde, Rodezya'daki sömürgecilerin tek taraflı bağımsızlık ilân etmeleriyle doruk noktasına ulaşmıştır.

O zamandan beri ırk ayırımını esas alan politikanın daha da güçlenerek Güney Afrika Cumhuriyet'inin Apartheid sistemine dönüştüğünü söylemek gerek.

ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ

Avrupalıların Rodezya'ya gelmeye başladıkları dönemde Zimbabwe halkının etkin bir direniş gösteremediğini aslında o dönemde halk direnişinin başarıya ulaşma koşullarının olmadığını belirtmiş ve 1890'larda başlayıp yaygınlaşan ama kanlı bir şekilde bastırılan isyanlardan söz etmiştik. İsyanların bastırılması ve sömürgeci yönetimin aldığı sert baskı tedbirleriyle Zimbabwe uzun süre sessizliğe gömüldü. Ancak bu durgunluk Avrupalıların sandığı kadar uzun sürmeyecekti.

1910 yıllarında Zimbabwe'de halkın oluşturduğu ilk örgütler gün ışığına çıktı. 1911 yılında Güney Afrika'da kurulan African National Congress isimli örgütle sağlanan ilişkiler Zimbabwe'de 1912 yılında benzeri bir örgütün kurulmasına yol açtı .GÜNEY RODEZYA AFRİKA ULUSAL KONGRESİ - ANC - isimli bu örgüt, toprak ve iş politikası konusundaki hoşnutsuzluğu dile getiriyor, ırk ayrımının kaldırılması ve Zimbabwe'lilerin yönetime katılmasını sağlayacak reformlar telep ediyordu.

1920'lerden başlıyarak Afrikalı işçilerin yavaş yavaş sendikalarda örgütlenmeye başladıklarını görüyoruz. Bu sendikalardan ilki Güney Afrika Sanayi ve Ticaret İşçileri Sendikasının bir kolu idi. 1927 yılında da Zimbabweli işçiler Robert Sambo'nun liderliğinde ilk grevlerini gerçekleştirdiler. 3500 işçinin Sham Va madenlerinde işi durdurmasıyla başlayan bu ilk grev Avrupalı işverenlerle Zimbabwe'deki işçiler arasındaki gittikçe şiddetlenen çelişkinin açığa çıkışı idi.

1946 yılında ANC, ve Nyassaland Ulusal Kongresine mensup, göçmen Nyassalı işçilerin de katılmasıyla bir kongre toplandı. Bu kongre daha somut meselelerle ilgileniyor ve sorunları daha militanca bir yaklaşımla ele alıyordu. Kongre sonunda, Rodezya Demiryolu İşçileri Birliği (Rhodesian Railways African Employees Association) kuruldu. Gittikçe bilinçlenerek bu birliğe katılan işçilerin sayısı artıyordu.

Bu dönemde oldukça sık grev ve gösterilere rastlıyoruz. Artık Afrikalı işçilerin 'yumuşak başlılığı' yerini başkaldıran bir ruha bırakıyordu. ANC'nin başkanı Joshua Nkomo idi. Nkomo, Afrika'daki en bü-

yük sendikalardan biri olan Rodezya Afrikalı Demiryolu İşçileri Birliği Genel Sekreteriydi ve 1945 yılında Zimbabwe tarihindeki ilk genel grevi yönetecekti.

II. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin sömürge ve yarı sömürge ülkelerde milliyetçi hareketlerin yükselişini bastırabilmek için yeni çözümler aradığı bilinmektedir. İngiltere İmparatorluğunun çıkarlarının korunması açısından bu dönemde uyguladığı politika Malezya ve Arabistan'da örneklerini gördüğümüz *federasyon politikası*'dır. Federasyon politikası, sömürge ülkelerin İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) bünyesinde toplanması ve bu yapı içinde, sömürge ülkelere siyasi bağımsızlık tanınması - elbetteki bu gerçek anlamda bağımsızlık değildir - biçimindeki yeni sömürgecilik politikasının bir parçası ve ön aşamasıdır. Böylece 1953 yılının ortalarında Güney Rodezya (Zimbabwe), Kuzey Rodezya (Zambia) ve Nyassaland (Malawi) arasında bir federasyon kuruldu. Başkent olarak Salisbury'nin seçildiği bu federasyonda ırkçı faşist bir yönetimin egemen olduğu Güney Rodezya en etkin rolü oynuyordu.

İşte Nkomo'nun başkanı olduğu ANC bu federasyon projesine karşı mücadele etti. Çünkü bu proje sözü geçen her üç ülkede de İngiliz egemenliğinin pekiştirilmesi demekti. Fakat o koşullarda federasyonun gerçekleştirilmesi engellenemedi. Federasyon kurulduktan sonra, Kuzey Rodezya ve Nyassaland'daki daha gelişmiş politik örgütlerle yakın ilişkilerin kurulması ve Zimbabwelilerin bu ilişkiler sonucu etkilenmesi belki de federasyonun tek olumlu yönü sayılabilir. Ama elbetteki bu ikincil bir etkidir. Esas olan İngiliz egemenliğinin pekiştirilmesi ve ırk ayırımına dayanan faşist Salisbury rejiminin kollarını öteki ülkelere kadar uzatmasıdır. Afrika halklarının öfkesini daha da artıran bu girişim Zimbabwe'de milliyetçi hareketlerin gelişmesine ister istemez katkıda bulunmuş oluyordu. Öteki iki sömürgede bunun örneklerini görebiliyoruz. Bu dönemdeki önemli olaylardan biri Kuzey Rodezya'daki savaş, öteki ise Nyassaland'daki ayaklanmalardır. On yıl sonuç vermiyen çabalar, boşu boşuna girişilen askerî operasyonlar ve baskılara rağmen bu federasyon yaşayamadı 1963'te çöktü. Çünkü 1960'larda dünya koşulları değişmişti.

Sözü edilen federasyonun kurulmasından kısa bir süre sonra George Nyandoro'nun liderliğinde bir gençlik örgütü kuruldu. ANC, 1956 yılında, Bulawayo kongresinde, daha dinamik bir yapıya sahip olan bu gençlik örgütüyle birleşerek, Joshua Nkomo, Ndabaningi Sithole, James Chikerema, George Nyandoro, Herbert Chipeto (geçen yıl Lusaka'da öldürülen ZIPA yöneticilerinden) gibi bugün tanınmış liderlerden bir çoğunu saflarında topladı. Gençlik Ligi, ANC işleyişinde daha etkin bir rol oynamak için çaba harcayarak onun politikasına ağırlığını koydu.

1959 yılında hükümet milliyetçi hareketlerin yükselişinden korkarak sıkıyönetim ilan ediyor ve bütün siyasi örgütleri kapatıyordu. Bu arada ANC de yasa dışı ilan edilerek kapatıldı ve yöneticileri hapise atıldı.

1959-1963 yılları arasındaki dönem —ki bu aynı zamanda federasyonun sona erme dönemidir— Zimbabwe halkı ile sömürgeciler arasındaki çelişkinin daha da keskinleştiği ve politik hareketlere karşı saldırıların yoğunlaştığı bir dönem oldu. Yukarıda da değindiğimiz gibi 1959 yılında ANC kapatılmıştı ama milliyetçi hareketi yok etmek artık söz konusu değildi. Milliyetçiler yeni örgütlenmelere gidecekler ve eylemlerini başka adlar altında sürdüreceklerdi.

1960 yılının ocak ayında yeni bir örgüt kuruldu. Ulusal Demokratik Parti (National Democratic Party) adını taşıyan bu örgüt iki yıl sonra Salisbury hükümeti tarafından kapatıldığında o güne kadar Zimbabwe'de kurulan en büyük örgüttü. Kitlelerle bağlar kurarak 250 bin kişiyi çatısı altında toplayan NDP'nin gücü, 1961 yılında ülkeyi aşamalı olarak bağımsızlığa götürecek bir anayasa üzerinde yürütülen İngiltere-Rodezya görüşmelerine katılmasını ve varlığının sömürgecilerce de kabul edilmesini sağlıyordu.

Ulusal Demokratik Partinin hedefleri :

—Bağımsızlık, demokrasi ve Afrikalılar arası dayanışma olarak özetlenebilir.

Barışçı yollardan çoğunluğun yönetime gelebileceğini savunmuş olan NDP, 1961 Anayasa Konferansına Nkomo'nun başkanlığında bir delegasyonla katılarak 15 yıl içinde iktidarın çoğunluğa devredilmesine ilişkin bir öneriyi onayladı.

Ancak 15 yıl içinde iktidarın çoğunluğa devredilmesine ilişkin önerinin kabulu parti üyeleri arasında büyük tepkilere yol açmış, önemli tartışmaların çıkmasına neden olmuş ve içinde Sithole'nin de bulunduğu NDP delegasyonu onayını geri almak zorunda kalmıştır.

1961 Anayasası henüz tasarı halindeyken NDP'nin doğrudan doğruya İngilizlerle müzakereye oturmak doğrultusunda girişimleri olmuş fakat bunlar gerçekleştirilememiştir. Ayrıca anayasa tasarısı üzerinde Yurtseverler arasında tartışmalar sürerken bu tartışmaların iki noktada odaklandığı söylenebilir. Bunlardan birisi, iktidar devredildiğinde Zimbabwe halkını kimin temsil edeceği sorunudur, öteki ise Avrupalılar tarafından verilen güvencenin yeterli olup olmadığıdır. Sonuç olarak bu güvencenin yeterli olmadığına karar verildi ve anayasa referandumu boykot edildi.

Oy hakkının yanlızca beyazlara tanındığı hükmünü getiren yeni ırkçı anayasa gereğince yapılan 1961 seçimleri Winston Field ve Ian Smith liderliğindeki Rodezya Cephe Partisi'ni (Rhodesian Front Party) iktidara getirdi.

Artık ırkçı faşist hükümet yavaş yavaş kimlerle karşı karşıya olduğunu anlamaya başlamıştı. Gerçi NDP barışçı yolları savunmaktadır ve 15 yıl içinde iktidarın devredilmesini kabul etmiştir ama NDP tabanının buna gösterdiği tepki de ortadadır. Oy hakkını yanlızca beyazlara tanıyan ve 65 kişilik mecliste 15 Afrikalıya (onlar da elbetteki kendi yandaşları olacaktır) üyelik veren anayasa referandumunun boykot edilmesi ve arkasından girişilen eylemler Rodezya Cephe Hükümetini ürkütmüş tür ve bu hükümet iktidara gelişinden birkaç gün sonra Ulusal Demokratik Partiyi kapatmıştır.

Ulusal Demokratik Partinin kapatılması üzerine Nkomo tarafından bünyesinde 20 bin kişiyi toplayan yeni bir özgüt ZAPU (Zimbabwe African Peoples Union-Zimbabwe Afrika Halk Birliği) kuruldu. Bir ara İngiliz hükümetinin de desteklediği bu örgüt, barışçı bir çözüme ulaşma doğrultusundaki girişimlerini sürdürmüştür.

ZAPU'nun kurulduğu dönem yukarda kısaca değindiğimiz ve 1953'te kurulan federasyonun çözülme dönemiydi. Rodezya'daki sömürgeciler, artık Zimbabwe halkının özlemlerinden kaynaklanan bağımsızlık rüzgarlarını iyice hissediyorlardı. Birtakım manevralarla bu rüzgarları durdurmak gerekiyordu. Getirdikleri çözüm Rodezya'nın bağımsızlığını ilan etmekti. Elbette bu Zimbabwe halkının özlemini çektiği bağımsızlık olmayacaktır. 1960 yıllarının başlarında bu doğrultuda talepler gelmeye başladı. Böylesine bir bağımsızlık anlayışına karşı çıkan ZAPU bu çözüme gittikçe artan eylemlerle cevap veriyordu. Yoğunlaşan baskılar ve 1962 yılında ZAPU'nun hükümet tarafından kapatılması üzerine ZAPU illegatileye geçmek zorunda kaldı.

1963 eylülünde toplanan Rodezya Cephe Partisi kongresi bağımsızlık sorununu acil olarak gündeme getirdi. O zamanlar başbakan olan Winston Field İngeltere ile bağımsızlık konusunda görüşmelere başlıyor fakat başarısızlığa uğruyordu. 1964 yılında Field bağımsızlık konusunda izlediği ılımlı siyaset nedeniyle kabinenin çoğunluğunun karşı oyları yüzünden istifa etmek zorunda kaldı. Field'in istifasından sonra Ian Smith başbakan olarak Rodezya hükümetinin başına geçiyor ve böylece bugün bütün dünya halklarının lanetlediği kanlı bir iktidar dönemi başlıyordu. 1965 seçimlerinde Rodezya Cephe Partisinin yeniden iktidara gelmesinden hemen sonra tek taraflı bağımsızlık ilan edildi. Bu karar aslında bütün dünyaya bir meydan okumaydı ve İngiltere için elbetteki bir sürpiz değildi.

İngiltere bu karardan duyulan hoşnutsuzluk ve İngiliz Uluslar Topluluğunun parçalanması tehlikesi karşısında, bu asi koloniye karşı, bir takım ekonomik, mali ve hukuki tedbirler öne sürdü. Bununla birlikte İngiltere ile Rodezya'nın arasındaki ilişkiler hiçbir zaman kesilmedi. AFRİKA BİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (OUA) ve İngiliz Uluslar Topluluğu üyesi ülkelerin çağrılarına rağmen İngiltere hiçbir zaman Rodezya'yı yola getir-

me doğrultusunda ciddi girişimlerde bulunmamıştır. Üstelik, Birleşmiş Milletlerde Rodezyaya karşı önerilip kabul edilen müeyyideler de, Portekiz sömürgecileri, Vorster rejimi ve Batılı güçler ortaklığı nedeniyle hiçbir zaman gerçek anlamda uygulanmadı.

Dışarda durum böyle iken içerde ırk ayırımına dayanan politika takviye edilerek Apartheid rejimine yaklaşıldı.

Bütün bu gelişmeler karşısında yurtseverler safında da yeni yeni gelişmeler gözlenmekteydi.

Bu dönemde Zimbabwe'nin kuzeyindeki bölgelerde Kaunda ve Banda'nın yönetiminde örgütlenmiş güçlü ve militan niteliği olan yurtsever hareketler ortaya çıktı. ZAPU liderlerinin bu hareketlerin muhalefetine rağmen yürüttüğü politika özünde teslimiyetçi bir politika olarak nitelendiriliyordu. N. Sithole ZAPU yönetimini uzlaşmacılık ve pasifizimle suçlayarak muhalefete geçti. Bu, ZAPU liderliğinde bir istikrarsızlığa ve örgütün bölünmesine yol açtı. Artık Nkomo'nun liderliği tartışma konusu idi. Fakat ZAPU çatısı altında Nkomo'yu yenmek mümkün olmayınca 1963 ün ortalarında N. Sithole'nin başkanlığında yeni bir örgüt, ZANU (Zimbabwe African National Union-Zimbabwe Afrika Ulusal Birliği) kuruldu.

Böylece 1963'lerin ortasında Zimbabwe'de iki yurtsever örgüt bulunuyordu: ZANU ve ZAPU. AFRİKA BİRLİĞİ ÖRGÜTÜ aralarında önemli görüş ayrılıkları olan bu iki örgütü de tanıyacaktır.

1963 yılı yurtsever kadrolar için bir bölünmeler yılı oldu. ZANU ve ZAPU arasındaki rekabetin Zimbabwe halkının mücadelesine hiçbir yarar getirmediği, yanlızca sömürgecilerin işine yaradığı açıktır. Bugünlerde Field kabinesinin her iki örgütün de legal olarak faaliyet göstermelerine izin vermesi aslında bölünmeyi daha da berraklaştırmak için girişilmiş bir manevradır fakat herşeye rağmen sömürgeciler bu iki örgütten hiç birini ayartıp kendi saflarına çekememişlerdir, her iki örgüt de 1961 Anayasası esaslarına ve Rodezya'nın tek taraflı bağımsızlık ilanı tasarısına karşı mücadelelerini sürdürmüşlerdir.

1963 yılında yurtseverlerin önderliğinde gelişen eylemler arttı. Yöneticiler bu eylemleri engellemek ve gelişmeleri kontrol altına almak üzere cezaları arttırma yöntemlerine baş vurdu. Örneğin, 1963 yılında on yıl olan silah taşıma cezası yirmi yıla çıkarıldı. Üstelik yurtsever hareketler sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde olduğu gibi komünist hareketler olarak ilan ediliyor ve anti-komünizm silahına sarılan yöneticiler, kendilerini komünizme karşı "hür dünya mücadelesinin" öncüleri ilan ediyorlardı.

Eylemler artarken yöneticiler de gittikçe sertleşen baskı tedbirlerine baş vuruyorlardı. Her iki örgütün yüzlerce üyesi hapse atıldı. Smith başbakan olunca güvenlik tedbirleri daha da artırıldı. Ama bu tedbirler de

yurtseverlerin eylemlerini engellemeye yetmedi. 1963 Nisan ve Haziran aylarında en az 500 Zimbabwe'linin sabotaj ve terör suçlamasıyla cezaevine atılması yurtsever ajitasyonun gücü hakkında bir bilgi verebilir.

Fakat yurtsever hareket saflarındaki bölünmüşlük, yeterli kitle desteğinin sağlanamayışı ve gittikçe artan baskı tedbirleri nedeniyle dağınık ve mevzii hareketler Ian Smith tarafından bastırıldı ve 1964 yılında her iki örgüt de ağır darbeler yiyerek yöneticileri hapse atıldı ve örgütler kapatıldı. Bu yeni baskı dalgası kısa bir süre için bile olsa ulusal hareketlerde bir duraklamaya yol açmıştır. Ama bu dönem fırtınadan önceki sessizlik dönemi gibidir.

Baskılara rağmen bu örgütlerin etkileri bütünüyle yok edilemedi. Örneğin 1965 Şubat ayında seçimler boykot edilmiş ve Kasım ayında ise tek taraflı bağımsızlık ilanına karşı çıkılması doğrultusundaki çağrı etkin olmuştur. Bu çağrı üzerine henüz bunun için gerekli örgütlenme düzeyinde olmamalarına rağmen bazı kırsal alanlarda girişilen eylemler vardır. Smith rejimine sadakat sözü vermeyi reddederek iki günlük greve giden Bulawayo işçilerinin grevi ancak silahla bastırılabilmiştir. Fakat yukarıda da değindiğimiz gibi sonuç yenilgidir. Ve 1965'in sonundaki kitle tutuklamaları ile Zimbabwe direniş hareketinde bu dönem kapanmıştır.

Liderleri ve çok sayıda militanları tutuklandıktan sonra bir çok örgüt üyesi Zambia'ya çekildi. Zambia'nın başkenti Lusaka'da toplanarak strateji ve hatalarını gözden geçirdiler.

Zimbabwe Kurtuluş Savaşının "birinci dönemi" olarak tanımlanan bu dönemde egemen olan anlayış, barışçı yollarla bağımsızlığın elde edilebileceği ve iktidarın Zimbabwe halkına devredileceği yanılgısı olmuştur. Gerek İngilizlerle gerekse Rodezya hükümetiyle, barışçı çözümler esas alınarak, müzakerelere oturma girişimleri bu anlayışın kanıtıdır. Emperyalizmi ve onun yeni - sömürgeci politikasını doğru olarak değerlendirememekten kaynaklanan ve özünde teslimiyetçi olan bu görüşlerin, 1960'lardan beri ortaya çıkan gelişmelerle, özellikle tek taraflı bağımsızlık ilanıyla ne kadar yanlış olduğu anlaşılmıştır. Yenilgiden sonra Zambia ve Tanzanya gibi komşu ülkelere çekilerek eğitim yapan gerillalar 1966 başlarında yeniden eylemlere giriştiler. Gerillalar genellikle Zambezi nehrini geçerek Smith rejiminin kuvvetlerine karşı savaşıyorlardı. Smith rejiminin "teröristleri" (gerillalar için bu terimi kullanıyorlar) ezmek için baş vurdukları bütün uygulamalara ve "teröristleri" imha ettikleri yolundaki açıklamalara rağmen eylemler giderek arttı. Hükümet gerillaları pes ettirmek için hava kuvvetlerinden yararlandı, açıkça napalm bombaları kullandı.

O günlerde Rodezya hükümet yetkililerinden biri şöyle diyor: "Gerillalar bir bölgeye saldırdıklarında, yada onların herhangi bir bölgede olduklarında ilişkin haberler aldığımızda, helikopterlerle o bölgeye gidiyo-

ruz. Harita üzerinde, bu bölge çevresine bir çember çiziyoruz ve uçaklarımız bu çember içindeki herkesi öldürüyor". Bu uygulama aslında bir kontr-gerilla taktiğidir. Gerçekte ise bu, jenosid demektir. Özellikle Vietnam'da Birleşik Amerika tarafından kullanılan bu taktiğin kuşkusuz sadece gerilla birliklerini hedef alan bir saldırı olmadığı, aynı zamanda sivil halkı da yok etmeği amaçlayan bir katliam olduğu açıktır.

Gerillaların henüz sabit üslerinin bulunmadığı, vur - kaç taktiğinin benimsendiği bu dönemde, ZANU ve ZAPU'nun lider ve savaşçılarının tutuklu bulunmasına rağmen savaş sürdürülmüştür.

Rodezya'nın komşusu olan Zambia'nın bu dönemde gerillara kendi toprakları üzerinde eğitim yapma hakkını tanıması ve genel olarak Afrika'daki bütün yurtsever hareketleri destekleyen bir tavır alması emperyalistler ve sömürgecilerin gazabını üzerine çekmesine neden oldu. 1967 yılında gittikçe şiddetlenen eylemler sonucu Salisbury'nin Pretoria'yı yardıma çağırmasıyla işin içine aktif bir biçimde karışan ve Rodezya'ya 7.000 kişilik bir kuvvet gönderen Vorster, Zambia devlet başkanı Kaunda'yı şöyle tehdit ediyordu: "Seni arkandan öyle bir vuracağım ki bir daha kolay kolay unutamayacaksın". Zambia'ya karşı girişilen sabotaj hareketleri, ihtar niteliğindeki keşif uçuşları ve misilleme baskınları bu tehdidin uygulamaya konulduğunu göstermektedir. Vorster ve Ian Smith işi bu noktada da bırakmıyarak kollarını Mozambik, Tanzanya gibi ülkelere kadar uzatmışlardır.

Zimbabwe kurtuluş savaşının 1966 dan sonraki dönemi de dağınık, mevzi eylemler dönemi olmuştur. Bu dönemde de koşulların iyi değerlendirilmemesinden doğan yanılgılar olmuştur. Eylemler, şiddet hareketleriyle ülkede beyazların yaşayamayacağı bir ortamın yaratılması doğrultusundaki anlayışla sürdürülüyordu. Bunlar Rodezya'daki sömürgecilerin işlevlerini ve dış dayanaklarını değerlendirememekten doğan yanılgılardır. Ancak umulan sonucun alınamadığı, Rodezya'daki beyazların değil ülkeyi terk etmek, yerlerine daha da sıkıca sarıldıkları açıktır.

Genellikle ZANU tarafından girişilen eylemlerde bu tip yanılgılardan arınılması çok uzun sürmedi. Burada, Portekiz sömürgelerinde, özellikle de Mozambik'te verilen kurtuluş savaşının payı büyüktür. Mozambik kurtuluş savaşından çıkartılacak en önemli ders, sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı olan bütün kitleler seferber edilmeden gerilla savaşının başarıya ulaşamayacağıdır. 1973 yılında yapılan ZANU kongresinde, bu doğrultuda eleştiriler yapılmış ve kararlar alınmıştır. ZANU yöneticilerinden Herbert Chitepo'nun konuşmasında ele aldığı konular bunu göstermektedir. Politik örgülenmeyi önemsememek biçimindeki hatalarına işaret eden Chitepo, "1972 den beri bu hatamızı düzeltmek için çaba harcıyor ve saldırıya geçmeden önce halkın politikleştirilmesine ve harekete geçirilmesine önem veriyoruz." diyor.

Mozambik, bir yandan zengin deneyler içeren kurtuluş mücadelesiyle Zimbabwe kurtuluş hareketine doğruları gösterirken, öte yandan da Zimbabwe gerillalarına üs ve yardım sağlayarak onları güçlendiriyor kurtuluş örgütleri arasındaki görüş farklılıklarını doğru değerlendirerek birliğin sağlanması doğrultusunda çaba harcıyordu.

Bu desteği, Yurtsever Cephe sözcülerinden Abel Sibenda şöyle dile getiriyor: "Arkada, Ho amcanın Vietnamı tarafından oluşturulan sağlam ve güvenli bir üs olmadan Hindiçin'in kurtuluşu gerçekleşemezdi. Aynı şey PAİGC ve Gine ya da FRELİMO ve Tanzanya için de söylenebilir. Bizim 'Kuzey Vietnam'ımız zayıflıkları ve çelişkileriyle Zambia olduğu sürece biz de zayıflık ve çelişkiler taşıdık bünyemizde... Bizim için provokasyonların ve dış kaynaklı esinlerin sızamayacağı Mozambik gibi bir ülke ve Frelimo gibi örgüt gerekliydi... Size bir örnek vereyim: Başkan Nyerere FRELİMO yönetimindeki devrimcilerle gericiler arasındaki çatışmanın özünü doğru kavramıştı. Mozambik'in liderleri de bizim sorunumuzu doğru tahlil edebildiler ve sonuç olarak, öteki ateş hattı ülkelerini de buna inandıracak biçimde davrandılar."

Gerçekten de Mozambik'in, Zambia'nın tavrının tersine, iki yurtsever örgüt arasındaki sorunları doğru olarak ele alışı, bu iki örgütün birliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Fakat FRELİMO ile Zimbabwe direnişi arasındaki ilişkiler her zaman kolay olmamıştır. İki ayrı örgüt ortaya çıktığında bir çok diğer devrimciler gibi Mozambikliler de ZAPU'yu desteklemeye karar verdiler. Bunda, 1967 - 1968 yılları arasında ZAPU'nun Rodezya'nın kuzey batı bölgelerine saldırıya geçme kararının payı vardır.

1970 yılında ise, ZANU, FRELİMO'dan destek ve yeni kurtarılmış bölge olan Tête bölgesinden (Tête bölgesi Rodezya sınırındadır) geçiş hakkı istemiştir. Ortaya Mozambik açısından bir sorun çıktı. Çünkü ZANU hiç bir durumda ZAPU ile işbirliğine gitmeyi düşünmüyordu. Bunun üzerine kuzey doğu Rodezya'da incelemeler yapan Machel, bu bölgede ZANU'nun gerçekten güçlü bir halk desteğine sahip olduğu sonucuna vardı; ZAPU'ya sağladığı desteği de kesmeden ZANU'ya da yardım etmeye başladı. Böylece ZANU savaşçıları da kurtarılmış Mozambik topraklarından geçme hakkını elde ettiler Zimbabweli savaşçılara Mozambik halkı tarafından silah ve yiyecek yardımı da yapıldı.

1972 - 1973 yılları arasında Portekiz'in Mozambik sorununa uluslararası boyutlar kazandırması sonucu Rodezya'nın Portekiz saflarında savaşa katılması ne kadar doğalsa, Tête yöresindeki sınırını sağlamlaştırmak zorunda olan FRELİMO'nun da, kendi ülkesinde Smith rejimine karşı savaşan ZANU'yu desteklemesi o kadar doğaldı.

ZANU'nun silahlı eylemleri yoğunlaşırken silahlı mücadele konusunda kesin bir tavır alamayan ZAPU barışçı çözüm yollarını aramaya de-

vam ediyordu. Ian Smith'le yapılan görüşmeler hiç bir somut sonuç vermeyince, artık ZAPU için de tek bir mücadele yöntemi kalıyordu. Silahlı mücadele. Ama ZAPU silahlı mücadeleyi barışcıl çözümler için taktik bir araç olarak ele almaktaydı. ZAPU'nun yavaş yavaş, taktik bir araç olarak bile olsa, silahlı mücadele yöntemini benimsemesi ZAPU'yu ZANU - ya yaklaştırdı. "Zimbabwe'de ulusal demokratik devrim aşamasındayız. Henüz sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı savaşıyoruz. Başarılı olmak için, sadece Zimbabwe'deki bütün siyasi güçlerle değil, fakat sendikalar, öğrenci grupları, kilise ve ırkcı bir anlayışa sahip olmayan ve sömürgeciliğe karşı çıkan bazı beyazlarla da çalışmak zorundayız. Bunun içindir ki Joshua Nkomo ve papaz Muzorewa ile ortak bir platform oluşturmaya çalışıyoruz. Smith rejimi gibi zalim ve kurnaz bir düşmana karşı geniş bir koalisyon, geniş bir birleşik cephe içinde savaşmak zorundayız.» anlayışı ile hareket eden ZANU, silâhlı mücadeleyi stratejik bir zorunluluk olarak ele almasına rağmen, bu yaklaşmayı olumlu karşılıyor ve birlik ve cephe konusunda hiç de sekter davranmıyordu. Böylece ZANU ve ZAPU'ya dayanan YURTSEVER CEPHE gerçekleştirildi.

Zimbabweli devrimciler için Zimbabwe devriminin çıkarları her şeyin üstünde olduğundan, sosyalist kampın bölünmüşlüğü ve çeşitli kabilelerin aralarında varolan çelişkiler daha geri plânda kalmaktadır. Ayağı yere basan bu devrimciler ister Çin eğilimli ister Sovyet eğilimli olsunlar kendi ülkelerinin sorunlarının çözümünde bir araya gelmeyi başarmışlardır. Tongongara bu durumu şöyle dile getiriyor: «*Açıktır ki, kabilelere ilişkin sorunların varlığı inkâr edilemez. Fakat bu unsurun önemi Batı basını tarafından bir hayli abartıldı. Bundan başka, aynı şekilde, çok açık olan nedenlerle bu basın şu ya bu hareket üzerinde Çin ya da Sovyetler Birliğinin yaptığı etki nedeniyle epeyce gürültü kopardılar. Aslında, Sovyetler Birliğinde, Çin'de ya da diğer sosyalist ülkelerde eğitilmiş olsunlar, iki hareketin askerî kadroları da faaliyetlerini Zimbabwe'ye aktarmadan önce Zimbabwe koşullarına ayak uydurmalarını sağlayacak bir eğitimden geçirildiler. Bu demektir ki, sürgünden döndüklerinde bütün Zimbabweliler, öncelikle ve her şeyin önünde, kendi ülkelerinde bir halk iktidarı kurmak üzere savaşmaya çağırılmışlardır, dış güçlerin sorunlarını çözmeye değil.*»

Yurtsevere Cephe daha sonra askeri güçlerini de birleştirerek 1975'de ZIPA'yı (Zimbabwe Halk Ordusu) oluşturdu. 1975 yılında ZANU yöneticilerinin kitle halinde tutuklanmalarından sonra, ZANU ve ZAPU savaşçıları arasında yeni bir düzenlemeye gitmek gerekmiştir. İşte ZIPA'nın kuruluşunun kökeninde bu yatar. Askerî ve politik eğitimini FRELİMO'da yapmış, Mozambik Kurtuluş Cephesinde kazandığı deneyimlerle her düzeydeki birliğin önemini çok iyi kavramış olan ZIPA komutanı Tongongara bu birlik konusunda şunları diyor: «*Silâhlı mücadele*

başladığı zaman nihai hedef açıkça belirlenmiş olmalıdır. Bizim amacımız, Zimbabwe halkının bütününü temsil eden bir birlik hükümetini oluşturmaktır. Seferber edilecek bütün güçler birleştirilmeden bu oluşturulamaz ve nihai zafer sağlanamaz.»

Yine Tongongara «birlik» sorununu bir başka açıdan şöyle ele alıyor: *«Birlik, gerillayı yalnızca politik alanda sürdürülecek savaşta bir baskı unsuru olacak biçimde, taktik, konjonktürel bir silah olarak değil, fakat daha çok stratejik bir tercih, Mozambik örneğinde olduğu gibi, halkın kurtuluşuna ve iktidarı almasına imkân verebilecek tek araç olarak ele alan herkesin gerçek savaşçılar çevresinde toplanmasıdır. Bu konuda üstesinden gelinemez engeller görmüyoruz... Bu stratejinin uygulama aracına gelince, o şimdiden vardır: Bu ZIPA'dır.»*

1976 yılında Nkomo kadrolarını ZIPA'dan çekti. Fakat bu ZIPA'nın yok oluşu anlamına gelmez. Çünkü bir yandan ZIPA yönetimi ZAPU'lu arkadaşlarının boş bıraktıkları yerlerin hala durduğu, istedikleri zaman geri dönebilecekleri anlamına gelen açıklamalar yaparlarken, ZAPU lideri Nkomo da «Biz kendimizi, ZANU ile birlikte kurduğumuz ZIPA'nın üyesi sayıyoruz'' diyor. Bu durum ZANU ile ZAPU arasındaki eski tartışmaların zaman zaman su yüzüne çıktığını gösteriyor ama birlik yine de devam ettirilecek çünkü «birbirimizi anlamak zorundayız» diyor Zimbabweli savaşçılar.

Bu açıklamalardan sonra, Zimbabwe'deki durumla - ZIPA bünyesindeki görüş farklılıkları örgütün birliğini zaman zaman zedelemekle beraber - Angola'daki durum arasında bir benzerlik kurmak yanlıştır. Çünkü ikisi arasında temel ayrılıklar var. Angola'daki ulusal MPLA hareketinin karşısında gerici ve ABD emperyalistleri ve Portekiz tarafından desteklenen iki sahte kurtuluş hareketi FNLA ve UNITA vardı. Zimbabwe'de ise «aynı ananın oğulları olan» ve artık birbirine yaklaşan yollar izleyen kurtuluş örgütleri vardır. Bu iki örgütün savaş ilerledikçe birleşmesi hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Birliğin sağlanmasından sonra gittikçe daha sağlıklı eylemler koyulmaya başlanmış ve artık kurtuluş hareketi emperyalistler ve Rodezya'nın ırkçı rejimi için ciddi bir tehlike haline gelmiştir. Bundan sonraki günler, emperyalistlerin ve sömürgecilerin yeni oyunlar peşinde koştukları günler olacaktır.

Aralık 1974'de Güney Afrika Cumhuriyeti Başbakanı Vorster «11 Aralık Deklarasyonu» olarak bilinen şu açıklamayı yapmaktadır: «Görüşmeler, Rodezya'nın siyah ve beyaz insanlarının yabancı müdahalesi olmaksızın sorunlarına belirli bir çözüm bulmaları için, bu meseleyle ilgili bütün örgüt ve ülkelerin çekilmeleri gereken aşamaya varmıştır.» Vorster'in Rodezya sorununa müdahale etmeyeceği ve Rodezya emrindeki polis kuvvetini geri çekeceği anlamına gelebilecek bu demecini Gü-

ney Afrika Devlet Başkanı Fouche'nin şu sözleri izliyor: Güney Afrika «zenginliğini, renkleri ve ırkları ne olursa olsun bütün vatandaşlarıyla paylaşmaya hazırdır.» Vorster'den sonra Smith'den de ilginç benzer açıklamalar geliyor. Smith «terörizm durdurulur durdurulmaz tutuklu bulunan yönetici ve savaşçıların serbest bırakılacağını» vaad ediyor. Bunu yaparken gerekçesi de «Anayasal bir konferans için elverişli ortamı yaratmak»tır.

Afrika'nın en gerici, en ırkçı yönetimlerinin dillerindeki bu değişiklik, artık Afrika'da bir şeylerin değiştiğini göstermektedir. Vorster'in Afrika'da «detant» adı verilen yeni politikasının kaynağı da işte bu değişiklikte aranmalıdır.

Sözü edilen dönemde, Portekiz'de faşist Caetano rejimi devrilmiş, yönetimi devralan Spinola da iktidardan düşürülmüştür. Mozambik'te FRELİMO'nun yönetiminde geçici bir hükümet kurulmuştur. Mozambik kurtuluş mücadelesinin zaferinin öteki Afrika halklarının olduğu gibi, Zimbabwe'nin direnişini de güçlendireceği açıktır. Mozambik'te gittikçe güçlenen devrimci bir yönetim Rodezya için tecrit olmak demektir, savunulacak 1600 kilometrelik sınır demektir. Çünkü Rodezya artık her taraftan çevrilmiştir. Bu, elbetteki Rodezya'nın sonu geldi anlamına gelmez. Rodezya'nın arkasında emperyalistler vardır ve onu ayakta tutmaya çalışacaklardır.

Geçmişte Rodezya, Mozambik ve Angola tampon devletler olarak Güney Afrika Cumhuriyeti için bir güvenlik kordonu, "sağlık hattı" oluşturmuşlar ve bu hat, Güney Afrika'yı geleneksel düşmanı olan bağımsız Afrika ülkelerine karşı korumuştur. Özellikle Rodezya, Güney Afrika'nın savunmasında çok önemli bir rol oynar. İşte bunun içindir ki, Vorster, Portekiz sömürgecilerine ve Rodezya'ya hep yardım etmiştir. Mozambik'in devrimcilerin yönetimine girmesiyle bu güvenlik kordonu kırılmıştır. Üstelik Rodezya'nın da mevcut duruma ne kadar dayanabileceği konusunda Vorster'in endişeleri olsa gerek.

Askerî açıdan Rodezya'nın durumu pek parlak gözükmüyor. Yukarıda da değindiğimiz gibi Güney Afrika ile 200 kilometrelik ortak sınırına karşın gerillalara karşı savunulması gereken binlerce kilometrelik sınır vardır. Bu durumda ordusu oldukça zayıf, paralı askerlerin de artık pek bir şey yapamayacağı ortadadır. Üstesinden gelmek zorunda olduğu ekonomik güçlükler de söz konusudur.

Rodezya hem ithalâtı hem de ihracatı için komşularına tazminat ödemektedir. Dış ticaretinin % 25-- 30'u Salisbury'yi Beira ve Maputo'ya bağlayan demiryoluyla Mozambik'ten geçmektedir. Krom, şeker gibi önemli yekûn tutan ürünlerin ödemeler dengesinde açıklar meydana getirdiği bilinmektedir. Birleşmiş Milletler'in koyduğu müeyyideler nedeniyle, 1965 - 1974 yılları arasında Rodezya ekonomisi yılda ortalama

%7 kayba uğramıştır. Son yıllarda bu durumun Rodezya'yı daha dikkatli davranmaya zorlayacağı açıktır.

Samora Machel'in aldığı tedbirlerden sonra, Rodezya'nın Güney Afrika'ya bağlılığı daha da açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Güney Afrika Rodezya'nın ihracatının %70'ini emiyor ve ona ithalatının - petrol, silâh ve askeri malzeme gibi - %50'sini sağlıyordu. Sömürgecilerin egemen oduğu kesimlerde iktidarların büyük mali grupların egemenliğinde olduğu açıktır. Anglo American Company gibi büyük şirketlerin, uzun vadeli politikaları, Afrika'daki sorunların çözümünde Güney Afrika Cumhuriyetini araya koymaktır. İşte Anglo American Company'nin başkanı Harry Oppenheimer Güney Afrika'nın geleceği üzerine Transvaal'de yapılan bir konferansta «Siyahların ve Beyazların ulusal birliği»nden söz ediyor ve «içeride birlik olmadan dışarıda da iyi dostlar olmadan karşılaşacağımız tehlikeleri göğüsleyemeyiz», «ırk ayırımını sona erdirmek gerekir» diye ekliyor.

Uluslararası planda da Rodezya tecrit edilmiş durumdadır. Son yıllar içerisinde Afrika'daki ırkçı yönetimlere karşı dünya kamu oyunun baskısı daha da artmıştır. Rodezya'nın sadık dostları Avustralya ve Yeni Zelanda bile artık onu terk ettiler. Kısaca Rodezya'da kriz geri dönülemez bir noktaya gelmiştir. Bu durum Vorster'i Güney Afrika Cumhuriyeti'nin de çevrelenmiş olduğu tecridi kırmak üzere bazı ülkelerle «diyalog»lar geliştirmeye ve bu konuda Ian Smith'i de ikna etmeye zorlamıştır. İlk aşamada Fildişi Sahili ve Senegal gibi bazı ülkelerle ilişkiler kurma doğrultusunda girişimler olmuştur. Hattâ Mozambik ile bir anlaşma konusunda bile umutsuz olmadıklarını ifade eden Güney Afrikalı uzmanlar «bizim ekonomilerimiz birbirinin bütünleyicisidir» diyorlar. Gerçekten de Mozambik sömürge durumundayken Güney Afrika madenlerinde çok ucuz ücretlerle çalışmak üzere işçi gönderiyordu. Lourenco - Marques limanı, komşu limanlar arasındaki deniz trafiğinin düğüm noktasıydı ve Cabora-Bassa barajına Güney Afrika sanayiini tehdit eden enerji krizinin çözümü gözüyle bakılıyordu.

Yukarıda değinmeye çalıştığımız etkenlerle birdenbire «gerçekçi» politikaya dönen Vorster'i «aklın sesini dinlediğinden» dolayı ilk kutlayan ve Vorster'in çağrısına ilk cevap veren Afrikalı lider Kaunda oldu. Zimbabwe hareketi Kaunda'nın politikasını «Afrika'nın bir diğer köşesinde Sedat stratejisinin ortaya çıkışı» olarak değerlendirdi. Bu değerlendirme Zambia'nın 1975'lerde Zimbabwe direnişine karşı takındığı olumsuz tavırdan kaynaklanmaktaydı. Geçmişte Zimbabwe direniş hareketini destekleyen Zambia'nın bu olumsuz politikası Zambia'nm çelişkili ekonomik ve siyasi yapısından ileri gelmektedir. Zambia'da ilerici bir eğilimin yanında ırkçılarla iş birliğine yönelen oldukça güçlü bir «sağ» da vardır. İşte Angola sorununda UNITA

gibi sahte hareketleri gerçek kurtuluş hareketleri olarak lanse eden bu çevrelerdir. Zambia'nın toprakları üzerinde Zimbabweli gerillalara karşı uyguladığı özellikle 1975'de yoğunlaşan baskı tedbirlerinin, içinde Tongongara'nın da bulunduğu ZANU savaşçılarının tutuklanmasının, Zimbabwe direnişini lânetleyen gösteriler yapılmasının, Zimbabwe direnişinin liderlerinden Chitepo'nun Zambia'da öldürülüşünün açıklaması buradadır. Zambia'nın bu tavrının Zimbabwe direnişini olumsuz yönden etkilediği açıktır. Victoria Falls görüşmelerinin arefesinde Zambia'nın Vorster'e resmi temsilciler göndererek ilişki kurma girişimi, bu görüşmelerde Zimbabwe direnişinin konumunu zedeleyen etkenlerden biri olmuştur. Zaten yurtsever örgütler arasında bir birliğin sağlanamadığı ortamda, Zambia'nın baskı tedbirleri de uygulayarak müdahalesi, onun, Angola devrimi konusunda işlediği hataları yinelemesine yolaçmıştır. Barışçı çözüm yolları bulunabileceği inancını pekiştirerek kafaları karıştıran bu tavır Zimbabwe direniş hareketinin birliğini zedelemiş ve hareket içinde yeni bir krizin ortaya çıkmasının nedeni olmuştur. Fakat Zimbabwe direniş hareketinin içinde bulunduğu krizin atlatılmasında iki olay olumlu yönde etki etmiştir. Bunlardan birisi o sıralar, Ian Smith'in tavrının sertleşmesidir ki, bu da Kaunda'nın politikasının yanlışlığının kanıtıdır. Diğeri ise Mozambik'in bağımsızlığına kavuşmasıdır. Bu, Zimbabwe direnişine kurtuluşa giden doğru yolu gösteren örnek olacaktır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Victoria görüşmelerinde, Zimbabwe direniş hareketi içinde varlığını hâlâ sürdüren görüş ayrılıklarından, sömürgeciler azami ölçüde yararlanacaklardır, zaten birdenbire ılımlılaşmalarının bir nedeni de kafaları karıştırmak, safları daha da bölmektir.

1975 Ağustosunda Victoria Falls görüşmelerinde öne sürülen plânın hazırlayıcısı da Kaunda'dır ve bu elbette bir rastlantı değildir. Kaunda yukarıda da değindiğimiz gibi hep barışçı bir çözümden yana olmuş ve Zimbabwelilerle Ian Smith ve Vorster arasında bir diyalog kurmaya çalışmıştır. Üstelik Zimbabwe kurtuluş hareketinin savaşçıları üzerinde baskı tedbirleri uygularken, Zimbabwe'de her türlü legal siyasi çalışmanın her zaman faşist rejim tarafından engelleneceğini bilmezlikten gelmiştir. Victoria Falls görüşmelerine Nkomo - Sithole - Muzorewa üçlüsünün yönetimindeki ANC adına katılan Zimbabwelilerin, eğer silâhlı kurtuluş hareketi ezilirse, dayanaklarının kalmayacağı açıktır. Çünkü mücadeleyi sürdürmeden oturulacak müzakereler, ancak büyük tavizler vermekle sonuçlanır.

Öte yandan Vorster ve Smith, görüşmelerde, Zimbabwe Direniş Hareketinin liderleriyle karşı karşıya gelmek istemiyorlardı. Konferansa ilişkin öylesine kabul edilemez şartlar ileriye sürüyorlar ki, bunlardan, görüşmelerin yürütülememesi sorumluluğunu Afrikalıların üzerine atmak istedikleri anlaşılıyor. Zaten görüşmelere giderkenki amaçları, bu görüş-

melerin sonucunda Rodezya sorununun çözümüne ilişkin bir sonuç alınması değil, daha önce de değindiğimiz gibi tecridi kırmaktır. Bu koşullar altında Victoria Falls görüşmelerinin olumlu sonuçlar getirmesi beklenemezdi. Üstelik o sıralar ulusal hareketler bölünmüş durumda olduğundan insiyatif ellerinde değildir. Mozambik'in savaştan yeni çıkmış ve daha sonra sağlayacağı desteği bütünüyle sağlayamamış olmasının da payı vardır. Victoria Falls görüşmelerinin Vorster ve Smith'in de hesapladığı gibi kurtuluş hareketini zayıflattığı ve aralarındaki bölünmeyi arttırdığı belirtilmelidir.

Victoria Falls görüşmelerini izleyen aylarda bir çok savaşçı artık bağımsızlığına kavuşmuş olan Mozambik'e gidip ve orada ZIPA'yı kurma girişimlerinde bulundular. Zimbabwe Kurtuluş Savaşının «ikinci aşaması» diye nitelenen bu dönemde Mozambik'in etkisi büyük olmuştur. 1976 yılının Şubat ayında, Samora Machel'in çağrısı üzerine, Quelimane'de yapılan toplantı - bu toplantıya Rodezya ile sınırı olan ülkelerin devlet başkanları ve Zimbabwe Kurtuluş Hareketi'nin liderleri katılmıştır - Zimbabwe direniş hareketinin gelişmesi bakımından önemli bir toplantıdır. Bu toplantıda özellikle 1975 Victoria Falls görüşmeleri sırasındaki dağınıklık üzerinde durulmuş ve bu soruna çözümler aranmıştır. Ayrıca, bu toplantıda değinilen öteki konulardan Zimbabwe direniş hareketinin yeni perspektiflere sahip olduğu sonucu çıkarılabilir. Örneğin «uzun süreli devrimci savaş» stratejisi kabul edilmiş ve bu stratejinin düşmanın elinden insiyatifi almak için mümkün olan tek yol olduğunda birleşilmiştir. Görüşmelere katılarak bu yeni yaklaşımı benimseyen herkes bu doğrultudaki işbirliğini geliştirmek kararıyla ayrılmıştır toplantıdan.

Quelimane toplantısını izleyen günler Zimbabwe hareketinin sağlıklı bir yapıya kavuşma sürecidir. Vorster ve Smith'in «iyi dilekleri»nin özünü kavrayarak reddeden direniş hareketi, kendi içindeki sorunları da doğru tahlil ederek çözümlemiş ve daha önceki bölümlerde değindiğimiz gibi Yurtsever Cepheyi oluşturarak birliği sağlamıştır. Bu Zimbabwe'de mücadelenin rayına oturması demektir.

İşte bu ortamda emperyalistler Afrika'da yeni bir devrim odağının ortaya çıktığını görmekte gecikmediler ve hemen harekete geçmeye karar verdiler. Angola'daki başarısızlığına rağmen Kissinger yine ortaya çıktı. Kissinger'in plânı, stratejisi, taktiği açıktı. Zimbabwe'de milliyetçi saflar bölünmüş kaldığı sürece, ne yeni bir FRELİMO olabilirdi ne de yeni bir MPLA. Amaç yeni bir Angola yaratmamaktı. Öyleyse soruna derhal müdahale edilmeliydi. Şu sözler ABD emperyalizminin politikasını açıkça göstermeye yetiyor: «Esas olan, yeni bir Angola'dan kaçınmaktır. Sizden bütün istediğimiz, beyaz rejimlerle Afrikalı milliyetçiler arasında, Amerika Birleşik Devletlerinin doğrudan

bir aracı rolünü oynamasına izin verecek şartların yaratılmasında bize yardım etmenizdir.»

Zimbabwe'de Zaire gibi, Senegal gibi bir rejim yaratılabilirdi. Ayrıca Afrika'daki ilerici anti-emperyalist ülkelerin dayanışması mutlaka kırılmalı, Mozambik ve Angola gibi ülkelerin ötekilere örnek olmaması sağlanmalıydı. Kissinger Plânı, emperyalistler açısından en iyi olanıydı ama Smith bu plânı hemen kabulleneceğe benzemiyordu, çünkü bu plân onun davranışlarını sınırlandıracaktı. Öyleyse Kissinger'in öncelikle Vorster'i ve Smith'i ikna etmesi gerekiyordu, sonra da genel olarak uygun bir atmosfer yaratması. Kissinger gezilerinde yaptığı konuşmalarda artık «Rodezya halkının varlığını» tanıyordu; «ırk ayırımı» politikasının kınanabileceğini ima ediyordu; üstelik «Afrika'nın iç işlerine karışmamaktan» da söz ediyordu. Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen müeyyidelere rağmen, Amerika'nın Rodezya'dan krom ithal etmesine ilişkin Byrd anlaşması yürürlükten kaldırılabilirdi. Ama bütün bu tavizlere rağmen ABD emperyalizminin politikasının özünde değişen bir şey yoktu. Washington, Pretoria ve Londra Ian Smith'i terketmeye karar vermiş gibi gözüküyorlardı. Çünkü emperyalistler için aslolan Zimbabwe'yi kendi ekonomik ve siyasi yörüngelerinde tutabilmektir. Smith ise baskılarıyla Zimbabwe'de savaşın şiddetlenmesine ve böylece silâhlı mücadele olmaksızın bağımsızlık elde edilemez anlayışının güç kazanmasına yolaçıyordu. Oysa hepimiz biliyoruz ki emperyalistlerin en korktuğu şey halk savaşlarıdır.

Böylece desteklerinden yoksun kalan Smith köşeye sıkıştırılarak çoğunluk yönetimine geçişi onayladığını ilân etti. Belli ki emperyalistler, bu «teslim» oluşun milliyetçiler safında karışıklık hattâ bölünmeler yaratacağını düşünmekteydiler. Yani ABD ve müttefikleri Cenevre görüşmelerini de yeni bir Victoria Falls olarak düşünüyordu. Smith'in deklarasyonu sahte bir açıklama olmakla birlikte yurtseverler için yapılacak şey bu durumdan yararlanmaktı. Kissinger plânı açıkça «uzun süreli halk savaşı»nın yolunu kesmeyi ve devrimci süreci parçalamayı amaçlıyordu. Cenevre'deki diplomatik savaşa hazırlanan yurtseverler, emperyalistler ve sömürgeciler tarafından bir pazarlık alanı olarak görülen Cenevre'den Zimbabwe'nin gerçek anlamda sömürgecilerin boyunduruğundan kurtulması mücadelesine katkıda bulunacak atılımlarla çıkmalıydılar.

Bütün dünya kamu oyu artık Güney Afrika Cumhuriyeti ve Rodezya'da iktidarın halka devredilmesi gerektiğine inanmaktadır. Fakat, bağımsızlık ve iktidarın devredilmesi konusunun herkes için taşıdığı anlam aynı değildir. Kissinger tarafından öne sürülen plân ve ulusal örgütlerin önerileri incelendiği zaman Cenevre'de sömürgeciliğin tasfiyesine ilişkin olarak iki ayrı tezin çarpıştığı görülecektir. Bunlardan biri - Kissinger plâ-

nı bunu temsil eder. - lûtuf olarak verilen bağımsızlıktır. Öteki ise, eskı Portekiz sömürgesi olan ülkelerin, Portekiz'e silâhlı mücadele yoluyla kabul ettirdiği anlayıştır. Cenevre görüşmelerinde Zimbabwe Direniş Hareketinin de benimsediği bu anlayışı, Lusaka'da Portekiz'li yöneticilerle yapılan görüşmelerde FRELİMO delegasyon başkanı Samora Machel şöyle dile getirmektedir: «Sömürgeciliğin tasfiyesi, sömürge iktidarı tarafından verilmiş bir ödün değil, fakat sömürge iktidarının kesin ve düpedüz teslim oluşudur. Tartışılan ne bağımsızlıktır ne de iktidarın paylaşılması: tartışılan bütün yetkilerin yurtseverlere devredilişinin biçimleridir.» «'Geçiş' sömürge devletin ve onun bütün kurumlarının tasfiyesinden başka anlama gelemez. Bu nedenledir ki geçiş hükümeti yurtseverler tarafından yönetilmeli ve hiç bir önemli işlev eski rejime bırakılmamalıdır. Kurtuluş Savaşı sömürgeci saldırganlığın bir sonucu olduğuna göre, ateş-kes ancak bu saldırının durdurulmasından sonra kabul edilebilir. Bu geçiş hükümetinin kurulmasından sonra, sömürgeci devletin bütün askerî kurumlarını söküp götürmesiyle ancak ateş-kes kabul edilebilir demektir.»

Öte yandan bu anlayış, beyaz azınlık ve siyah çoğunluk kavramlarını da reddetmektedir. Çünkü bu kavramlar ırk ayırımı anlayışının bir ürünüdür. Oysa kurtuluş mücadelesi, bir ulusun bağrında «bütün bireylerinin aynı hak ve görevlere sahip olduğu» 'ırkcı olmayan' bir toplumu yaratmayı amaçlamaktadır.

Konferansta bu anlayışla davranan Yurtsever Cephe konferansın devamı için öncelikle bir bağımsızlık tarihinin tesbit edilmesi gerektiğini ileri sürdü. Ayrıca Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlıklarının bütünüyle kendilerine devredilmesine ilişkin öneri üzerinde de israr etti. Bağımsızlık ilânı için Yurtsever Cephe tarafından ileriye sürülen 1 Mart 1977 tarihinin reddedilmesi ve İngiltere'nin giriştiği manevralar yüzünden konferans çıkmaza girmiştir. Yurtsever Cephe delegelerinin de dediği gibi konferans pratik hiç bir sonuç çıkartmamıştır ortaya. Ama konferans süresince sömürgeci Batılı güçler arasında çelişkiler ortaya çıkarken Zimbabweliler arasındaki birlik güçlenmiştir. Önemli olan budur. Konferansın çıkmazı ne olursa olsun, bu konferans en azından Zimbabwe'nin bütün ulusal örgütlerinin ilk defa ortak bir platformu bir bütün olarak savundukları mücadele alânı olmuştur. Bu konferansa katılan bütün Afrikalı delegeler uygun koşullar oluştuğunda bağımsızlığın ilânında anlaşmışlardır; bundan da önemlisi bağımsızlık ilân edilinceye kadar silâhlı mücadelenin sürdürülmesinde görüş birliği içinde oluşlarıdır.

Cenevre Konferansından sonraki günler ne getirecek bilinmez ama, açıkça gözüken bir şey var; o da Zimbabwe'de sonucu belirleyecek olan Zimbabwe halkının mücadelesidir. Rodezya'daki faşist yönetimin

katliamlara girişmesi, silâhlı saldırılarını Mozambik topraklarına kadar yayması Zimbabwe halkının ulusal kurtuluş savaşının kesin zafere ulaşmasını önleyemeyecektir.

CASTRO'NUN ETİOPYA VE LİBYA ÜZERİNE DEMECİ

Afrique-Asie dergisi Direktörü'nün Castro ile yaptığı röportajın iki Afrika ülkesi Etiopya ve Libya'ya ilişkin bölümlerini, konumuzla ilgili olduğundan yayınlıyoruz.

ETİOPYA KONUSUNDA

«Etiopya'da köklü bir devrim, güçlü bir kitle hareketi, pratikde köylülerin köle olduğu bu ülkede, köklü bir toprak reformu yer almaktadır. Şehirlere ilişkin reformlar gerçekleştirildi ve temel sanayiler millileştirildi. Etiopya devriminin hem Fransız devrimi hem de Bolşevik devriminin özelliklerini taşıdığına inanıyorum, çünkü Etiopyalı yöneticiler aynı zamanda sosyalizm doğrultusunda da çalışarak, anti-feodal bir devrimi gerçekleştirdiler. Bir yandan işçiler ve köylülerle mülk sahipleri ve burjuvalar arasında patlak veren sınıf mücadelesi, öte yandan bugün bu ülkenin emperyalizmle suç ortaklığı içindeki Arap gericiliğinin canice saldırılarına uğraması Fransız ve Bolşevik devrimlerini hatırlatıyor. Geçen 3 Şubattaki olaylar açıktır. Bu andan itibaren sol hareket ve devrimin gerçek yöneticileri iktidarı ellerine geçirdiler ve işte bu andan itibaren buradaki süreç kendine özgü bir devrimci çizgiye yöneldi.

«Mengistu'yu iyi tanıdığımı söyleyebilirim. Soğukkanlı, anlayışlı, atılgan ve cesaretli bir insan olan Mengistu'nun devrimci liderlerin olağanüstü niteliklerine sahip olduğunu kabul ediyorum. Etiopya devrimi ne kadar güçlü bir düşmanla karşı karşıya olursa olsun, halk mücadeleye kararlıdır ve bu koşullarda bir devrim kolaylıkla yenilmez.

«Etiopya devriminin başarısı ve sağlamlaştırılmasının, Afrika için pek büyük bir önem taşıdığına inanıyoruz. Mengistu'yu gerçek bir devrimci ve şu güncel anda, bu ülkede cereyan eden devrimi gerçek bir devrim saydığımı sana bir kere daha söyleyeyim.»

LİBYA KONUSUNDA

«Özellikle Libya toprakları üzerindeki Anglo - Amerikan üslerin kapatılmasından ve petrol kaynaklarının millileştirilmesinden sonra, Libya'da gelişen devrimci sürecin ilgimi çektiğini söylemeliyim. Bu, bana,

daha yakından incelemeyi istediğim devrimci bir süreç olarak göründü.

«Libya ile ilişkilerimizi daha da iyileştirmek istiyoruz. Libya halkının genel Kongresi'nin açılışında bulunmak üzere çağrılınca, bu çağrıyı kabul etmek ve ülkeyi, halkını, yöneticilerini tanımak ve bağlarımızı daha da sıkılaştırmak için bu fırsattan yararlanmak bana doğru geldi. Bu, benim gezimin tarihini belirleyen bir etkendir...»

«Başkan Kaddafi'nin anti-emperyalist tavrı tutarlı ve olumludur. Kaddafi, Afrika'da ve Arap dünyasında meydana gelen ve ilerici ve devrimci rejimlerin istikrarlılığını tehdit eden olayları titizlikle hesaba katmaktadır. Aynı biçimde, Arap gericiliğinin Etiopya gibi ülkeler için yarattığı tehdidin de bilincindedir. Kaddafi ile, Libya ve Küba arasındaki bağları daha da sıklaştırmak için sağlam dostluk temelleri kurmamızı sağlayan uzun, ciddi görüşmeler yaptık. Afrika'daki devrime olduğu kadar Arap devrimci güçlerine karşı da manevralara girişen Arap gericiliğine Kaddafi'nin muhalefeti, tıpkı Lübnan'da gelişen ve Filistinlilere karşı sürdürülen jenosid politikasına yönelttiği eleştiriler gibi gerçek ve köklüdür...»

"SINIF SAVAŞI SÜREKLİDİR'

(LE MONDE GAZETESİNİN SAMORA MACHEL'LE YAPTIĞI GÖRÜŞME)

«Le Monde'un kendisiyle yaptığı aşağıdaki görüşmede Samora Machel, Mozambik'teki halk iktidarının güvence altında tutulmasında ortaya çıkan sorunlara genel bir bakış getirmektedir. Açık olan şudur: Devrimci - demokratik süreç, sömürgecilerin kovulmasıyla kapanmamıştır. Aksine, burjuvazinin ideolojik etkenliğine karşı FRELİMO önderliğindeki sınıf savaşının daha da güçlü olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

Le Monde : Mozambik'i yönetirken hangi güçlere dayanıyorsunuz ve hangi yönden bir direnişle karşılaşıyorsunuz?

Machel : Devrimci sürecin gücü, her zaman da vurguladığımız gibi, işçilerle köylülerin birliğindedir. Bilim alanında veya devlet hizmetinde olduğu gibi dolaylı ve dolaysız maddi üretimde bulunan ve hiç bir şeye sahip olmayan tüm işçilerin oluşturduğu geniş bir cephe vardır.

Buna karşılık «ulusal» burjuvazinin varlığından söz edilemez. Bizde olan, daha çok «sömürge» burjuvazisini içine alan «yerli» burjuvazidir.

Sömürge burjuvazisi, acımasız bir sömürü ve baskı sistemiyle büyük zenginlikler elde etmiştir. Varlığı sömürge savaşına, PİDE'ye (Portekiz gizli haber alma örgütü — ç.) ve katliamlara dayanmaktaydı Sömürge sistemi düşünce, onu da beraberinde sürükledi. Daha önceki tutumu nedeniyle gözden düşmüş olarak büyük çoğunlukla ülkeyi terketti ve zenginliklerini mutemetlerine bırakmayı denedi.

Mozambik'in en fazla 30.000 kişiyi bulan küçük ve orta burjuvazisi çok yeni bir yaratıdır. Caetano'nun sömürge savaşına kaybolmuş gözüyle baktığı anda, Afrikalıları sömürge burjuvazisine karıştırma ve onlara biraz kırıntı verme demagojik girişimleri sırasında küçük ve orta burjuvazi oluşmuştur. O zamanlar küçük bir ev alma olanağı vardı. En uygun koşullarda, onların «gelişmiş» olmaları istenmişti; çünkü onlar ara örgenlerden başka birşey olamazlardı: Ulusal burjuvazi olarak biçimlenmiş olsalardı, iktidardaki faşist sömürge burjuvazisinin düşmanı ve rakibi durumuna gelirlerdi.

Bu sırada sadece iki güç vardı: FRELİMO ve sömürgecilik. Caetano bu üçüncü gücü yaratmaya çabalarken, bir FRELİMO karşıtı oluşturduğundan emindi. Ve onun gücünü elinden alacağını umuyordu.

Bu nedenle, Mozambik burjuvazisi özünde ekonomik bir güce sahip değildir. En küçük tarım veya sanayi işletmesine sahip olma fırsatı bir kez dahi eline geçmemiştir. O, ancak efendisinin memuru olarak belirlendiği için burjuvazidir. Sömürgecilerin kültürüne tapmakta ve bizim kendi kültürümüz olduğunu görmezlikten gelmektedir. Bundan dolayı kişiliksiz bir burjuvazidir ve bu koşullar altında onun direnip direnmeyeceğini kendi kendime sorarım.

Le Monde : Öyleyse burjuvaziye karşı verilen mücadele herşeyden önce ideolojiktir?

Machel : Evet.

Le Monde : Siz her zaman eski kurtarılmış bölgelerle Portekiz egemenliği altındaki bölgeler arasında, kentlerle kırsal bölgeler arasında bir ayırım yapıyorsunuz. Neden?

Machel : Kurtarılmış bölgeler koloni sömürüsünden kurtarılmıştır. Fakat aynı zamanda kör inançtan ve insanların doğa üstü güçlerin tutsağı olmasından da kurtarılmışlardır. Bizim için devrimin birinci niteliği toplumun ve anlayışın temelden değişmesi, insanlar arasında sevgiye dayalı ilişkilerin kurulmasıdır; burada iki araçtan yararlanılmıştır: Ortak değerlerin egemenliği ve yaratıcı insiyatifin özgür bırakılması. Bu devrimci kazanımları tüm ülkeye, özellikle kentlere taşımak zorundayız.

Le Monde : Mozambik hangi tip ekonomik gelişmeyi benimseyecektir?.

Machel : Bu gelişmenin temeli olarak tarımı seçtik; çünkü tarım

az yatırım gerektirmektedir, bu alanda kurtarılmış bölgelerde kazandığımız belli bir deneyimimiz vardır ve kitlelerin beslenme ve giyim olan ivedi sorunlarını çözecek sonuçlara bu yolla kısa zamanda varabiliriz. Fakat bizler sanayii ileri götüren unsur olarak görmekteyiz. Tarımsal üretimin yükselmesi ona bağlıdır. Ancak ülkemizin çok büyük doğal kaynaklarını sonuna dek işleyecek ağır sanayi, kalkınmamızın temeli olabilir ve ulusal bağımsızlığımızı güvence altına alabilir.

Le Monde : Bu durumda batılı ekonomi çevreleriyle ilginizi kesmek istiyorsunuz?

Machel : Herşey bir süreç sorunudur. Fakat bizim en önemli görevimiz bağımlı olmamaktır. Hem sosyalist ülkelerle ve hem de Batılılarla ilişki kurmayı isteriz. Bizler yardımın sonucu olan bağımlılıkla ilişkilerimiz olmayacaktır diyoruz.

Le Monde : Bu siyasal ve ekonomik amaçlara ulaşmak için hangi iktidar modelini kurmak istiyorsunuz?

Machel : Bir köylüye veya tabanda bir savaşçıya neye karşı savaştığını sorduğunuzu düşünün; yanıtı sömürgeciliğe ve kapitalizme karşı, olacaktır. On yıllık silâhlı mücadelede bu ikisi arasında bir ayırım yapmamıştır. Halkımız sömürgeciliğe karşı çıkarak kapitalizmi de reddetmiştir. Biz, işçi - köylü ittifakının iktidar olduğu «halk demokrasisi»ni güncel bir aşama olarak saptadık; bu, en önemli üretim araçlarının toplumun malı olduğu ve çalışan kitlelerin devlete, bilime ve kültüre egemen olduğu bir toplum öngörmektedir.

Le Monde: Ve bu aşama FRELİMO'dan demir elli olmasını istemektedir?

Machel : Sınıf olarak intiharı seçmiş bir sınıf olamaz: Mücadele verilir ve o sınıf yıkılır. Bu savaş, eskiyi yıkımı tamamlayabilmek için, FRELİMO'dan sürekli ve sağlam bir mücadele ve bir temizlik istemektedir. Sömürücü sınıfla çalışanlar arasında bir ayrılık vardır, uzlaşma ve bir arada yaşama olamaz. Bu sınıf savaşı yeni bir insanın yaratılmasını gerektirmektir ve bu yeni insan savaşın içinde doğmaktadır. Bu, görüşlerin savaşıdır, eskiyi ortadan kaldırmak ve böylece yeninin yaşamasını sağlamak için verilen sürekli bir savaştır. Yaratıcı insiyatifi sürekli özgür bırakmakla bu yeni insanın yaşamını sağlayacağız; o da kafa ile el arasındaki çelişkiyi yok edecektir. Bu ikisinin arasında bir kopukluk olamaz.

Le Monde : Bugün Mozambik'teki Portekizliler ne gibi bir rol oynamaktadırlar?

Machel : Mozambik'teki Portekizliler Mozambikli değildirler. Portekiz'deki Mozambikliler de Portekizli değildirler. Gerçi Mozambik'teki yabancıların rolü önemli olabilir, fakat bu, birinci sırada Mozambikliler geldiği için, ikinci derecede bir rol olmalıdır. Halklarımız arasındaki

dostluk sömürgeciliğin yok edilmesini öngörmektedir. Dostluğumuz bununla da kalmayıp, sömürgeciliğin sonuçlarının da ortadan kalkmasını istemektedir.

Bundan dolayı Mozambik'teki Portekizliler göçmen ayrıcalıklarının sona erdiğini kabullenmek zorundalar; ayrıca kendilerini hâlâ eski sistemde yaşama tasarımlarından da artık kurtarmalıdırlar. Onlarsa, ayrıcalıkları olmaksızın bugün Mozambik'te yaşamayacakları inancındalar. Bu durumda onların varlıkları istenmemektedir; bu nedenle Portekizlilerin kitleler halinde Mozambik'ten ayrılmalarına yardımcı oluyoruz.

Le Monde : Siz, Afrika devriminin kaderinin Angola'da belli olduğunu açıkladınız. MPLA'nın yengisinden hangi sonuçları çıkarıyorsunuz?

*Machel :*Birincisi, bu yengi Afrika'daki ilericileri güçlendirmiştir; ve emperyalizmin artık istediği gibi saldıramayacağını kanıtlamıştır.

İkincisi, bu yengi halkaların kendilerine uyan siyasal, ekonomik ve toplumsal sistemi özgürce seçme haklarını onaylamıştır. Bu seçim emperyalist güçlerin işi değildir.

Üçüncüsü, bu yengi Güney Afrika'nın saldırgan ve yayılmacı boyutunu açığa çıkarmış ve askerî üstünlük söylencesinin boş olduğunu göstermiştir. Bizzat Güney Afrika'nın kendisi durgun Namibia'da mücadelenin gelişmesi için uygun koşulları yaratmıştır. Angola'da ateşi kendisi yakmıştır. Namibia'ya geri çekilmesi sırasında bu ateşi yanında götürmüştür. Ve kendisi diğer halklara da saldırmaya devam ederse aynısı olacaktır: dört bir yandan saldırıya uğrayacaktır.

Le Monde : Görüşünüze göre Rodezyalı milliyetçilerin yürütmesi gereken mücadele biçimi nedir?

Machel : Bugün dahi düşmanın somut tanımı konusunda büyük şaşkınlık egemendir. Daha, beyazların siyahlara egemen olduğu gibi kavramlarda düşünülmektedir. Sadece bir halk savaşı düşmanı deri rengi ve ırk kavramlarının dışında tanımlama olanağı sağlayacaktır. Ve sonra siyah ve beyaz bütün Rodezyalılar anlayacaktır ki, bu savaş, sömürenleri sömürülenlerle, ezenleri ezilenlerle karşı karşıya getiren bir sınıf savaşıdır; bu savaş, yalnız insanları değil, fikirleri de özgür kılacak bir kurtuluş savaşıdır.

Bugün Rodezya'daki en önemli sorun dekolonizasyondur, beyazın üstünlük duygusu ile siyahın aşağılık duygusunun bitmesidir. Öte yandan, halk savaşı, kitlelerle savaşçıları birleştirerek ortak bir görüşün ortaya çıkmasını sağlar. Bu ortak görüşten saldırı ve mücadele amaçlarının tanımı ortaya çıkar ve bir öncü kadro yetişir. Sonuçta, halk savaşının yaratacağı kurtarılmış bölgeler üstünde gelecek devletin kurulacağı yeni temellerin atılmasını güvence altına alacak; insanlar arasında yeni tür ilişkilerin doğması sağlanacaktır. Bu kavga, bir halk savaşı ola-

cağından uzun sürecektir.

Le Monde : Bağlantısızlık siyasetinizin anlamı nedir?

Machel : Bağlantısızlığı, askeri blokların parçası olmadan büyük bir anti-emperyalist cephe içinde yer alan tüm devletlerin tutumu olarak görmekteyiz. Bu, uluslararası ilişkiler içinde eşitliği uygulamak, çalışan kitlelerin gönenci uğruna ülkelerinin ham madde kaynakları üzerindeki haklarını kullanmak için bir araya gelen küçük ve orta büyüklükteki devletlerden oluşan bir cephedir. Biz, etkin bir bağlantısızlıktan yanayız.

Le Monde : FRELİMO'nun çok zor koşullar altında geliştiğini söylediniz. Bundan sonra da bunalımların olacağı kaçınılmaz mı?

Machel : Bunalım süreklidir. Yalnız o bize ileri gitme ve doğru ile yanlışı ayırt etme olanağı verir. Kavga halka hizmet etmek isteyenlerle kişisel çıkarlarına hizmet etmek isteyenler arasındadır. Sınıf savaşı kaçınılmazdır ve süreklidir. Yalnız o, eski şemaları ve gelenekçiliği ve aynı biçimde anarşiyi ortadan kaldırma olanağı verir.

"APARTHEİD"

—Kapitalist sömürünün Güney Afrika'ya özgü biçimi—

Afrika'nın güneyinde emperyalist sömürünün ve ırkçılığın başlıca kalesi olarak Vorster'in Güney Afrika Cumhuriyeti görünüyor. Bu ülkede ırk ayırımı ve yerli halka karşı zulüm Rodezya'yı bile aşmıştır. Güney Afrikalı yurtseverler en çetin faşist baskılar altında direnişi sürdürüyorlar. Afrika Ulusal Konseyi (ANC) bu mücadeleyi örgütlendiren başlıca kuruluştur. Güney Afrika Öğrenci Birliği (SASO) İkinci Başkanı Nkosasana Dlamini'nin Afrique - Asie dergisinde yayınlanmış demecini aşağıda sunuyoruz:

«Afrika Ulusal Konseyi, Güney Afrika halkının ulusal kurtuluşu için savaşmaktadır. Fakat ülkemizin bugünkü özel tarihi ve sosyal konumunda bu savaş, aynı zamanda bir sınıf mücadelesidir. Bizde bu iki mücadeleyi birbirinden ayırmak mümkün değildir. İşte bunun içindir ki, iktidarın kurtuluş hareketi tarafından alınışı ve 1955 özgürlük çartasının uygulanışı, mutlaka sosyalizmin inşası anlamına gelir, yoksa beyaz burjuvazinin yerini siyah burjuvazinin alması değil.

"Bizim için apartheid, her şeyden önce, kapitalist sömürü tarzının belki bizim ülkemize özgü, bir biçimidir. Nasıl ki Hitler faşizmi, bu aynı tarzın, tarihi, sosyolojik ve ekonomik açılardan farklı bir biçimi olduysa. Özellikle tiksinç olmasına ve yasalarda yer almasına rağmen ırkçılık, bu toplumun temeli değildir. 0, 17. ve 20. yüzyıllar arasında, Avrupa'dan ge-

len sömürgeciler tarafından savaş yoluyla fethedilmiş bir Afrika ülkesinde, kapitalizmin büründüğü kisveden başka bir şey değildir. Bunun iktidardaki sömürücü sınıf için özellikle elverişli bir biçim olduğunu söylemek gerek. Bu biçim, gerçekten de, bugün kapitalizm için en kazançlısıdır. Güney Afrika'daki kâr oranları başka her yerdekinden daha yüksektir. Avrupa ve Amerika'nın daha gelişmiş toplumlarına bakarak, bu biçimin mutlaka "ilkel" olduğunu düşünmek gerekmez. Tersine, apartheid çok incelmiş ve çok modern bir sömürü tarzıdır. Güney Afrikalı beyazların ya da yatırım yapmış olan yabancıların sermayelerinin maksimum verimlilikle çalıştırılması amacıyla, iş gücünün bütün yönleri (yeniden biçimlendirilmesi ve yeniden üretimi v.b.) titizlikle incelenmiştir.

"Eğer bugün makine aksaklıklar yapıyorsa, besbelli ki bu programlanması çok zor olan ve sistemi hem içten hem dıştan tehdit eden emekçilerin mücalesinden ötürüdür."

p.d.a.cılığın bir marifeti daha

"AYDINLIK" ve "Halkın Sesi" dergilerinin sözcülüğünü ettiği Pekinci çevre son günlerde yoğun bir tahrif, yalan ve karalama kampanyasına girişmiştir. Amaç "Halkın Kurtuluşu" çevresi gibi Pekin çizgisini bazı değişikliklerle benimseyen grupların işlemiş oldukları hatalardan yararlanarak parsa toplamaktır. Oysa söz konusu hataların asıl kışkırtıcıları kendileridir. Onlardır Çin Halk Cumhuriyeti'nin bugünkü dış politikasının çıkarları uğruna Türkiye devriminin çıkarlarını feda edenler. Onlardır marksizm-leninizmin inkarından başka bir şey olmayan Pekin dogmatizminin başlıca yayıcıları. Onlardır, "sosyal emperyalist" "sosyal faşist" tekerlemeleriyle halk içinde düşmanlığı kışkırtarak devrimci mücadeleyi baltalayanlar. Onlardır küçük çapta bir 1 Mayıs olayından başka şey olmayan 5 Şubat 1977'de Tandoğan'da ve Kurtuluş'da TÖB-DER'in çağrısı üzerine toplanan halkın arasındaki çatışmayı kışkırtan ve 1 Mayıstan nitelik bakımından hiç de farkı olmayan 5 Şubat olaylarını "Proleter devrimciler revizyonistleri dağıttı" manşetiyle alkışlayanlar.

"Halkın Kurtuluşu", "Halkın Yolu", "Halkın Birliği" gruplarının asıl hatası PDA çizgisini ufak defek değişikliklerle benimsemeleridir. Bunu pratikte uygulamaya koymalarından doğan sonuçlar bu temel hatadan kaynaklanmaktadır.

Örnek vermek gerekirse, PDA'cıların yazdıklarından çıkan sonuç şudur: Bir Demirel'e Türkeş'e karşı takınılan tutumla, bir Boran'a, Türkler'e karşı takınılacak tutum arasında fark yoktur. Bu görüşü hayata uygulamaya kalktın mı ortaya çıka çıka 5 Şubat, 1 Mayıs provokasyonları çıkar.

Ama PDA'cılar ne yapıyor? Bu teorilerini hayata uygulanabilir sanıp mantıki sonucuna vardırdıkları için diğer Pekin eğilimli grupları provakatörlükle suçluyor. Yavuz hırsızın ev sahibini bastırması misali.

Hiç değilse "Aydınlık" ve "Halkın Sesi" grubu dışındaki Pekin çizgisine eğilim gösteren çevreler, birazcık da olsa şablonculuktan kaçınma ve bağımsız bir çizgi izleme eğilimi göstermişlerdir. Kendilerini Pekin şablonculuğundan kurtardıkları söylenemez ama, biz gene de bu grupları PDA oportünistleriyle aynı kefeye koymuyoruz.

"Aydınlık"ın son sayısında "Kışkırtma ve Tertiplere Karşı Mücadele" başlıklı tamamen yalan, iftira, kurnazca (!) demagoji ve karalamalarla dolu bir yazı yayınlandı. Yazıda özetle 1 Mayıs katliamı ile sonuçlanan provokasyonun yeni bir şey olmadığı ileri sürülüyor ve 12 Mart öncesi dönemde Dev-- Genç'li militanların PDA cıların bürosuna gelerek orada kendilerine ait olan eşyayı almaları aynı nitelikte bir provokasyon sayılıyor. M. Belli arkadaşımız bu gibi hareketlerin elebaşısı gibi gösterilerek MİT hizmetindeki kışkırtıcı ajanların artık eskimiş teraneleri tekrarlanıyor.

Yapılan kurnazlık (!) şudur: Dev-Genç militanı olarak gösterilen kişiler, Deniz Gezmiş'ler Mahir Çayan'lar gibi devrimci gençliğin saflarında yer alan hakiki savaşçılar değil. Dev - Genç'li olarak gösterilen Muzaffer Köklü, Erdal Gökyüzü gibi kışkırtıcı ajan olduğunu saptadığımız ve sol çevreleri (bu arada PDA'cıları da) uyardığımız kimseler. İnandırıcı olmak için bunların arasına 12 Mart döneminde Kontr-Gerilla'da olsun, faşist mahkeme önünde olsun devrimci davranışı gösteremeyen, ama hiç değilse daha önceleri içtenlikle devrimci harekete katılmış oldukları kesin olan bir kaç kişinin adı da ekleniyor.

"Aydınlık" çevresi Pekincileri bir yandan Deniz Gezmiş'lerin ölüm yıl dönümlerinde onlara övgülerle dolu yazılar kaleme alırken, bu devrimcilerin çok kez bizzat katılmış oldukları eylemleri "macera", hatta "provokasyon" olarak nitelendiriyorlar.

Biz burada "Aydınlık"taki söz konusu yazıda tahrif edilerek anlatılan "Türk Solu", "İşçi - Köylü" bürolarının "basılması" ile ilgili gerçekleri belirtmekle yetineceğiz. O dönemde devrimci gençlik hareketi içinde olanlar bu gerçekleri bilirler. Ama yeni devrimci kuşaklar için bu olaya ışık tutmanın gereği var.

Olay şudur: Doğu Perinçek grubu 1969 sonlarında "önümüzdeki devrimde önderliğin radikal küçük burjuvazide olacağı" tezi gibi sağcı, oportünist bir tezi benimsedikleri için, "Aydınlık Sosyalist Dergi" çevresinden uzaklaştırıldılar. "Türk Solu" dergisi bir iki hafta bu sağ oportünist fraksiyonun denetiminde kaldı. Ama bugün TEP Merkez Denetçisi olan Şerif Tekben arkadaşımız bu fraksiyonun gerçek niteliğini bir iki

hafta içinde anlayarak sahibi bulunduğu "Türk Solu" dergisini kapattı. Dergi çıkmaz oldu. Ancak uyarılara rağmen "Türk Solu" bürosu hala Perinçek grubunun işgali altındaydı. Ayrıca bu grup Proleter Devrimci Hareket'ten ayrılmazdan önce İTÜ Öğrenci Birliği muhasebesini elinde tuttuğu sırada Birliğin paralarını kendi oportünist fraksiyonlarına transfer etmişti. Perinçek grubu "Türk Solu" sahibi tarafından istendiği halde bu derginin abone adreslerini de vermemekte diretiyordu. Bu durumda Dev - Genç kararıyla dört kişi (beş değil, içlerinde Nahit Tören de yoktur) "Türk Solu" bürosuna gitti. İTÜ Öğrenci Birliği'nin alacağı olan transfer edilmiş paraları ve "Türk Solu" abonelerinin kaydedildiği defteri istedi. Büroyu bekleyen 15 kadar PDA'cı vardı. Sonradan TİKKO'cu olan Muzaffer Oruçoğlu dışında bunlardan hiç biri en ufak direnme göstermediler. Dev-- Genç'li militanlar abone defterlerini ve alacaklarına karşılık olarak yazı makinelerini ve "Türk Solu" ciltlerini alıp götürdüler. Mesele bundan ibarettir.

Yukarda 12 Mart öncesi dönemde devrimci gençlik hareketine içtenlikle katılmakla birlikte açık faşizm döneminde zayıf davrananlardan söz ettik. Bununla birlikte proleter devrimciliğinden vazgeçmiş oldukları halde Münir Aktolga olsun, Nahit Tören olsun hala bağımlı kapitalizmin zindanlarındadırlar. Oysa polis ve MİT soruşturması sırasında bunlardan çok daha kötü sınav vermiş olan ve 70 küsur sayfalık ifadesiyle tüm örgütü en ufak ayrıntısına kadar sınıf düşmanına açıklamış olan bir Doğu Perinçek aftan yararlanarak bir süre serbest dolaşmıştır. Ve şimdi de illegal pozları takınarak ona buna çamur atmakta ve son tahlilde faşist cepheye hizmet etmektedir.

Eğer Yusuf Küpeli'ler, Nahit Tören'ler, Münir Aktolga'lar eleştirilecekse, bu Perçinek ve çevresine düşmez. Onların kimseden hesap sormaya yüzleri yoktur. Hesap verme durumundadırlar. Ve bugün Perinçek' in ve kafadarlarının 12 Mart dönemindeki soruşturma ifadelerini yayınyacak olan kimse bu ihanet belgelerini kamu oyu önüne sermekle sosyalist harekete hizmet etmiş olacaktır.

enver gökçe

YAZARLARIMIZI, şairlerimizi andığımız toplantılarda konuşmacılar çok kez yakınırlar: "Değeri bilinmedi, egemen çevreler onu aç bıraktılar, zindanlara attılar, süründürdüler" derler. Uygar batıda böyle olmadığını, yazara, şaire değer verildiğini söylerler.

Adı anılacak değerde yazar, şair olabilmek için çağının adamı olmak zorundasın. Ve bu çağ emperyalizm çağıdır, bu çağ devrimler çağıdır. Emekçi halkın, özellikle bizim gibi sömürülen ülkelerde en çok ezildiği, horlandığı çağdır. Yazdıklarında bu çağı yansıtacaksın. Ama hepsi o kadar değil. Ezilen, horlanan insan açısından yansıtacaksın. O insanla hem hal olacaksın. Oldunmu da, yazdıkların devrimci niteliğe bürünür. Bu sömürü düzenini yıkmaya yönelir. Ve başına türlü haller gelir.

Onun için egemenlerin değerini bilmemesi doğaldır. Bilselerdi, ya sen gerçek yazar, gerçek şair olmazdın; ya da onlar egemen olmazlardı.

Enver Gökçe Anadolu'nun köy emekçisiyle hem hal olan kişidir. Katıksız halktır o. Erdemleriyle, eksiklikleriyle Anadolu halkı. Bu halkın çektiğini etinde duymuştur. Hatta daha fazlasını da. Çağının yüce devrimci düşüncesini benimsemiş bir halk çocuğu olarak işkence odalarından geçti. Zindanlar ona mesken oldu.

Kendisinin söylediği gibi. "Taşların, çukurların içinde kaldı o, yalnız ve horlanmış ve arkasız".

Enver Gökçe İkinci Dünya Savaşı yıllarını yaşadı. Olanları devrimci açıdan görerek. İlk şiirleri 1940'lara aittir. Sonra uzun yıllar mahpusluk, uzun yıllar sessizlik. Ve şimdi bu 1977 yılında yepyeni şiirleriyle kar-

şımızdadır. Her zamankinden daha güçlü olarak, Aşağıda "Panzerler Üstümüze Kalkar" adlı son kitabındaki tek sözcüklü dizelerden bir kaçını sunuyoruz:

KÜLLİ TOPRAKSIZ VE HORLANMIŞ

Bu/ Sular/ Döner/ Ha/ Döner/ Karasu/ Murat/ Çemişgezek/ Engü/ Ve/ Miran/ Döner/ Ha/ Döner./ Ağaçları/ Toprak/ Damları/ Ve/ İnsanlarıyla/ Miran/ Çayı/ Bizim/ Çayımız/ Patlar/ Çanakçı/ Dağlarından/ Ve/ Gözesinden/ Kökler/ Ağaçlar/ Derin/ Yarlar/ Arasından/ Kıvrılarak/ Düşer/ Aşağılara/ Belki/ Bin/ Yıldan/ Fazla/ Sular/ Cefalı/ Topraklarımızı/ Ve/ Kürtler/ Aleviler/ Çingeneler/ Yaşar/ Toprak/ Damlar/ Ve/ Çadırlarda/ Dünyadan/ Habersiz/ Gaz/ Lâmbasının/ Işığında/ Bakarlar/ Birbirinin/ Gözlerinin/ İçine/ İşkilli/ Gülerek/ Ve/Korka/ Korka/ Külli/ Topraksız/ Külli/ Arkasız/ Ve/ Horlanmış.

MERİ KEKLİĞİM

Bir/ Elde/ Çatal/ Bir/ Elde/ Dehre/ Dalar/ Dikenlerin/ Kengerlerin/ Peşinde/ Kaderimmiş/ Söğerim/ Oy/ Meri/ Kekliğim/ Yeter/ Çektiğim/ Dut/ Kurusu/ Süpürge/ Tohumu/ Yediğimiz/ Ve/ Bir/ Godik/Arpa/ İçin/ Sivas/ Kapılarından/ Geri/ Çevrildiğimiz/ Günleri/ Defledik/ Meri Kekliğim/ Yeter/ Çektiğim/ Yol/ Parası/ Veremedim/ Diye/ Şu/ Dağları/ Bana/ Açtırdılar/ Şu/ Yolları/ Bana/ Hacizlere/ Gitti/ Suna/ Gibi/ Keçim/ İneğim/ Meri/ Kekliğim/ Kore/ Dağlarında/ Tabakam/ Kaldı/ Mapus/ Damlarında/ Özgürlüğüm/ Hey/ Meri/ Kekliğim/ Yeter/ Çektiğin.

BİZİM CADDELERİMİZDE DE

Açmaz/ Açamaz/ Deme/ Hiç/ Bir/ Zaman/ Bu/ Nar/ Çiçeği./ Açacaktır/ Elbet/ Bizim/ Caddelerimizde de/ Bayram/ Olacak/ Halkın/ Üstüne/ Böyle/ Kalksa da/ Faşist/ Namlular/ Namert/ Ellerdir/ En/ Sonda/ Bir/ Bir/ Kırılacak.

EMEKÇİ YAYINLARI

TKP'NİN TARİHSEL KONUMU
20 TL

DEVRİMCİ HAREKETİMİZİN ELEŞTİRİSİ
(1961-1971)
20 TL

MİLLÎ DEMOKRATİK DEVRİM
Mihri Belli
(yakında çıkıyor)

15 LİRA